

Grønt Miljø

5 / JUNI 2017

VILDSKOVEN. Bialowieza-skoven kan vise hvordan nogle af vores skove kan ende. 4

SANDBEDE. 20-30 cm kan lette plejen, men kan også muliggøre helt andre plantesamfund. 16

STABBE. Når store grene kappes, kan man give stammen bedre tid til at aktivere sit forsvar. 32

UDDANNELSE. Når man er nyuddannet anlægsgartner, åbner der sig mange nye veje. 40

NATURMØDET. Man belønnes rigt hvis man tager nysgerrigheden og snakketøjet med. 48

Bispetorvet i Aarhus med træer fra den fynske muld

Kort afstand fra produktionssted til dit projekt er bedst for både planterne og miljøet!

TænK grønt i tide

Bæredygtighed bør også tænkes ind allerede ved projektering, og det vil vi gerne med kvalificeret rådgivning hjælpe dig med.

I Kortegaards Planteskole plejer og passer vi de danske træer, vi har i skole på 110 hektar fynsk jord. Vi gør det med en passion for, at det foregår efter moderne miljørigtige principper.

Vil du se flere træer? Scan koden og få en "koretur" i planteskolen.

Telefon 65 97 26 56
pkp@kortegaard.dk
www.kortegaard.dk

TOTALLEVERANDØR AF PLANTER TIL DEN GRØNNE SEKTOR

- kontakt os for et godt tilbud til dit projekt

HOLDENS
PLANTESKOLE A/S

Kongeåvej 12 · 6600 Vejen
Telefon: 75 36 40 99 · mail@holden.dk
www.holden.dk

- sikker levering
- høj plantekvalitet
- prof. rådgivning

e-muld

- også i bigbags

Muld
Spagnum
Barkflis
Træflis
Topdressing
Grus
Granitskærver

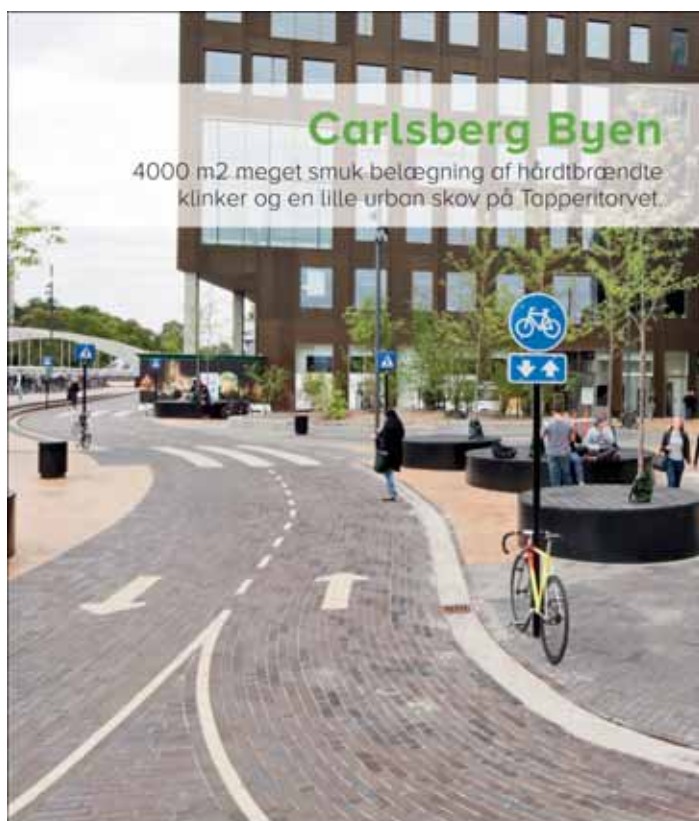
Levering med lastbil
eller afhent selv
Container udlejning

www.l-n-g.dk

Lyng
Naturgødning

Slangerupvej 16
3540 Lyng

48 18 73 50

Carlsberg Byen

4000 m2 meget smuk belægning af hårdtræbrændte klinker og en lille urban skov på Tapperitorvet.

MALMOS
LANDSKABER

Tlf. 59 59 53 42 · www.malmos.as

Frokostpause på Kronborg i juni

GRØN PLEJE

- for virksomheder, institutioner,
boligselskaber og grundejerforeninger

GRØN VÆKST
ANLÆGSGARTNERFIRMA

Vi passer på miljøet - og på hinanden!

www.groenvaekst.dk

RUL DIN GRÆSPLÆNE UD ÅRET RUNDT

SMÅ RULLER:

61 x 164 x 1,5 cm
= 1m² pr. rulle

STORE RULLER:

Bredde 50-81 cm.
Længde op til 35 meter.

Priser pr. m² excl. moms & transport:

1-29 m ²	kr. 30,-
30-99 m ²	kr. 25,-
100-299 m ²	kr. 18,-
300-999 m ²	kr. 15,-
1000-2999 m ²	kr. 13,-
Over 3000 m ²	kr. 12,-
Græstage, 1-39 m ²	kr. 40,-
Græstage, over 40 m ²	kr. 30,-

Leopold's Rullegræs

4100 Ringsted Tlf. 56 87 00 95

www.leopolds-rullegraes.dk info@leopolds-rullegraes.dk

KOMMENTAR

GRØNT TIL RØDT

En kunstner på Viborgvej havde lavet en skulptur og stillet den op i kollektivets entré. En pæl der så ud som om den havde været brugt til fortidens bestialske henrettelsesmetode, spidning. Man satte personen op på pælen der var spidset til som en blyant. Og trak ned i benene så pælen borede sig op i personens endetarm og underliv. Da jeg spurgte til relevansen som et moderne kunstnerisk udtryk, fik jeg svaret: Får det dig ikke til at tænke på noget? Jo, jeg tænkte på barbariet og kunstneres tendens til at sende kryptiske budskaber der enten er banale eller fortænkte.

I samme by kan man i dag 25 år efter se et andet kunstværk med samme farve. Katharina Grosse har spraymalet et grønt område i Mindeparken rødt og hvidt som en del af værket 'The Garden' hvor kunstmuseet Aros ser på vores forhold til naturen. Det vakte både harme og begejstring. Det er mere hærværk end kunst når man ødelægger naturen og byens grønne områder, lød det fra den ene side. Værket er et symbol på hvor skidt den rigtige natur behandles, lød det fra den anden side der bl.a. brugte de gule rapsmarker som en malende reference. Aros håbede at man ved at opleve kunstværkerne kan gøre sig klogere på at leve sammen med naturen. Borgmesteren mente at værket var berettiget alene fordi det skabte debat.

Inspektøren på Naturhistorisk Museum i Aarhus fik samtidig sagt at grønne områder ødelægger naturen, og at det som sådan er lige meget om farven er rød eller grøn. Hvis man vil gøre noget for naturen, skal man lade den udvikle sig frit. Indlægget udtrykker den polarisering der er i tidens debat. Især mange biologer mener at kun spontant udviklet natur dur hvis man vil gavne natur og biodiversitet, og at løsningen derfor er naturreservater. Andre mener at produktionsskove, agerlandet og grønne områder kan og må bidrage, fordi vi ikke har plads nok til reservater hvor produktion og rekreation tilsidesættes. På den måde er den rødmaledede park et bidrag til debatten selv om den ikke bliver mere kompromissøgende af den grund.

Desuden kan værket tolkes i flere retninger. Også som en advarsel mod de byggerier der kan ramme grønne områder. Eller som en æstetisering, et stykke land-art der ikke nødvendigvis er en direkte kommentar til til naturen. Kunst med en kritisk vinkel kan være en subtil kommentar eller provokation som i bedste fald kan lokke eftertanke og debat frem. Det kunne den blodige pæl ikke. Det er den røde park trods alt bedre til. **SØREN HOLGERSEN**

FORSIDEN: Bøgehæk med syren og guldregn. Forsommere grønne og friske frodighed, blomsterrigdom og skarpe lys er altid betagende.

Grønt Miljø www.grontmiljo.dk

www.facebook.com/grontmiljo

Redaktion: Søren Holgersen, ansv. (sh). SH@dag.dk. Tlf. 2065 1507.

Lars Lindgaard Thorsen (lt). LLthorsen@gmail.com. Tlf. 6116 9394.

Abonnement: Tenna Palmberg, TP@teknovation.dk. Tlf. 4613 9000.

Annoncer: Steen Lykke Madsen, Teknovation ApS. SL@teknovation.dk. Tlf. 3035 7797. Tlf. 4613 9000.

Udgiver: Danske Anlægsgartnere / ProVerte A/S.

Tryk: Jørn Thomsen Elbo A/S. Trykoplæg: 5.000.

Oplag: 1.7.15-30.6.16: 4.723 ifølge Danske Mediers Oplagskontrol. Medlem af Danske Specialmedier. 35. årgang. ISSN 0108-4755.

Grønt Miljø er et magasin om planlægning, anlæg og drift af have, park og landskab. I ti årlige numre skriver vi for fagfolk i privat eller offentlig virksomhed, fagets kunder, leverandører og uddannelsessøgende. Årsabonnement: 425 kr. inkl. moms. Kollektive abonnementer kan aftales.

DÆKBARK FRA KOLD

TRANSPORT- & HANDELSFIRMA

• SORTERET BARK:

DÆKBARK 40 (20-80 mm) Fyr
DÆKBARK 20 (10-30 mm) Fyr/Gran

• FALDUNDERLAG:

DS-godkendt faldsand
LEGEARK (20-60 mm) Gran

• USORTERET BARK:

REKET DÆKBARK Gran (0-120 mm)
BARKSMULD (0-10 mm) til jordforbedring

• FLIS OG SPHAGNUM:

TRÆFLIS (20-50 mm)
RIDEBANEFLIS
SPHAGNUM grov/fin

DÆKBARK FRA KOLD
DANMARKS STØRSTE BARKLEVERANDØR

HØVEDKONTOR:

Vognmand Kold A/S
Stærkindevej 37,
Vindinge
4000 Roskilde

Tlf. 4635 0531
fax 4635 2199
E-mail: Salg@kold-bark.dk
www.kold-bark.dk

Konsulent:
Jens Olesen
4014 9840

Jylland:
Tlf. 9839 2722

LAGER PÅ SJÆLLAND
LAGER PÅ FYN
LAGER I JYLLAND

SPECIALPRISVED
STØRRE LEVERANCER

VILDSKOVEN

NATURPLEJE. Bialowieza-skoven i Polen og Hviderusland er et billede på hvordan nogle af vores skove kan komme til at se ud hvis større skovarealer blev udlagt som vildskov

Af Jens Thejsen

Morgenskolen er ved at bryde igennem, og spætterne hakker på livet løs i de døde træer, fuglene synger, og på stien er der friske spor efter bison.

Vi er i Bialowieza i den østlige del af Polen, få kilometer fra Hviderusland. Midt i en af Europas største og sidste naturskove, en urskovsagtig skov som jeg vælger at kalde vildskov for det er en skov som man har ladet 'forvilde' siden 1947. Store dele af skovområdet har ligget urørt i flere hundrede år, men under verdenskrigene blev der gjort indhug, og i dag er skoven også under pres, og mange ønsker at kapitalisere de store naturværdier.

Bialowieza er et kæmpe-mæssigt naturbeskyttelsesområde, og i den største del af skoven er der ikke skovdrift. Skoven er optaget på Unescos verdens kultur- og naturarvsliste og blev i 1993 anerkendt

som et biosfærereservat. Der fældes kun hvis træerne er til fare for at falde ud over veje og bygninger - og i langt de fleste områder er motorsaven bandlyst.

Skoven er altså helt anderledes end danske skove. De fleste danske skove er plantet, og langt de fleste drives forstligt af økonomiske grunde og hensynet til biodiversiteten er meget lille. Så et besøg i Bialowieza er en helt anden naturoplevelse end at besøge danske skove.

I maj 2017 besøgte jeg skoven sammen med Frans Keemink. Vores mål var at se hvordan store sammenhængende vildskove udvikler sig og få indblik i successionen i meget gamle skovområder. Vi ville også have et billede af hvordan nogle af vores hjemlige skove kan komme til at se ud hvis større skovarealer blev udlagt som vildskov. Og vi ville

Skoven har stor aldersdiversitet: unge træer, modne, gamle, døende og meget dødt ved. Det er grundlag for svampe, insekter og fugle m.m.

ikke mindst bare opleve den storslåede natur.

Kan ikke gå overalt

Bialowieza-skoven strækker sig over 1500 km² med 625 på den polske side af grænsen og 875 på den hviderussiske hvor skoven kaldes Belovezhskaya. At besøge skoven er ikke bare som en dansk skovtur. For det først er der store afstande hvis man skal se forskellige dele af skoven. For det andet er der mange steder hvor man ikke må komme.

Hvor skoven er totalt urørt, må kun forskere færdes frit og her skal man have en guide for at komme ind, bl.a. for at sikre at man ikke forstyrrer, kommer på afveje og for at sikre at det kun er specielt interesserede som besøger stedet. Guiderne er meget viden- de, og de fleste har indsigt i både helheden og i mange detaljer. I andre skovområder må

man kun gå på bestemte stier, både for at bevare skoven og på grund af sikkerhed, da der konstant vælter træer i en sådan vildskov.

Visse steder har man etableret publikumsfaciliteter som store udgigstårne og hævede trægangstier ud gennem sumpene. Alt er gjort meget nænsomt og primært i naturmaterialer. I skovens yderområder kan man færdes nogenlunde frit. Man skal dog være opmærksom på ikke at krydse grænsen til Hviderusland.

En skov af mange skove

At bevæge sig rundt i Bialowieza skoven er at gå fra den ene skovtype til den anden. Fra det mørke jungleagtige til den lysåbne skov, fra det fugtige til det tørre. Fra områder hvor løvtræer er dominerende til tætte nåleskove. Skoven er ikke én skov, men uendelig mange forskellige plantesamfund udgør skoven.

Der er mange fugtige områder i skoven domineret af rødel, ask, hæg, dunbirk, solbær, småøer med skovfyr, avnbøg og stilkeg. Bunden var bl.a. med tandrod, engkarse, vårfladbælg, firblad, stararter og små tuer med bl.a. hasselurt og blå anemone og flere steder med sibirisk iris og naturligvis mange sjældne arter. I de mere sumpede og våde områder er der flere meget store ellesumpe. Her er der hundredårige el og helt unge el, tuer med dunbirk og hæg, og midt i det våde er der masser af solbær, gul iris og engkabbeleje.

Der er adskillige moser, rørsumpe og småøer, og områderne gennemløbes af bække og åer. Der er skovområder på knap så våd bund hvor der kan være blandet løv domineret af

Der findes mange forskellige plantesamfund, der er bl.a. store ellesumpe. Ud over den dominerende el er der bl.a. dunbirk, ask og hæg og solbær samt mange arter af star, engkabbeleje m.m. Ellesumpene er fyldt med både gamle træer, nyopvækst og store mængder af dødt ved.

Skovene gennemstrømmes af mange vandløb - fra floder til bække og mindre vandløb. Mange steder er vandet mørkt bl.a. på grund af højt humusindhold. De store mængder vand giver gode betingelser for et rigt plante- og dyreliv.

avnbøg med enkelte enorme stilke og skovfyr, vortebirk og store hasselbuske. Nogle af de gamle træer når her en højde på godt 50 meter.

På det mere tørre findes nåleskov. Mørke skove domineret af høje rødgran med en typisk bund af bregner og mosser, men i modsætning til danske plantager er der åbninger hvor træer er væltet, og hvor der etablerer sig løvtræer, og hvor bunden bliver mere artsrig. Nogle steder er skoven do-

mineret af skovfyr hvor nogle af træerne når en højde på godt 55 meter. Her er der typisk også enkelte rødgran, men også gamle ege og avnbøg. Skovbunden er lysere med masser af blåbær, tyttebær og græsser og en rig urtevegetation med mange sjældne planter.

Store aldersforskelle

Denne gamle vildskov er karakteriseret af stor aldersdiversitet både i de våde og i de

mere tørre områder. En del træer er flere hunderede år gamle og er stadig vitale. Ved siden af står træer som har været døende i mange år. Her er modne træer og helt unge. Mellem træerne er der enorme mængder af døde træer på forskelligt nedbrydningsstadium. Væltede træer, knækkede træer og træer der står ret op og dør. Der er svampe som lige har taget fat og ældgamle frugtleger fra både parasitter og saprofytter.

Overalt i skoven er der succession på den smukkeste måde, fra det nye spæde træ til hundredårige ruiner. Det at så stor en del af skoven består af dødt ved, giver helt specielle betingelser for svampe, insekter og fugle, og der er flere arter som kun findes i denne skov, og der opdages stadig nye arter.

Skovens rige dyreliv

I skoven er der et rigt dyr- og planteliv. Den har en unik artsdiversitet, og der findes fortsat ukendte svampearter og insekter. Man har bestemt

godt 4.000 svampearter, mere end 10.000 insekterarter, 180 fuglearter og 58 pattedyrarter. Mange arter er afhængige af skovens naturlige processer. Det er arter der andre steder er truet med udryddelse.

I skoven er der bl.a. en stor bestand af elg, kronhjort, rådyr og en forholdsvis stor bestand af europæisk bison (visenter) på 400-800 individer. Den europæiske bison var næsten uddød i begyndelsen af det forrige århundrede. Det sidste vilde eksemplar blev skudt i 1919 i Polen, men man har avlet videre på bestanden fra zoologiske haver så der igen er bison i naturen.

Bison er Europas største landdyr. De kan blive op til 2 meter høje og 3 meter lange og kan veje op til 900 kg. De æder dagligt 25-40 kg. Med disse dyr får skoven på de lidt tørre steder et specielt udseende, bl.a. fordi der ikke er mange buske. Nyvæksten kan have det lidt vanskeligt, så aldersdiversiteten er her ikke helt så stor. Til gengæld er der meget dødt ved og en rig urteflora.

Forårsskov med alle nuancer af grønt: Nyudsprungne træer og buske og en urtebund med stor variation af urter. De døde træer er belagt med mosser og urter som skovsyre der vokser godt på de døde stammer.

Mellem områderne med store træer er der større vådområder med buske og tuer af græs og nogle steder rørsumpe. Her er der et rigt fugleliv, også storke. I næsten alle landsbyerne i nærheden er der masser af storkereeder.

Fuglelivet er rigt og varieret fra de mange hvide storke på de fugtige enge til mange forskellige ugler og spætter i den gamle skov. I skoven findes også los, ulv, vildsvin, odder, bæver og sjældne flagermus, sorte storke, ørne og meget mere.

Barkbillen som påskud

Denne fantastiske vildskov har en enestående biodiversitet og

er i dag truet mere end nogensinde. Den polske regering har, i modstrid med europæisk og polsk lov, givet tilladelse til at fælde store gamle træer, og større områder ryddes, og naturlige succesionsprocesser ødelægges.

Regeringens påstand er at man tillader fældning for at stoppe udbredelsen af en barkbille. Forskere og praksis har dokumenteret at man ikke

stopper barkbillen ved rydning, men blot lægger store områder af skoven øde. Barkbillen kan kun udryddes ved at lade den indgå som en del af den naturlige succession, og i det kolossalt store område vil de med tiden finde et naturligt leje.

I dag fældes træer som ikke er angrebet af barkbillen og i områder som slet ikke er inficeret ryddes store gamle træ-

er. Den polske regering har fået klager fra både miljøorganisationer, forskere og EU. Men mens sagen kører og protesterne indløber, fældes der i stor stil til uoprettelig skade for naturen og kun til gavn for træindustrien. Problemet er ikke træfældning som sådan, for der fældes meget langs veje, bygninger, jernbaner og stier. Problemet er rovdriften på de store gamle træer.

I nogle af de sumpede områder har man lavet lange hævede træstier ind i sumpen så almindelige interesserede - og ikke kun forskere - også kan få fornemmelse af skoven og opleve mangfoldigheden.

En unik mulighed

Skoven og landsbyerne i og omkring skoven rummer både natur - og kulturhistorie. Landsbyerne gemmer på gamle træbygninger og gammel byggestil, og skoven er et betydeligt forskningsområde. Forskere fra hele verden er i området fordi her er en unik mulighed for at undersøge naturlige processer i gammel europæisk skov. Der forskes i flora, svampe, bakterier, sommerfugle, rovfugle, vilde bier, jord osv. Det er et enestående naturlandskab som ikke findes andre steder og som i sig selv er smukt og fascinerende. □

SKRIBENT
Jens Thejsen er have- og naturskribent og har tidligere været faglærer på Jordbrugets Uddannelsescenter Aarhus.

RE INVITATION DANSKE PARKDAGE 2017 I AARHUS THINK 6.-7.-8. SEPTEMBER 2017

LÆS MERE OM PROGRAM
OG TILMELDING PÅ
www.parkognatur.dk

Aarhus er **EUROPÆISK KULTURHOVEDSTAD 2017** og skaber med temaet **LET'S RETHINK** et kulturelt laboratorium, hvor alternative løsninger kan spire og gro. Det er den fantastiske ramme for vores konference, der afholdes som et open space-arrangement i et stort telt ved Botanisk Have, hvor alle oplæg, debatter og spisning finder sted. Konferencen byder selvfølgelig på en række spændende faglige temamøder og ture i kulturhovedstaden. Emner på konferencen er bl.a.:

- Hvordan udvikler og gentænker vi de grønne områder, bæredygtighed og naturen i byerne, når vi fortætter, byudvikler og bygger i stor stil og pladsen samtidig bliver mindre og mindre?
- Hvordan får vi lavet gode byrum med liv 24/7 og hvordan inddrager vi borgerne i brugen og udviklingen af deres egen by?
- Hvordan får vi det grønne i byudviklingen på den politiske dagsorden? Og kan det betale sig?

TEMAMØDER 6. SEPTEMBER: Foreningslivet ved Aarhus Å / Ambitiøs byfornyelse af Gellerup / Fifty Shades of Green / Riis Skov - byskov med høj puls / Bispetorvet - skoven i byen / Rethink Activism Folkefestival / **TEMAMØDER 7. SEPTEMBER:** Øhaver, havnebad og strandbar / Gror der noget på havnen? / Godsbanerne - byliv før byrum før bygninger / Fra losseplads til landskabslegeplads / Vild natur i velfriseret by - Bynatur og fremtidens grønne områder / Sank, snit og smag på Aarhus / **FREDAG 8. SEPTEMBER:** Grøn Basar / Kulturhovedstad 2017 /

AARHUS
KOMMUNE

PARK &
NATUR-
FORVALTERNE

NATURHISTORISK MUSEUM
AARHUS

Det er mindst 200 år siden der har vokset træer på marken. Men de kanaler i jorden som rødderne skabte, er der endnu.

peges på at den nye viden om bioporer bør tages med når man skal udpege særligt pesticidfølsomme arealer på lerjorde. Endelig giver projektet konkret viden om hvordan borer bør udføres, og hvordan grundvandsprøver bør udtages for at få en retvisende vurdering af koncentrationen.

Testede flere midler

Undersøgelsen fandt sted på en mark med dybe bioporer, forceret vandinfiltration og sprøjtning om vinteren hvor den naturlige pesticidnedbrydning er minimal. Flere pesticider blev testet - med forskellige resultater.

Nogle midler som bentazon, MCPA og propyzamid blev hurtigt udvasket ned gennem bioporerne og er derfor til en vis fare for grundvandet. Andre midler som glyphosat, AMPA (nedbrydningsprodukt af glyphosat) og pendimethalin (fra midlet Stomp) blev bremset op undervejs og udgør ifølge rapporten kun en lav risiko for at forurene grundvandet. Derimod kan de fortsat udvaskes til det øvre grundvand og dermed også til overfladevand via markdrænen.

Hvis først pesticidet når grundvandet, nedbrydes det meget langsomt på grund af de iltfattige forhold, og så kan pesticidet nå at sprede sig. sh

KILDER

Miljøstyrelsen (2017): Dybe bioporers forekomst og betydning for pesticidudvaskning i moræneler. BEKF nr. 171. Mst.dk.

Miljøstyrelsen (2017): Betydning af 'bioporer' for pesticidnedrivning på lerjord. Mst.dk 8.5.2017.

Fossile bioporer kan nå grundvandet

Forhistoriske trærødder har skabt velholdte genveje, også for pesticider

Lerjord anses normalt for ret vandtæt uden grove porer hvor vandet kan dræne hurtigt ned i jorden. Men i praksis findes der i lerjord talrige store 'bioporer' der går lige fra jordoverfladen og i hvert fald ned til 5-6 meters dybde. Her kan overfladevandet relativt hurtigt sive ned - og tage pesticider med sig.

Bioporer er porer med et organisk udgangspunkt. De øverste er dannet af regnorme der konstant fornyer porerne i pløjelaget. Porerne under pløjelaget stammer efter alt at dømme fra rødder efter forhistorisk træbevoksning. I visse områder og årstider kan disse 'fossile' rodkanaler muligvis gå 8-10 meter ned og nå grundvandet.

Det viser Miljøstyrelsens nye undersøgelse og rapport 'Dybe bioporers forekomst og betydning for pesticidudvaskning i moræneler' hvor man har undersøgt lerede morænejordes grove porer. Resultaterne bekræfter tidligere undersøgelser og giver et billede af at bioporer generelt er udbredte i leret morænejord.

Til lerjordens grove porer hører også makroporer og sprækker der ikke har et biologisk udgangspunkt, f.eks. udtøringssprækker og tektoniske sprækker der er af geologisk oprindelse. I projektet påvises det at disse sprækker i sig selv ikke er aktive transportveje for vandet, men at bioporer-

ne ofte følger sprækkerne og derved kan føre vandet ned. Træernes rødder fulgte oprindeligt de brudzoner der var - og stadig er - i jorden.

At der er tale om relikte rodgange antages ud fra kanalernes dybde, størrelse, tæthed og en markant ophobning af udfældede jern- og manganoxider i porevæggene. Det antyder - sammen med fraværet af synlige organiske rester - en gammel oprindelse, nok træ-rødder. Og det er deres oprindelige dybde der afgør hvor langt bioporerne når i dag.

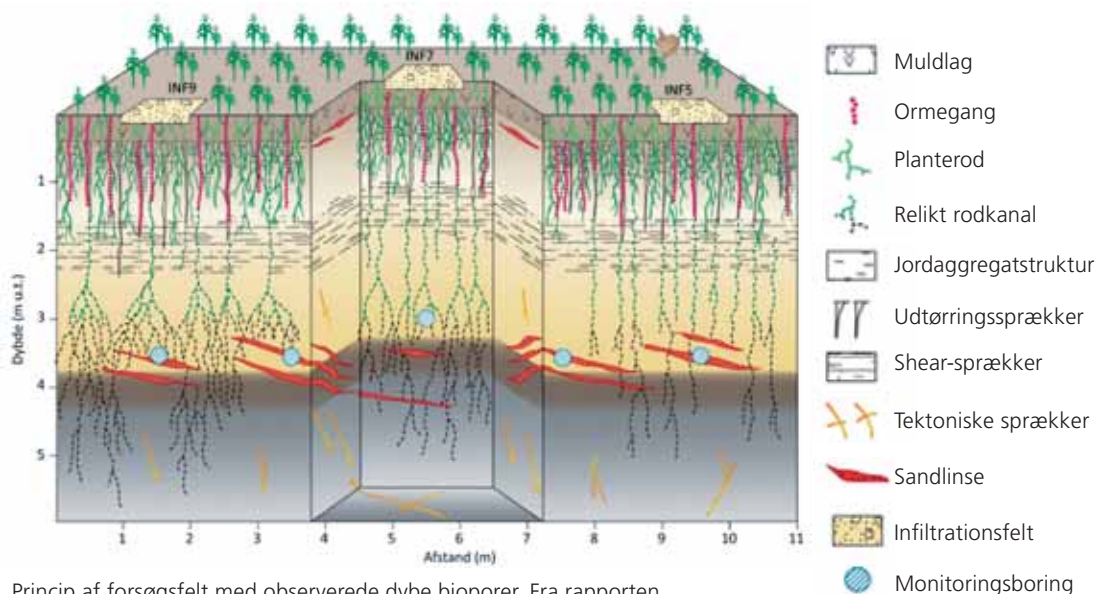
Genvej for pesticider

Undersøgelsens sigte var at undersøge risikoen for at pesticider kan blive udvasket til grundvandet. Og det konkluderer

deres at bioporerne nok har stor betydning for pesticidnedrivningen til grundvandet på lerjord. I hvert fald er forbundene, dybe bioporer nødvendige for at der kan ske en hurtig transport af pesticider til grundvandet.

Nedsivning af pesticider på lerjorde via bioporer forekommer næsten udelukkende under større regnvejr hvor vandet trækker pesticiderne ned gennem bioporerne. Disse vejrtyper er blevet hyppigere de senere år, og det øger derfor risikoen for at pesticider kan nå grundvandet.

Det påpeges derfor at det er vigtigt at bruge nye vejrdata når man bedømmer risikoen for at grundvandet kan forurenes af pesticider. Endvidere

Princip af forsøgsfelt med observerede dybe bioporer. Fra rapporten.

Fortsat uvist hvorfor humlebieerne dør under de blomstrende linde

Blomstrende lindetræer med mange døde humlebieer på jorden er i flere tilfælde set i både Norge og Danmark. Sammenhængen er uvis, og det er den stadig efter at Viten-skapskomitéen i Norge har gennemgået videnskabelige studier og anden litteratur der beskriver fænomenet.

Som den mest sandsynlige teori er nævnt 'den tomme madskål'. I tørre perioder producerer lindene ikke ret meget nektar, men de dufter som om de gør. Det ender med at bieerne i deres jagt bruger mere energi end de samler og derfor sulter ihjel. Der er dog ikke nok videnskabelig dokumentation bag denne teori, meddeler komitéen.

Det samme gælder teorien om at bieerne dør en naturlig død. Det bygger bl.a. på at linden blomstrer på et sent tidspunkt hvor mange humlebieer alligevel snart dør.

En tredje teori er at lindetræerne er giftige for bieerne, men det anser projektgruppen som usandsynligt. Det har bl.a. været hævdet at lindenektar indeholder mannose som bieerne ikke tåler, men der er ikke mannose i lindenektar.

En fjerde teori er at bieerne dør på grund af menneskelige aktiviteter, f.eks. ved at sprøjte træerne med insektmidler, men det er ikke noget man gør i Norge eller Danmark.

Viten-skapskomitéen foreslår en overvågning for at få mere viden. Det foreslås bl.a. at se på hvilke biarter der rammes, hvor gamle de er, om der er geografiske og tidsmæssige variationer, om også andre insekter dør, om nektaren er giftig, om bidøden forekommer i forbindelse med andre større nektarkilder og om bieerne faktisk dør af sult. sh

KILDER

De døde humlebieer under parklindene. Grønt Miljø 8/2016 s. 38-39.
Viten-skapskomitéen for mattrygghet. Vkm.no 3.5.2017.

Veg Tech

Vilde urter - som plugs og maxiplugs

- ✓ Stort udvalg af hjemmehørende arter
- ✓ Til våde, tørre, næringsfattige eller saltbelastede jorde
- ✓ Til taghaver, enge, regnbede, diger og vejmiljøer
- ✓ Til bunddække, bynatur og erosionsbekæmpelse
- ✓ I kombination med kokosnet, frø og færdige måtter
- ✓ Planter let med planterør og bakker i sele
- ✓ Maxiplugs til damme og søgbredder (kokosfiber, ingen jord)

3962 6869 • info@vegtech.dk • vegtech.dk

Traktorer
Græsklippere
Gravemaskiner
Læssesmaskiner
Fejemaskiner
Saltspredere
El-biler

SVENNINGSENS
Maskiner til den professionelle bruger

Kastrup
Tlf.: 32 50 29 02

Skanderborg
Tlf.: 86 52 42 11

Find nærmeste forhandler på
svenningsens.com

Kubota. ROTORKLIPPERE

SommerKub

Flere modeller!

Ring nu for demo på 32 50 29 02

ZD326

2 ÅRS

Med grus på toppen

BELÆGNINGER. Med nye udbudsforskrifter for 'slidlagsgrus' indfører Vejdirektoratet nye begreber og kvalitetskrav for det vi normalt kalder leret vej- og stigrus

Ikke kun stier kan lægges med grus som toplag. Det kan også parkeringspladser og mindre veje. Det har Vejdirektoratet taget konsekvensen af og har nu for første gang fået 'slidlagsgrus' med i sin omfattende serie af udbudsforskrifter. I anlægsgartneriet kalder man ofte materialet for leret vej- og stigrus.

Med ordet 'slidlagsgrus' understreger Vejdirektoratet at toplaget ikke er det samme som grusbærelag af f.eks. stabilgrus. Det er noget særligt grus med egenskaber der er tilpasset sin rolle som slidlag. Materialet forkortes derfor også SLG, slidlagsgrus,

SLG I, SLG II og SLG III. De er bestemt af fraktionen hvor SLG I er den groveste. Kravene til kornform og finstof er derimod ens. Kravene defineres efter de europæiske standarder DS/EN 13242 og DS/EN 13285 der også bruges til bundsikringsgrus og stabilgrus.

Kravene falder dog alligevel nogenlunde inden for de generelle krav der stilles til leret vej- og stigrus i Normer og vejledning for anlægsgartnerarbejde. Også mærkevaren Slotsgrus falder inden for anlægsgartnernormerne.

Velgraderet fraktion

De almindelige generelle krav til leret vej- og stigrus er at det skal være velgraderet med mange knuste korn og med meget finstof, herunder ler der har plastiske egenskaber. Det er alt sammen med til at

kitte materialet sammen, selv når det er ret tørt i føret, og dermed til at skabe en stabil og stærk overflade.

Alligevel anbefaler Vejdirektoratet kun slidlagsgrus til årsdøgntrafik op til 250, dvs. trafikken pr. døgn som gennemsnit over hele året. Belægningen egner sig ifølge Vejdirektoratet bedst til parkeringspladser, mindre veje, midlertidige veje, stier og pladser samt ridestier. Trafikken bør i alle tilfælde være langsom, både for ikke at risikere for store skader og for at undgå støv- og støjgenerne.

SLG I er beregnet til den relativt tungeste trafik, hvori SLG III kun bør bruges til de stier og pladser i byen hvor komforten skal være størst mulig. Stier og ridestier på landet kan være SLG II.

Skemaet herunder gengiver de tekniske specifikationer for SLG I, II og III samt de tilsvarende krav i anlægsgartnernormerne og for Slotsgrus. De fem øverste krav kan også vises i kornkurver som Vejdirektoratet da også anviser.

Anlægsgartnernormerne er brede krav der i princippet kan rumme alle rimelige muligheder og har derfor også de mindst detaljerede krav. Fraktionen er her lige fra 0/4 til 0/16 mm, og der er ikke krav til lerindhold og plasticitet.

En fraktion indeholder altid en vis andel større overkorn. Er fraktionen f.eks. 0/8 mm, er der garanteret op til 8 mm korn, men der kan eventuelt også være enkelte større korn.

Man skal også vide at finstoffet ikke kun består af ler (<0,002 mm), men også af silt (op til 0,06 mm). Der skal dog være ler med som kan kvælde og blive plastisk i fugt og dermed kitte gruslaget sammen. Slotsgrus har derfor krav til lerindholdet, mens SLG-typerne har krav til plasticitetsindeks der tager udgangspunkt i hvor stor en del af materialet der er plastisk.

Slotsgrus har særligt skrappe krav til andelen af knuste korn der øger materialets indre friktion og dermed sammenhængskraft og bæreevne. Slotsgrus er derfor også effektivt som bærelag med et e-modul der svarer til stabilgrus.

I tykkelse og lag

Slidlagsgruset skal have en tykkelse så belægningen kan blive slidt og vedligeholdt uden at man lægger underlaget blot. Udgangspunktet er at

lagtykkelsen skal svare til 4-5 gange den største stenstørrelse. Det betyder at SLG I kan lægges i cirka 7 cm tykkelse, SLG II i 3-4 cm tykkelse og SLG III i 2-3 cm tykkelse.

Anlægsgartnernormerne anviser en tykkelse på generelt mindst 2 cm, og 2 cm er i hvert fald ikke nok hvis man har partikler op til 16 mm plus overkorn. Traditionelt hedder det sig at laget skal være relativt tyndt fordi bæreevnen ikke er så stor, men det gælder ikke hvis gruslaget indeholder mange knuste korn (skarpt materiale), og hvis fraktionen består af relativt store korn.

Gruset lægges ifølge Vejdirektoratet i en overhøjde på cirka 20% og komprimeres med tromle eller vibrationsplade. Gruset kan lægges både direkte på råjordsplanum (étlags-befæstelse) eller med bærelag og måske også bundsikringslag under. Et vejleden-

GRUS SOM TOPLAG

	SLG I	SLG II	SLG III	Leret vej- og stigrus*	Slotsgrus
Fraktion, mm (eks. overkorn)	0/16	0/8	0/5,6	Fra 0/4 til 0/16	0/8
Overkorn	Højst 31,5 mm	Højst 16 mm	Højst 8 mm	Højst 10%	Højst 3% op til 11,2 mm
Gennemfald på 8 mm, %	50-90	80-99	100		97-100
Finstofindhold, %	8,0-15,0	8,0-15,0	8,0-15,0	8-12	8-12
Ler i % af finstof					10-30
Plasticitetsindeks, %	4-15	4-15	4-15		
Knuste korn, %	Over 50	Over 50	Over 50	Over 60 er bedst	Over 80

* Normer og vejledning for anlægsgartnerarbejde

Leret vej- og stigrus, her i form af mærkevaren Slotsgrus der er så skarpt et materiale at det også kan bruges som bærelag.

de katalog viser hvad man kan vælge af grusmaterialer til de forskellige anvendelser. Det kommer bl.a. an på belastningen, bunden og afvandingsforholdene.

Gruslagets sammensætning indebærer at det er relativt vandtæt. Belægningen skal derfor have et ret kraftigt fald, også fordi grusbelægninger er følsomme over for frost og tø. Her anbefaler Vejdirektoratet tværfald på veje og pladser til biler på mindst 25‰ og højst 40‰. På stier og pladser til gående og cyklister bør man gå efter de 25‰ så det ikke føles for skråt. Hensynet til handicappede peger også på et fald på ikke over 25‰. Anlægsgartnernormerne anfører mindst 25‰ for alle grusbelægninger.

Støv og slaghuller

Jo større hastighed og tungere trafik, desto lettere opstår skader som slaghuller, sporkøring, skyllerender og vaskebrædt, og de kan alle forværres af vind, nedbør og frost-tø, fastslås det i forskriften.

Er skaderne store, er man nødt til at oprive toplaget, genopfylde og profilere det med en grader og derefter komprimere det. Det er gerne nødvendigt en gang om året når der er en vis kørende trafik. Ellers kan man ofte klare

sig med slæbenet og rive som også bekæmper ukrudtet.

Et særligt problem med grusbelægninger er at de støver i tørt vejr, især når sliddet er stort. Støvet er finstof som materialet mister, og dermed falder efterhånden også grusets kvalitet. Man kan eventuelt tage en prøve og vurdere hvilke fraktioner der skal tilføres for at opnå den oprindelige kornkurve igen. Vejdirektoratet henviser i øvrigt til den svenske vejledning 'Mer grus under maskineriet'. sh

VEJREGELGRUPPEN

Vejregelgruppen jord, grus og brolægning består af: Caroline Hejlesen, Vejdirek., formand Christian Fræhr, Sweco, sekretær David Skovbjerg Johnsen, Vejdirek. Finn Thøgersen, Vejdirektoratet Jette Bork, Sønderborg Kommune Torben Overgaard, Boes Consulting Lars Møller Nielsen, NCC Råstoffer A/S John Skalskøi, Per Aarsleff A/S Morten Vanggaard, Banedanmark

KILDER

Slidlaggrus. Udbud. Af vejregelgruppen jord, grus og brolægning. Vejdirektoratet, maj 2017.

Vejregler.lovportaler.dk.

Udbudsforskriften er delt i vejledning, almindelig arbejdsbeskrivelse samt paradigmer for arbejdsbeskrivelse, udbudskontrolplan, tilbuds- og afregningsgrundlag og tilbudsliste. Normer og vejledning for anlægsgartnerarbejde. Danske Anlægsgartnere 2015.

Mer grus under maskineriet. Handbok för tillståndsbedömning och underhåll av grusvägar. Sveriges Kommuner och Landsting 2015.

Webbutik.ski.se.

Slotsgrus.dk.

ECOstyle
PlantProfessional

AlgeFri N ProFF

Algemiddel

Det er dit ansvar!

- Hurtig effekt på alger
- Anvendes på alle hårde overflader og stråtag
- Ingen permanente skader på træer, buske og græs
- Ingen afstandskrav til vandmiljø
- Hurtig nedbrydning

Vil du vide mere: Kontakt os på 30 52 50 05

ecostyle.dk

Plantebeskyttelsesmidlet skal anvendes på forsvarlig måde. Læs altid etiketten og vejledningen om produktet før anvendelse. Vær opmærksom på de advarselsbilleder og advarselsordene, der fremgår af etiketten.

Forskningen bag betalingsmuren

VIDENSKAB. Der er opstået flere og flere genveje til de rigtige videnskabelige forskningsartikler som man ellers må til lommerne for

Inden for især naturvidenskab publiceres forskningen mest i videnskabelige tidsskrifter. I vore dage sker det som regel bag en stor betalingsmur opført af de private forlag der udgiver tidsskrifterne på et kommercielt grundlag. Sådan har det ikke altid været, og der er tegn på at muren er ved at smuldre.

EU har planer om fri adgang til forskningsartikler. Mange forskere lægger deres artikler gratis på nettet, og de kan bl.a. søges med den nye browser-tilføjelse Unpaywall. Nogle tidsskrifter har gjort alle deres artikler frit tilgængelige. Og i forvejen er der fri digital adgang til mange tidsskrifter på universiternes biblioteker.

Videnskabelige artikler er skrevet af forskere for forskere. Artiklerne har deres helt egen standardiserede opbygning med introduction, metode, resultater, diskussion, konklusion og et stort læs referencer. De skal overholde en god videnskabelig praksis for at sikre forskningens pålidelighed. En del af processen er en fagfællebedømmelse (peer review). Det er en kvalitetssikring hvor artiklen granskes af fagfæller og derefter eventuelt revideres. Det sker vel at mærke før artiklen udgives i modsætning til en anmeldelse der er baseret på den udgivne artikel.

Den bedste merit

Både forskere og forskningsinstitutioner bliver i høj grad målt på deres publicering af forskningsresultater ('publish or perish'). Forskeren sender sit artikelforslag ind til tidsskriftet, og lykkes det ikke med det først foretrukne, prøves med det næste.

Tidsskrifterne har ikke lige stor betydning eller prestige. Hvis en artikel i et tidsskrift bliver læst og citeret meget, udløser det en høj 'impact-factor'. Det er et plus for både

forskeren og tidsskriftet, og man kan derfor se at de succesfulde tidsskrifter markedsfører sig med deres gennemsnitlige impact-factor.

Forskningen er international. Derfor er der ingen idé i små nationale tidsskrifter. Det er store specialiserede forlag der udgiver tidsskrifterne, og de er på engelsk, i hvert fald dem der bruges af danske forskere inden for grønne områder. I 2013 stod forlagene Elsevier, Springer og Wiley for cirka 42% af de videnskabelige tidsskrifter. De publicerer forskning fra hele verden og til hele verden.

Tidsskrifterne er beregnet til forskerne og til dem der vil formidle resultaterne til en bredere kreds. For andre giver det ikke meget mening at læse tidsskrifterne. Desuden er de meget dyre.

Frem til midt i 1960'erne blev videnskabelige artikler gerne samlet i journaler og udgivet af videnskabelige selskaber. Så blev journalerne opkøbt af private firmaer der kunne se en forretning i dem. „Det blev en tiltagende indbringende forretning, og fra 1984 til 2002 steg priserne for de akademiske journaler med næsten 600%,” skriver Esben Hardenberg i Dr.dk 11.5.2017.

Forskning kan også publiceres på andre måder, f.eks. gennem bøger, rapporter, konferencebidrag, podcasts og ikke-videnskabelige blade. Men det har ikke den samme videnskabelige effekt.

„Den form for publicering som giver klart mest meritring til den individuelle forsker såvel som universitetet som helhed, er artikler i peer reviewed videnskabelige tidsskrifter med impact factor,” fastslår Anders Busse Nielsen, professor på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet. „Populær formidling nedprioriteres i stigende grad efter-

som det ud fra et karriereperspektiv er 'spild af tid' for den enkelte forsker sådan som de akademiske måleredskaber fungerer i dag.”

Tidsskrifter med prestige

Inden for grønne områder er 'Landscape and Urban Planning' et af de vigtigste videnskabelige tidsskrifter. Det er „nok det som vi lægger mest prestige i at publicere hos,” vurderer Anders Busse Nielsen. Tidsskriftet er fra det amerikanske forlag Elsevier og har 12 årlige udgivelser.

Hvis man vil have adgang til Landscape and Urban Planning, kan man få det på tryk og som digital adgang, til en eller flere personer, til forskellige antal artikler som man kan printe mv. Et digitalt abonnement beregnet for institutioner med fem brugere koster 4.104 dollars eller cirka 21.000 kr. om året. En begrænset personlig adgang kan erhverves for 393 dollars eller cirka 2.700 kr.

Af andre relevante forskningstidsskrifter som Anders Busse Nielsen vurderer har høj prestige, er der Forest Ecology and Management og Urban Forestry & Urban Greening. Andre relevante tidsskrifter er bl.a. Urban Ecosystems, Environmental Management, Landscape Research, Arboriculture & Urban Forestry og Urban Water Journal.

Hertil kommer en gruppe blade der minder om almindelige fagblade, men har en vis videnskabelig form. Det gælder bl.a. Journal of Landscape Architecture der har peer review på sine artikler. Prisen er lavere, og der prales ikke med impact-factor. Tidsskriftet udgives af The European Council of Landscape Architecture Schools.

De mange genveje

Hvis man ikke har et forskningsmæssigt formål, kan man

HELSESKOVEN OCTOVIA - fra åbningen i 2014.

Helseskoven Octovia i Hørsholm er anledningen til den seneste artikel med dansk (og svensk) islæt i det prestigefyldte videnskabelige tidsskrift Landscape and Urban Design. Artiklen, der er fra april 2017, hedder 'Forest design for mental health promotion - Using perceived sensory dimensions to elicit restorative responses' og er skrevet af Ulrika Karlsson Stigsdotter, Sus Sola Corazon, Ulrik Sidenius, Anne Dahl Refshauge og Patrik Grahn fra bl.a. Københavns Universitet. Helseskoven viser med sine otte oplevelsesværdier hvordan skov kan påvirke mental sundhed.

i stedet nøjes med de mere almindelige kilder som f.eks. fagblade, videnblade og konferencebidrag - og håbe på at de før eller siden formidler forskningen. Det er forskerne - og fagbladernes redaktioner - som regel opmærksomme på.

På den anden side har små fagblade ikke mulighed for at overvåge alle forskningsresultater verden over. De må håbe på at de fanger nyhederne senere når de f.eks. formidles af andre medier eller indgår i konferencer eller forarbejder når ny forskning sættes i gang.

Vil man alligevel selv læse de videnskabelige artikler, behøver man ikke nødvendigvis abonnere på de videnskabelige tidsskrifter. De har nemlig alle offentlige tilgængelige sammendrag (abstracts) på deres hjemmesider. Nogle har desuden gjort alle artikler fuldt tilgængelige. Det gjorde f.eks. Nature i 2014.

Det kaldes også for open access. Fri adgang. „Det er i tråd med videnskabens normer om åbenhed og deling af sine resultater,“ sagde Kristen Hvidtfelt Nielsen, lektor på Aarhus Universitet, dengang til Videnskab.dk. Han understregede dog samtidig at andre end forskere vil næppe få så meget ud af artiklerne. Den fri adgang spiller heller ikke den store rolle for de fleste universiteter der i forvejen abonnerer på tidsskrifterne.

Natures initiativ betegnede Kristen Hvidtfelt Nielsen derfor som et 'stunt', men også som noget der ville brede sig. Det kan måske blive i form af pdf'er man selv kan printe artiklerne, eller blot på den måde at man kan læse dem via en media-viewer.

De fleste tidsskrifter har i forvejen også en open access-mulighed hvor forskerne kan gøre artiklen frit tilgængelig for alle. Men det koster ret meget „Så det gør vi sjældent, simpelthen fordi det er for

dyrt for vores projekter,“ forklarer Anders Busse Nielsen.

Den åbne hængelås

Den nuværende struktur baseret på tidsskrifter fra private forlag er i det hele taget ved at blive blødt op. I EU arbejdes på en alternativ model med open access. Den vil i princippet gøre forskningsresultaterne gratis for alle før år 2020.

Indtil da er der også mulighed for at læse de forskningsartikler som nogle forskere selv har lagt gratis ud på nettet. „Efter publicering i de videnskabelige tidsskrifter gør mange af os artiklerne tilgængelige uden om de videnskabelige tidsskrifters betalingssystem via vores ResearchGate profiler. Det er ved at blive gængs praksis for forskere at gøre sådan,“ siger Anders Busse Nielsen.

De frit tilgængelige artikler kan bl.a. søges med den nye browser-tilføjelse Unpaywall. Den fungerer med Chrome og Firefox-browserne ved at vise et ikon - en grøn åben hængelås - på sider der tager betaling for videnskabelige artikler, men hvor en gratis version kan hentes andetsteds. Unpaywall er udviklet af Impactstory der har som sit mål at gøre forskning lettere tilgængelig online.

Ellers er der også fri adgang til tidsskrifterne fra universiternes biblioteker, i hvert fald de tidsskrifter biblioteket abonnerer på. Adgangen til tidsskrifterne er digital, og man kan downloade egne pdf-kopier af alle artikler, forklarer Anders Busse Nielsen. Han anbefaler at man som start laver en tematisk søgning, f.eks. 'structural soils', på tværs af alle videnskabelige tidsskrifter. Det kan bl.a. gøres på søgemaskinerne sciencedirect.com eller scopus.com. sh

Landscape and Urban Design.
Journals.elsevier.com.

Skybruddene har aktualiseret reglerne om overfladeafvandingen der ikke kerer sig om ejendomsgrænser.

Regnvandet der går over skellet

For smågrunde reguleres problemet mest af naborettens tålegrænse, mens der i et byperspektiv mere tales om kontrollerede afløb

Ofte ser man at en grundejer laver haven om så en ny stor belægning leder regnen ud over skellet, enten til en vej eller til en nabohave. Må man godt det? Både ja og nej. Det kommer an på hvor vandet kommer fra, hvor meget der kommer, og hvor foruren det er. Men i alle tilfælde er det ikke normalt at reglerne håndhæves.

Grundlaget er byggeloven hvis §12 siger: „Ved fundering, udgravning, ændring af terrænhøjde eller anden terrænen ændring på en grund skal, uanset om arbejdet i øvrigt er omfattet af loven, træffes enhver foranstaltning, der er nødvendig for at sikre omliggende grunde, bygninger og ledningsanlæg af enhver art.“

Bygningsreglementet siger at 'tagvand skal holdes inde på egen grund' (2.3.3 stk.2). Det præciseres at det også gælder skure, carporte mv. når de står mindre end 2,5 meter fra skellet. Bygningsreglementet siger derimod ikke noget om terrænvand fra belægninger, plæner, bede mv. der generer naboen.

For terrænvand er der i byggeloven og bygningsreglementet kun regler for den situation at man ændrer terrænet, og at der derfor kommer

vand ind over skel. Og selv da præciseres det ikke hvor meget vand der må komme over skellet. Det giver anledning til forskellige fortolkninger i praksis. I praksis anvendes ofte den såkaldte tålegrænse.

Hvis der ikke er foretaget en terrænen ændring, kan der godt alligevel komme mere vand over skellet, f.eks. fordi en belægning har erstattet en plæne så det samme areal - uden terrænen ændring - afleder mere vand. Det reguleres ikke af byggeloven og bygningsreglementet. Der kan dog være regler i lokalplaner mv. der regulerer forholdet. Ellers er der kun naboretten tilbage.

Naboret og tålegrænse

Naboretten er ikke en lov, men en retspraksis der er baseret på grænser for hvor meget man skal tåle af gener fra sin nabo. Tålegrænsen afgøres af et skøn i hver enkelt tilfælde. Er den overskredet, kan man gøre et ansvar gældende.

Rørcentret på Teknologisk Institut har vurderet hvornår man kan sige at tålegrænsen generelt er overskredet når det gælder terrænvand fra en nabogrund. Vandet skal medføre „ikke ubetydelige gener der begrænser grundejerens råden over sin ejendom eller

anvendelsesmuligheder af ejendommen.“ Og videre: „Hvis oversvømmelsen skyldes naturligt afløb ved skrånede terræn, kan ansvar normalt ikke komme på tale. Skyldes oversvømmelsen nyere tiltag som befæstede arealer mv., skærpes vurderingen af hvad den oversvømmede ejendom må tåle. Tålegrænsen forventes at blive påvirket af de øgede regnmængder så den enkelte ejendom må tåle større gener fra naboejendomme.“

Vandets kvalitet

Tålegrænsen indbefatter også kvaliteten af det vand der føres over skellet, fastslår fagkonsulent i Danske Anlægs-gartnere Kim Tang: „Hvis det er foruren af salt, sprøjtemidler, rensmidler eller andre forureninger, skal der ikke meget vand til før det kan blive et problem. Derfor skal selv små mængder vand helst ikke kunne passere skel,“ siger han.

Kim Tang bemærker videre at sand og grus fra indkørsler kan føres over skel til f.eks. vejen under kraftig regn. Tillige kan reglen om at tagvand ikke må løbe over skel være et problem hvis tagvandet ender på terrænet. Det gør det f.eks. fra stråtag uden tagrender.

I praksis møder man forskel-

lige tolkninger af tålegrænsen, og hvad der er 'ikke ubetydelige gener'. Nogle mener at man slet ikke bør tåle mere vand over skel end et naturligt terræn ville gøre, og at enhver ændring der skaber mere terrænvand over skel ikke bør tåles. Det er dog normalt at acceptere en vis mængde ekstra vand end et naturligt terræn ville gøre. Det gør kommunerne normalt når f.eks. private grundejere etablerer belægninger med direkte afløb til vejen, også selv om der derved kan føres sand og grus ud på vejen og selv om kloakkerne belastes ekstra. Det kan dog også bare være fordi reglerne ikke håndhæves.

Kirsten Lund Andersen, stadsgartner i Aalborg Kommune, oplyser at forvaltningen kun reagerer på konkrete henvendelser, og hun antager at det er en almindelig praksis. Men generelt er der blevet mere opmærksomhed på problemstillingen, og det vil - sammen med LAR-løsninger - smitte mere af på lokalplanlægningen, vurderer hun.

Kontrolleret afløb

Skel er ikke kun skel mellem små private grundejere med små haver. Det er også skel mellem store grunde, f.eks. en stor privat parkeringsplads og en kommunal park. Og alle skel kan komme i spil under kraftig nedbør hvor overfladevandet strømmer ned gennem byen. Her taler man ikke om det naturlige terræn og tålegrænsen, men om det kontrollerede afløb. Det sættes ofte til 1 liter pr. sekund pr. hektar, hvilket er det samme krav der stilles til markdræn.

I princippet er det samme problemstilling man har i endnu større skala hvor afstrømning fra landbrugets marker ad vandløb strømmer mod byerne. Også her er det normalt umuligt at tage udgangspunkt i det naturlige terræn, så også her må udgangspunktet være et kontrolleret afløb. sh

KILDER

Kloaktuelt nr. 170, april 2017. Rørcentret, Teknologisk Institut. Må naboen lede sit regnvand ind på min grund? Bygningsreglement 2015. Bygningsreglementet.dk. Byggeloven. LBK nr 1178 af 23/09/2016. Retsinformation.dk.

Ny Husqvarna-rider med 30 års udvikling

Det er 30 år siden Husqvarna lancerede sin første 'rider, en kompakt knækstyret græsklipper med klippeaggregatet i front og vending på en tallerken. Siden er rideren blevet mere multifunktionel og kan også bruges til bl.a. fejning og snerydning.

Og i år har Husqvarna så lanceret jubilæumsmodellen 214T AWD (billedet) med 94-103 cm klippebredde. Den fremhæves bl.a. for sin effektive klipning hvor man kan gå tæt på hegn og mure og klippe under buske. Husqvarna peger også på firhjulstrækket, manøvreedygtigheden og de begrænsede vibrationer.

Første rider fra 1987 intro-

ducerede knækstyringen ved bagakslen som et universelt patent. Automatisk transmission blev indført i 1992 og kort tid efter power-styring. Sidst i 90'erne kom bioklipperet der finder afklippet. Firehjulstræk kom i 2005, og gjorde også rideren mere brugbar til andet end klipning. I 2007 blev chassis og design udviklet for at forbedre bl.a. ergonomi og servicevenlighed.

Med 500-serien udviklede Husqvarna i 2011 modeltypen til professionelle brugere. Den første batteridrevne rider så dagens lys i 2012. Og i år er der med 'Rider Collection' lanceret en løsning med en græsopsamler bag på. sh

IHI minigravere
 Salg - service - reservedele

IHI 12VXE

- 1260 kg
- Motor 13 HK
- Udskydelige bælter 870/1130 mm

Servo Control joystik

Vagn Hansen · mobil 23 67 88 44 (Syddjylland)
 Julius Bjerg · mobil 40 33 26 61

Brdr. Holst Sørensen A/S · tlf. 76 88 44 00 · www.bhsribe.dk

Colas

Hurtig, nemt og fleksibelt asfaltarbejde

Har du brug for råd, vejledning og de helt rigtige priser til dine opgaver?

Colas leverer asfalt til park- og sportsarealer, torve, parkeringsanlæg, skolegårde, stier mv. Ingen opgaver er for små og ingen er for store.

Colas sikrer dig:

- Et samarbejde med en partner, der gerne går med i "marken".
- Et samarbejde med dygtige og erfarne asfalt-eksperter.
- Et asfaltprodukt i mange farver.
- Højeste standard for sikkerhed, miljø og kvalitet.

Ring gerne og benyt dig af vores gratis rådgivning og få et uforpligtende tilbud.

Ring 4598 9898
www.colas.dk

Vejen frem

Smuk bevoksning i en plejevenlig ørken

SANDBEDE. Et 20-30 cm sandlag kan ikke bare give stauder og andre vækster et plus i forhold til vand og ukrudt, men muliggør på mager bund og tage også helt andre plantesamfund

Med bede af sand kan man få smukke bevoksninger af stauder, løgvækster, græsser, buske mv. med et lavt plejebehov. Det kan ikke bare udnyttes i private haver, men også i offentlige miljøer. Også til grønne tage hvor man med ørken- og steppearter får et alternativ til sedum. Ulempen er især at det kan tage lang tid at etablere bevoksningen.

Det konkluderer Peter Korn i sin artikel 'Odlå i sand' i det svenske fagblad Utemiljö. Peter Korn arbejder i sin egen have i Eskildsby ved Göteborg med en økologisk inspireret planteanvendelse, bl.a. med sandbede. De kan bruges i alle miljøer, men er især gode til stauder der kan få tid og plads til at udvikle sig, fastslår han.

Næringen under sandet

Hvis man indbygger sandet oven på en næringsrig jord, får man ikke et rigtigt sandbed. Sandet er mest et dæklag der holder på fugten og holder ukrudtet - og dermed plejen - nede. Rødderne søger

ned i den næringsrige jord, så man skal vælge planter som passer i et næringsrigt miljø. Hvis man vælger planter der egner sig til et næringsfattigt miljø, mister de deres karakter.

Hvor jorden under sandet er næringsfattigt, kan man dyrke alle planter uanset næringsbehovet og derfor vælge planter der passer til en tør, mager jord. Man har også stadig muligheden for at vælge næringskrævende planter, bare man gøder. Det er langt sværere at gøre en næringsrig jord mere næringsfattig.

Hvilken slags jord der er under sandbeddet, er ellers ikke så vigtigt. Selv komprimeret jord kan fungere udmærket så længe sandbeddet er anlagt rigtigt og planterne er valgt ud fra stedets forudsætninger. I fugtige miljøer skal sandbeddet dog ligge så meget over grundvandsspejlet at sandet kan tørre op.

Peter Korn anbefaler at man anlægger sandbeddet i en jord der er fri for rodukrudt, og hvor der er god afdræning.

Helst skal sandbeddet hælde lidt for at støtte afvandingen. Hvis man bare graver et hul i dårligt drænet jord og fylder det med sand, laver man faskine der let fyldes med vand.

Det rigtige sand

Sandet skal ligne groft strand-sand eller faldsand. Udgangspunktet er 0/8 mm uden humus og ler, men kornkurven skal også sikre at sandet ikke kan pakkes. Hvis man kan 'bage kage' med sandet, er der for mange fine partikler. At sandet bliver lidt for groft, gør til gengæld ikke noget. Det kan være svært at plante i, men hvis man vander lidt inden, går det fint.

Med det rigtige sand tørrer det øverste lag på 10-15 cm hurtigt. Det tørre yderlag bryder derved kapillærkraften så fugten ikke føres frem til overfladen og fordamper. Under det tørre overlag er der altid adgang til fugt. Og når det regner, dræner det fri vand bort, også under skybrud hvor sandbeddet kan bidrage til at

holde vandet tilbage og dermed forebygge oversvømmelser. Der må bare ikke opstå vandrender der kan spule sandet væk. I så fald må man stabilisere kanterne med sten eller grovere grus.

Sandbeddet skal være mindst 20 cm tykt og helst 30 cm. Anlægger man sandbed på et tag, kan vægten være et problem. Det kan løses ved at tilsætte de lette pimpsten. Man kan også nedsætte lagtykkelsen, så længe der tages højde for det i plantevalget.

Det kan være en fordel at dække sandet af med et uorganisk materiale, f.eks. singels eller teglbrokker. Det kan give et blidere indtryk, nedsætte fordampningen og forebygge vandafvisende sandskorper, men det bliver også sværere at fjerne ukrudt og organisk materiale.

Plant barrodede

Når man planter i sand, skal planterne være barrodede. For stauder er det ellers almindeligt med potte- eller klump-

På Scandinavian Green Roof Institute i Malmø anlagde Peter Korn i sommeren 2015 en taghave på sandbed. Taget med steppekarakter er et alternativ til et grønt sedumtag. Foto: Peter Korn.

Ensis (Genitana acaulis) i et sandbed med store sten i overfladen. Foto: Peter Korn.

planter, eventuelt som små dækrodsplanter. Problemet er at rødderne så har det med at blive inde i den næringsrige jord. Når det så bliver tørt sårer planten rødder der kan gå dybt efter vandet. Planten tørrer ud. Og regner det meget, vil vandet ikke sive væk fra den næringsrige jord og ud i sandet. Og så kan roden rådne. I begge tilfælde mislykkes etableringen.

Med barrodede planter kan man også se hvad man får og at prisen for planter og transport er lavere. Ulempen er at der i Danmark endnu ikke er et marked for barrodede stauder til sandbede. Det viser en opringning til flere stauderplanteskoler. Ingen af dem har haft kundeønsker om barrodede stauder og fremstiller dem derfor heller ikke.

Desuden kan barrodede planter kun plantes på visse årstider så anlægsarbejdet er mindre fleksibelt. Det rigtige plantetidspunkt er svært at finde. Det er ikke som barrodede vedplanter der bare skal plantes uden for vækstsæsonen. Når det gælder stauder,

skal rødderne have tid til at etablere sig før frosten kommer, forklarer Peter Korn. Derfor må man plante om foråret, om sommeren eller i det tidlige efterår. Man kan gøre pottedplanter barrodede ved at ryste jorden af, men prisen er en lang etableringstid fordi planterne skal danne nye rødder der egner sig til sand.

Efter plantning skal beddet mættes med vand så sandet synker sammen, og rødderne får god kontakt med sandet. Hvis sandbeddet er dybt nok, og planterne passer til stedet, behøver man ikke at vande bagefter - med mindre man vil skabe en frodigere bevoksning end stedet ellers muliggør. Det er let at vande et sandbed uanset hvor tørt det er. Vandet siver hurtigt ned og kommer rødderne til gode.

Såning af stauder direkte på stedet er ikke så let fordi overfladen tørrer så hurtigt op, men for nogle arter kan det være en mulighed, eventuelt som sprøjtesåning og i kombination med plantning.

I etableringsfasen kan man gøde for at få et hurtigere re-

sultat. Når planterne først er etablerede, kompenserer planterne selv med et stort rodsystem, og så behøver man ikke gøde mere.

Mange at vælge imellem

I store dele af det tempererede bælte verden over er klimaet tørrere end i Skandinavien. Herfra er der mange planter man bruge i sandbed. Det gælder især hvor det er varmt og tørt om sommeren og koldt om vinteren, f.eks. Centralasien og det vestlige USA.

Peter Korn peger bl.a. på stauderarter som katost (*Sidalcea* 'Elsie Heugh'), mandstro (*Eryngium* 'Donard variety'), fjergræs (*Stipa pulcherrima*), ensian (*Genitana acaulis*), gåseurt (*Anthemis tinctoria*), trillinglilje (*Tritelaila laxa* 'Queen Fabiola') foruden lupiner og mere ørkenagtige arter som kaktusser.

Det er langt fra alle de potentielle muligheder der er tilgængelige på markedet. Fra det almindelige havesortiment er der dog også mange sorter der trives udmærket i varme og tørre sandbede. Bladmas-

sen bliver mindre, men højde og blomstring er den samme. Desuden mindskes omfanget af stressrelaterede sygdomme og svampeangreb.

Planter som er tilpasset karrige forhold, bliver ikke bedre af at blive plantet i det vi synes er god jord. En del af de planter vi traditionelt dyrker i solrige rabatter, kan faktisk trives bedre og leve længere under mere karrige forhold.

En begrænset pleje

Plejen er det stærkeste argument for at anlægge sandbede, også når de er nyetablerede. Bedene er ikke helt plejefrie, men der er meget mindre ukrudt end i bede med almindelig jord, også selv om der er tale om åbne bevoksninger. I den tørre grove overflade har ukrudtsfrø svært ved at spire.

Lidt ukrudt vil dog altid etablere sig, så et fast tilsyn er nødvendigt for at ukrudtet ikke skal få fat. I sandet er det dog let at trække ukrudtet op, også selv om de har nået at få lange rødder. Også rodukrudt er det normalt let at få bugt med fordi man let kan trække de lange rodskud op. Sandet hjælper dog ikke hvis rodukrudt som agertidsel og agerpadderok med meget dybe rødder har etableret sig.

Desuden skal man tidligt om foråret fjerne alt organisk materiale, og det er mest praktisk at gøre det før løgvækster og tidlige stauder går i vækst. Beddet skal blive så rent som muligt. Jo renere, desto længere holder beddet. Man afklipper og fjerner alt der skal væk, og renser ud i de stauder, græsser og buske der ikke skal fjernes helt. Det fineste affald fjerner med løvblæser.

Hvis sandbeddet ligger solrigt og tørt og plejes disciplineret, holder det 'meget længe' fastslår Peter Korn. Under mindre optimale forhold er det næsten umuligt at undgå at opbygge et humuslag efter et antal år, men så er det let at rovere beddet. Man skraber det øverste lag af hvor humus har samlet sig og lægger et nyt lag sand på i stedet. sh

KILDER

Peter Korn (2015): Odla i sand. Gröna Fakta. Utemiljö 7/2015.
Peter Korngård (2012): Peter Korn's Trädgård. Odling på väternas villkor. Peterkornstradgard.se.

Fargesia 'Maasai' er en høj, rank og slank bambus velegnet som hæk.

Farverige bambus fra Højvang

Højvang Planteskole har lanceret en ny serie af livskraftige bambus under navnet 'Well-Born African bambus' der med planternes karakteristiske farvespil - refererer til Afrika. Serien består af fire nye Fargesia-sorter der stammer fra vildfrø fra Kina modsat de danske Fargesia-sorter der alle er efterkommere af de gule bambus som Aksel Olsen indførte til Danmark fra Kina i 1927.

De nye bambus er 10-15 år gamle og har derfor lang levetid inden de blomstrer og dør for at give plads til at nye frø kan spire frem.

I lighed med de danske sor-

ter af Fargesia breder de fire nye bambus-sorter sig ikke med rodskud og kræver derfor heller ikke rodbarrierer for at afgrænse røddernes vækst. De nye bambus egner sig både som høje, tætte hæk og som enkeltstående planter med deres højde der varierer fra 2,5 meter til 4 meter.

Fargesia 'Blue Lizard' har store, mørkegrønne blade med et blåligt skær der kan minde om firbenets skæl og kaldes også drageskælledede bambus. Sorten er opret og bliver mellem 2,5 og 3 meter høj. Stænglerne er intense grønne, mens bladskederne er

lysende, hvide og sammen med de store, blålige blade danner en kontrast på Blue Lizard.

Fargesia 'Maasai' er en høj, rank og slank bambus ligesom det afrikanske stammefolk sorten er opkaldt efter. Sorten kan nå 3 til 4 meter og er velegnet som en høj, slank hæk. Maaisai har store, friskgrønne blade, blålige stængler og næsten hvide bladskeder.

Fargesia 'Red Zebra' er en opretvoksende bambus der med tiden bliver 2,5 til 3 meter høj. Den har store, brede, mørkegrønne blade og rød- og hvidstribede stængler som har inspireret til navnet 'rød zebra'. Især om vinteren og i det tidlige forår træder farven frem, og stænglerne bliver helt bordeauxrøde.

Fargesia 'Deep Forest' er en sort der både egner sig til at vokse i sol og skygge. Det er en høj bambus med lodret vækst, og kun toppen bøjer sig. Den bliver 3-3,5 meter og egner sig fint som en høj hæk. Den har dybt mørkegrønne blade og grønne stængler med et rødt strøg. J. Thyssen.

14 tons gummiged fik designpris

Store læsemaskiner kan også få designpriser. I hvert fald har Weycors AR250e på 14 ton udløst IF Design Award til sin tyske producent. Den internationale designpris uddeles årligt for bedste design inden for forskellige områder. Dommerne roste bl.a. kabinen med fin plads og fuldt udsyn, det avancerede ventilationssystem og lave støjniveau. Modellen indgår i en serie af 14 modeller der spænder fra AR30 på 2150 kg til AR250e på 14 tons der kan snuppe op mod 3 m³ i skovlen. Dansk importør er Scantruck der gav prisvinderen dansk premiere på Agromek i november.

Havearbejde lindrer akut stress

Havearbejde afstresser - mere end at læse bøger. Det viser en undersøgelse fra det hollandske universitet i Wageningen fra 2011. Her blev 30 haveejere udsat for en stressfuld Stopp-test. Her ser man farveord som rød, gul, blå mv. skrevet i en anden farve. Ordet 'rød' kan f.eks. være skrevet med blå, og så skal man sige 'blå'. Det gentages med forskellige kombinationer - så hurtigt som muligt, igen og igen.

Bagefter kunne deltagerne vælge mellem 30 minutters arbejde i egen have eller blot sidde i samme have og læse hvad de havde lyst til. Og så blev niveauet af kortisol (kroppens stresshormon) målt, og de skulle beskrive deres humør. Hos begge grupper faldt kortisol-niveauet, men det faldt mest hos den havearbejdende gruppe. Det gode humør kom også hurtigt igen hos havefolkene. Undersøgelsen bliver set som det første eksperimentelle bevis for at havearbejde kan lindre akut stress. It

Strødamreservatet - uden forstlig drift i over 60 år. Billede fra rapporten.

Flere fugle i urørt løvskov

Optællinger i Strødamreservatet viser nye tal

Der er flere ynglende fugle i urørte skove end i forstligt drevne skove. I hvert fald når den 'urørte skov' er Strødamreservatet i Nordsjælland. Det 26 ha store skovområde har ikke været drevet forstligt i 60-70 år, og herfra finder man den længste tidsserie af systematiske optællinger af skovfugle i Danmark.

En opsamling præsenteres af Hans Meltofte, Benny Gert Hansen, Frank Rigét og Torben Dabelsteen i 'Ynglefuglene i

Strødamreservatet i Nordsjælland 1986-2014 med en diskussion af danske skovfugles trivsel' i Dansk Ornitologisk Forenings tidsskrift 2/2016.

Det fremgår bl.a. at den samlede fuglebestand samt en række arter i reservatet har været meget stabile i hele undersøgelsesperioden, og den variation der er, følger for mange arters vedkommende udviklingen på landsplan.

En række standfugle og kortdistancetrækfugle er gået

frem både i reservatet og på landsplan som følge af de senere årtiers milde vintre, og det ser ud til at reservatets bæreevne er nået. Det kan være med til at forklare hvorfor der er blevet færre af de fugle der trækker helt til tropisk Afrika. Når de når frem, er ressourcerne allerede besat.

Ud over opgørelsen af fuglene i reservatet og andre relevante kilder diskuteres forskellene mellem fugleliv i 'urørt skov' og forstligt drevne skove. Topscorer er generelt løvskove med karakter af naturskov hvor der er omkring eller over 100 par pr. 10 ha. I forstligt drevne løvskove er der generelt under 100 par pr. 10 ha og ofte kun 45-60 par pr. 10 ha. I unge kulturer når man helt ned på 10-15 par pr. 10 ha. I forstligt drevet nåleskov er tætheden omkring 10-60 par pr. 10 ha, mens spredningen er stor i blandingskov. sh

KILDE

Hans Meltofte, Benny Gert Hansen, Frank Rigét og Torben Dabelsteen (2016): Ynglefuglene i Strødamreservatet i Nordsjælland 1986-2014 med en diskussion af danske skovfugles trivsel. Dansk Ornitologisk Forenings tidsskrift 2/2016.

Danmarks smukkeste gamle bondegård

Klægager i Ballum ved Tønder er valgt som 'Danmarks smukkeste bondegård'. Bygningskultur Danmark har gennemført konkurrencen og nomineret de 15 kandidater - alle gamle stråtede gårde - for at rette fokus på den truede bygningstype. Alle kunne stemme online, og det gjorde cirka 4.500. 22% stemte på Klægager. På de næste pladser fik Bent Madsens gård ved Assens 17% og Rødegård i Hørve 9%.

Klægager blev bygget i 1857 i vestslesvigsk stil med mursten, fire længer og stråtag. Gården blev renoveret i 2005 hvor stråtaget kom tilbage.

Foran stuehuset står en række stynede linde. I dag bebos slægtsgården af Christian (6. generation) og Ruth Lorenzen, men landbruget er skiftet ud med Bed & Breakfast.

Som bygningstype er den firrelængede stråtede gård arketyrisk dansk og findes næsten kun her i landet bortset fra nogle få i Sydsverige, Nordtyskland og Holland.

Bygningskultur Danmark har før kåret Sønderho på Fanø til Danmarks smukkeste landsby, Svaneke til den smukkeste købstad og Moseby Præstegård på Falster som den smukkeste præstegård. *sh*

URBAN GROWTH

Perennial Plantings Beyond Nature

Internationell perennkonferens
Lund, 8-10 september 2017

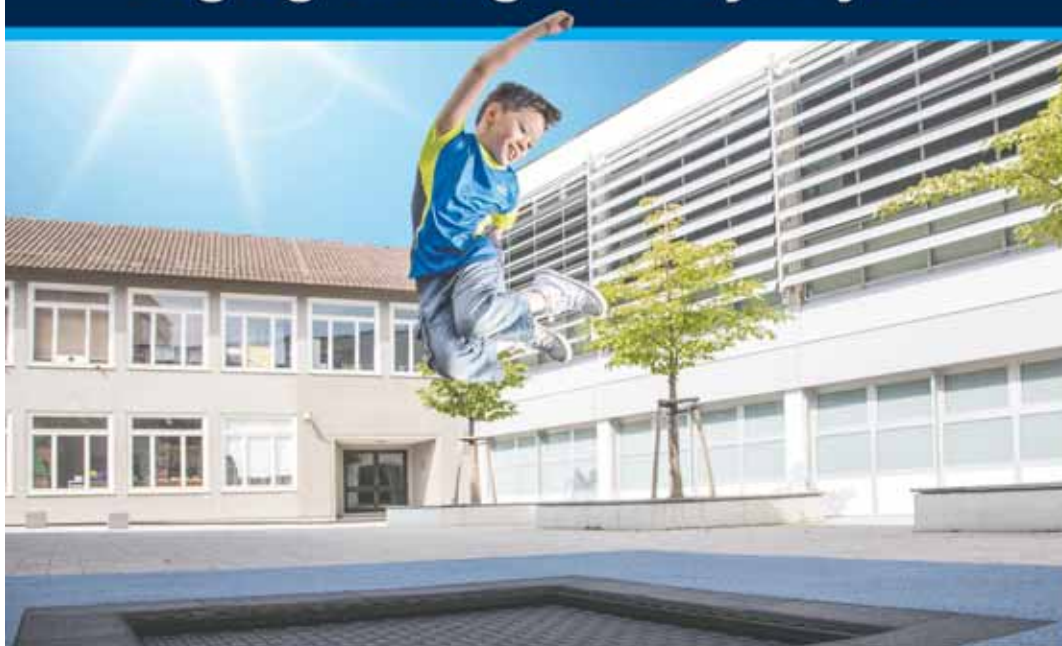

- **Nigel Dunnett** - Landscapes above structures
- Rain-gardens • **John Greenlee** - Grass ecology
- **James Hitchmough** - The sustainable city - Do look back! • **Kevin Hughes** - Woodlands in parks
- Invertebrates in the garden • **Panayoti Kelaidis**
- The Steppe - The Activist Botanical Garden
- **Peter Korn** - Creating habitats
- **Patrick and Sylvie Quibel** - Le Jardin Plume
- **Thomas Rainer** - Bringing Nature into the city
- The Biodiverse garden •

www.klintonconference.se
Klinton Trädgård AB

Leg og bevægelse i bymiljøet

PE-Redskaber+
Trampolin.dk

Trampoliner i byen

PE-Redskaber tilbyder trampoliner, som er særligt velegnede til offentlige legepladser, eller som en del af et aktivt bymiljø.

Trampolinerne er TÜV testet og certificeret efter DIN EN 1176. Trampolindugen på disse trampoliner er fremstillet af forstærket væv, som er hærværkssikker og dermed også velegnet til steder uden overvågning/opsyn.

Kontakt PE-Redskaber A/S for yderligere information.

Sjov for hele familien

Ideel til et aktivt bymiljø

Anvendelig for alle aldre

I er altid velkommen til at kontakte os på
Tlf.: 73 84 51 00
www.trampolin.dk

Mød os på

En samlet natur der kan forvalte sig selv

Den delte §3-natur kan smelte sammen og blive så stor at der er plads til friere naturprocesser og vilde græssende dyr - og mere biodiversitet

Selv i et lille land som Danmark hvor naturområderne er små, er der mulighed for at indføre en mere selvforvaltede naturpleje med store og vilde græssende dyr og give naturen mere frit spil. Det giver mere natur og biodiversitet for pengene end i dag, men kræver at de små §3-arealer med heder, overdrev, moser og enge lægges sammen til større områder så man når de kritiske 1000 ha. Der er 55 steder hvor det er en mulighed.

Det konkluderer Camilla Fløjgaard, Jesper Bladt og Rasmus Ejrnæs i den nye undersøgelse 'Naturpleje og arealstørrelser med særligt fokus på Natura 2000-områderne' fra Aarhus Universitet og DCE. Her har de undersøgt mulighederne for at forbedre naturplejen af lysåbne arealer.

Hvis man bare lader den lysåbne natur være på de nuværende vilkår, vil de gro til, og så mister man biodiversitet. Det klares traditionelt med slåning og sommergræsning, men husdyr koster. Og det betyder igen at en stor del af naturen ikke plejes. Problemet er også at den traditionelle naturpleje ikke sikrer den bedste biodiversitet. Store arealer behandles ens. Mosaikken bliver for grov.

Selvforvaltende ideal

En mere selvforvaltende naturpleje skabe mere biodiversitet med flere sjældne arter. Når naturlige processer som erosion, brand, stormfald og oversvømmelse får friere spil, skaber de løbende forstyrrelser som skaber variation og mulig-

Det giver biodiversitet. Græsland med en mosaik af skov, krat og lysåbne områder, blottet jord, barkskræling, bid, gødning og ådsler. Og store planteædere året rundt. Rødme Svinehaver på Fyn. Foto: Camilla Fløjgaard

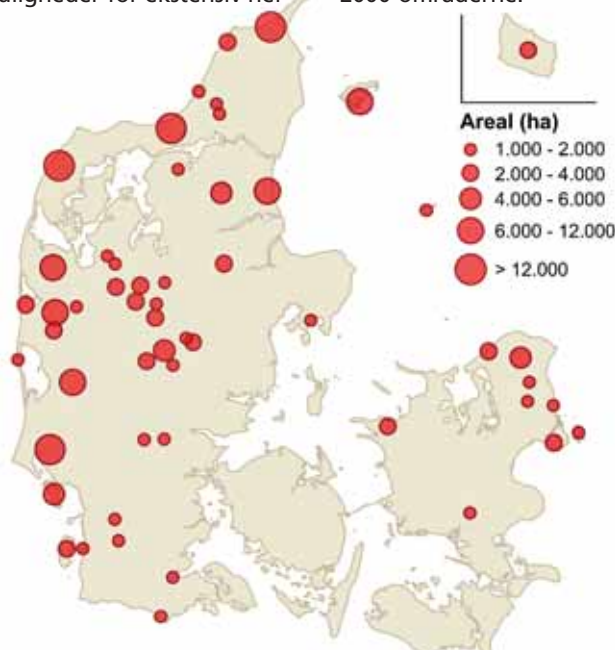
hed for større biodiversitet. Og de græssende dyr bider, tramper og efterlader møg og ådsler. Man nærmer sig den selvforvaltende natur der var her i en fjern fortid: En mosaiknatur af lysåbne naturtyper og skov og en naturlig dynamisk hydrologi hvor store planteædere er vilde dyr med en naturlig bestandsdynamik. Det kræver bare meget plads at nå så langt. Mindst 1000 ha skal man op på for at nå dette selvforvaltende ideal.

Mindre kan dog gøre det. I områder på 100-1000 ha kan man opnå dele af målet fordi der er mulighed for vildgræsning med større bestande og samgræsning med flere arter. I områder på 10-100 ha er der muligheder for ekstensiv hel-

årsgræsning. Kun i områder på højst 10 ha er der kun den traditionelle og intensive naturpleje tilbage.

Smeltes sammen

I Danmark er der 375.000 ha lysåben natur med behov for naturpleje. Men arealet er splittet op i mange stumper uden mulighed for selvforvaltende drift. En GIS-analyse af §3-arealerne viser at kun tre §3-arealer i hele landet er over 1000 ha. De to ligger paradoksalt nok i København, nemlig Kalvebod Fælled og Saltholm. Det tredje er Anholt. De fleste §3-arealer er under de 10 ha hvor kun de traditionelle metoder er realistiske. Stumperne er dog relativt størst i Natura 2000-områderne.

55 selvforvaltende naturområder over 1000 ha hvis man smelter §3-arealer sammen indbyrdes, tager offentlig skov og naturmarker med og accepterer at naturområderne kan gå på tværs af befæstede veje. Særligt langs vestkysten vil det sidste scenarie forbinde mange allerede store områder til få store områder på over 12.000 ha. Fra rapporten.

Ved at sammensmelte §3-arealerne på tværs af ejendomsskel og naturtyper, får man flere større arealer. 28 områder bliver så store at man kan få selvforvaltende økosystemer. Fortsat vil dog 20% af det samlede §3-areal - og 5% i Natura 2000-områderne - være småarealer under 10 ha.

Går man videre og smelter de sammenlagte §3-arealer sammen med tilstødende offentlig skov og 'naturmarker', får man 52 store områder med potentiale for selvforvaltende natur. Naturmarker er marker der hele vejen rundt er omgivet af en 200 meter buffer med mindst 60% §3-natur.

Accepterer man naturområder på tværs af veje og jernbanespor, når man op på de 55 store områder. Og nu er det samlede §3-areal af isolerede stykker under 10 ha kun 15% og 3% i Natura 2000-områder.

Det er især i Natura 2000-områder - og i nationalparker - at de store sammensmeltede §3-arealer fylder meget. Mange findes langs kyster, især ved den jyske vestkyst hvor der er klit og hede i baglandet.

Den selvforvaltende naturplejes betydning for de rekreative forhold er ikke belyst. Det er ifølge Camille Fløjgaard, der var med i projektet, oplagt at se på hvis man går skridtet videre med at regne på økonomi eller realisering af konkrete områder. sh

KILDE

Camilla Fløjgaard, Jesper Bladt og Rasmus Ejrnæs (2017): Naturpleje og arealstørrelser med særligt fokus på Natura 2000-områderne. Aarhus Universitet, Institut for Bioscience og DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi 2017. Dce.au.dk.

Danmarks længste opsamlingsbassin

Danmarks længste opsamlingsbassin er 3,4 km langt og ligger under Vigerslevparken i Valby. Bassinet der blev indviet 10. maj, rummer 29.000m³ vand og er en tunnel, næsten med dimensioner som en metro. Den skal tage imod de forurenede overløb der opstår under kraftig regn. Bassinet vil dermed hindre forurening af Damhusåen samt mindske risikoen for oversvømmelser. Bassinet er også med til at sikre, at EU's vandrammedirektiv om god kvalitet i åer. Desuden undgår man at åen forurener Kalvebod Strand hvor åen udmunder. Det skaber mulighed for et bynært bade-
sted i Valbyparken.

Bag anlægget står Hofer med Niras som ingeniør og Østergaard-Aarsleff som entreprenør. Bassinet blev begyndt i 2013 og har kostet cirka en halv milliard inklusive ny pumpestation. Hofer har i forvejen udført 12 andre underjordiske bassiner der er med til at sikre at man kan bade i havnen.

Landsbyer i klynger er en fælles succes

Landsbyer står stærkere, når de står sammen. De bliver bedre til at samarbejde og til at se langsigtet på udviklingen i deres lokalområde. Det viser et pilotprojekt med fem af landets første landsbyklynger i Syddjurs, Faaborg-Midtfyn, Vordingborg, Ringkøbing-Skjern og Hjørring kommuner.

Siden 2015 har landsbyerne samarbejdet med støtte fra DGI og Realdania der også har evalueret projektet. Pilotklyngerne har fokuseret samarbejdet på de seks områder: fælles organisering, kommunikation, borgerinvolvering, samarbejde med kommunen, mødesteder og aktiviteter.

Erfaringerne fra de fem første pilotklynger føres i øjeblikket videre i en landsdækkende kampagne. Her får op til 25 nye landsbyklynger støtte til at danne samarbejder. Kampagnen gennemføres i et samarbejde mellem Realdania, DGI og Lokale og Anlægsfonden og løber frem til 2018. Landsbyklynger.dk.

Til gravemaskiner fra 14 - 19 ton

TILTROTATOR EC219
Generation II - indbygget centralsmøring, mulighed for ePS rotationssensor og integreret gribeklo

engcon®
Kontakt din maskinleverandør - eller se mere på www.engcon.dk

NYHED!

NU HAR ASPEN OGSÅ DIESEL I SORTIMENTET

Til alle jer som værdsætter et bedre brændselsalternativ for mennesker, maskiner og miljø.

LAGRINGS- STABILT KVALITETS- BRÆNDSTOF

FOR ET BEDRE ARBEJDS- MILJØ OG NÆRMILJØ

90% FORNYBART

ASPEN
Fuel for professionals
ASPEN.DK

Så perfekte at de næsten er kedelige

BYTRÆER. Blødgør rethedskravet for gade- og vejtræer, og brug kun denne plantetype i trafikmiljøet. Ellers er flerstammede træer og stambuske et bedre udgangspunkt

Af Per Stahlschmidt

I den for de sidste årtier er det lykkedes at få gadetræer til at trives. Selv nyplantede alléer kommer i vækst trods de hårde vilkår som gaden byder træerne. Det er et fremskridt som tjener alle parter i processen til ære: Dem der leverer træerne, dem der projekterer og etablerer træerne og dem der står for den fortsatte pleje. Men midt i denne glæde synes jeg at et mindre æstetisk problem er kommet til: Er byens træer ikke blevet lidt for ensrettede?

De projekterende har en forkærlighed for klonede træer (sorter) i stedet for frøformerede der har en genetisk variation bestemt af deres art. I planteskolen afrettes stammen for gade- og vejtræer i en sådan grad at forskellen mellem arterne stort set er udvis-

ket op til det sted hvor kronen begynder. Og mange gartnere er tilbøjelige til at stamme træer op så langt de kan nå, uden øje for hvad træets rumlige funktion burde være det givne sted.

Står træer langs fortov og cykelsti er kravet 3,5 meter frihøjde og over kørebaner skal der være 4,2 eller 4,5 meter frihøjde. Her er det fornuftigt at presse træerne opad, så man ikke spilder tilvækst på grene der alligevel skal fjernes i forbindelse med nødvendig opstamning. Men hvor der er god plads, og der er brug for læ og beskyttelse mod indkig, er opstamningen meningsløs.

Vi planter træer i byen for at bringe et element af natur, liv og spontanitet ind mellem husene. Derfor er det en modsigelse at plante træer så standardiserede at de ser ud som om de kom fra et samlebånd

•• **Nye stangtræer på plejehjem.** I forgrunden står fuglekirsebær, mens det er tjørn i baggrunden. Forskellen på de to arter kommer først til udtryk hvor kronen begynder. Stammerne er næsten lige så ensrettede som lygtepælen. Med stambuske i stedet for gade- og vejtræer, havde anlægget fået en mere frodig karakter. Foto: Per Stahlschmidt.

på en fabrik. Man kunne kalde dem stangtræer.

På Danske Planteskolerers hjemmeside danskeplanteskoler.dk kan man læse om 'Kvalitetsstandard for planteskoletræer' udarbejdet i 2012 af Partner Landskab. Partner-

Landskab er et samarbejde mellem Skov & Landskab, brancheorganisationer, virksomheder og offentlige forvaltninger i den grønne sektor. Her står om rethedskravet for gade- og vejtræer: „Højstammede træer har en

•• Stangtræ og træ med naturlig stammeform.

På den amerikanske kirkegård for de faldne på D-dag, Omaha Beach i Normandiet, er storblomstret, stedsegrøn magnolie (*Magnolia grandiflora*) den karaktergivende art. Træerne er klippet i kegleform og står stramt på række. Det er den kunstneriske idé.

De oprindelige træer har en naturlig variation i deres stammeform. De er mere eller mindre skæve og har store eller små knuder som er karakteristiske for arten. Udgåede træer er nylig erstattet med nye træer. Arten er den samme, men de nye træers stammer er som kosteskafter.

G.N. Brandt, kommunegartner i Gentofte 1927-45, havde et princip om orden, men med små, ønskede uklarheder så resultatet ikke blev 'grelt overskueligt'. De oprindelige magnolier har en 'ønsket uklarhed' der bringer liv og charme til den højtidelige og alvorsfulde orden. Den nyplantede magnolie er derimod 'grelt overskuelig' og fremstår stereotyp og upersonlig. Foto: Per Stahlschmidt.

jævn afsmalnende stamme der er ret i hele sin højde med tydeligt markeret topskud.

Stammen afviger maksimalt +/- 3 cm fra centerlinien målt fra rodhals til toppens begyndelse. Rethedskravet gælder op til 4,5 m højde hvorefter større afvigelser accepteres."

Rethedskravet er formuleret så det gælder uafhængigt af hvilken træart der er tale om. Stammen skal altså være ens uanset om man står over for en avnbøg, en lind, en hvidpil eller en robinie. Og idealet er blevet en krone der står på en stang.

Rethedskravet kunne måske nuanceres. Det skulle gøres samtidig med at fastholde at træet kan opstammes af hensyn til trafikken, så der er en gennemgående stamme uden tvejer. Derfor kunne man overveje en lidt blødere formulering der giver plads til træarternes forskellighed, f.eks.: „Afhængigt af hvad der er naturligt for træarten, skal stammen afvige højst +/- 10 cm fra centerlinien målt fra rodhals til toppens begyndelse."

Uden for gadens miljø, hvor der ikke er krav om frihøjde af hensyn til trafikken, er der også en anden vej at gå. Man kan bruge kvalitetsstandardens øvrige typer af træer i stedet for gade- og vejtræer. Hertil hører

stambuske eller flerstammede træer der begge hverken er opstammet eller omfattet af krav om rethed. Stambuske har én gennemgående midterakse, mens de flerstammede har 2-5 stammer.

At disse to typer - takket være kvalitetsstandarden - er blevet en almindelig handelsvare fra planteskolerne, er en gave til haver, parker og grønne anlæg. Men spørgsmålet er om fagområdet i tilstrækkelig grad har fået øjnene op for disse muligheder? Fra besøg i mange nye anlæg er det mit indtryk at man typisk har valgt gade- og vejtræer. Også på steder hvor der i virkeligheden er god plads og situationen i øvrigt inviterer til at plante stambuske eller flerstammede træer.

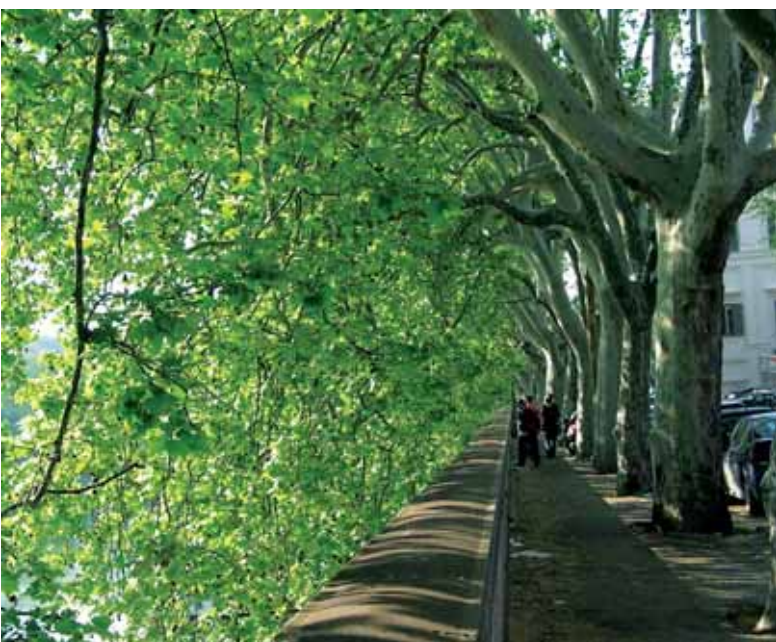
Min konklusion er at foreslå en blødgøring af rethedskravet for gade- og vejtræer, og nøjes med at bruge denne type i trafikmiljøet. Og alle andre steder som udgangspunkt at vælge stambuske og flerstammede træer. □

KILDER

Kvalitetsstandard for planteskoletræer. PartnerLandskab 2012. Partnerlandskab.dk. Danskeplanteskoler.dk.

SKRIBENT

Per Stahlschmidt er landskabsarkitekt og tidligere lektor på det nuværende Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

•• **Naturlig stammeform for en række plataner.** Trærækken langs Tiberen i Rom består af træer der står præcis på linje, tilhører samme art og har gennemgående stamme med en højt løftet krone på gadesiden. Træerne danner tilsammen en helhed af monumental virkning. En helhed der ikke bliver mindre af at stammerne har formmæssig variation. Tværtimod er det netop denne naturlige formrigdom der danner en befriende kontrast til byens stramme linier. Foto: Per Stahlschmidt.

Den elegante støttemur

Med os på
Danmarks største
haveudstilling:
CPH GARDEN

IBF ParkLine er en moderne og elegant støttemur, som giver et enkelt og stramt look. En af markedets mest efterspurgte støttemure, som er hurtig i anskaffelse og sætning - og dermed økonomisk attraktiv.

Murelementet giver en meget stabil konstruktion og er dimensioneret for personbilstrafik ovenfor muren. ParkLine støttemur har en glat overflade. Der kan leveres hjørneelementer til såvel udvendige som indvendige hjørner.

Find brochuren på ibf.dk

Du finder os på Stand nr. C06 på Cph Garden i Valbyparken, København den 21.-25. juni 2017

EN VERDEN AF BETON

Mild vinter med ret meget vejsaltning

Vejrmæssigt var vinteren mild, men hård på sin egen måde. Mange skift over frysepunktet bidrog nemlig til at føret tit var glat. Vejdirektoratet meddelte 4. april at de havde 71 landsdækkende udkald med saltning på statsvejene.

"Tallene viser at der selv i en mild vinter er behov for at salte jævnlige i de tidlige morgentimer inden det bliver varmere op ad dagen," siger områdechef Charlotte Vithen. "Faktisk må vi ofte netop kalde saltbilerne ud når vejtemperaturen ligger og vipper lige omkring nul grader, og der ligger fugt på kørebanen. Så skal vi have saltsprederne i aktion for at undgå frysende våde vejbaner." Normalt saltes om natten eller tidligt morgen så trafikken ikke generes.

Saltforbruget var frem til 4. april cirka 40.000 ton salt på statsvejene. Det svarer til 70% af forbruget på en gennemsnitsvinter. Under de relativt hårde vintre 2010-2012 var forbruget over 100.000 ton.

Hækklipper på tung gravemaskine

Med passende aggregater kan anlægsgartnerne bruge både redskabsbærere og læssemaskiner til grønne driftsopgaver som f.eks. at klippe hæk. Gravemaskiner kan de såmænd også bruge. I hvert fald har O.T. Anlæg i Odder fået sat en stor hækklipper på en fire-tons og en otte-tons Eurocomach der graver med bæltet og arme med tiltrotator (håndled).

Det er O.T. Anlæg der selv har udviklet kombinationen som ifølge firmaindehaver Oli Thorgeirsson er en mere fleksibel løsning end at bruge en redskabsbærer - i hvert fald når man hvert år har 20-30 km hæk som O.T. har.

VERDENS LANDSKABER

Cirkende baghave med sten og slyngplanter

Nogle gange ser man haver som er flotte eller godt udført, men hvor man tænker 'godt det ikke er min'. Dette rundtossende projekt er en af dem. Der er dog heller ikke tale om en privat have, men baghaven til kunstgalleriet South London Gallery. Og manden bag er ikke en almindelig anlægsgartner eller landskabsarkitekt. Det er den mexicanske kunstner Gabriel Orozco som laver alt fra skulpturer, tegninger, fotos og videokunst. Ikke overraskende er cirklen et gennemgående motiv i hans kunst.

Alle havens små rum er lidt forskellige, placeret i forskellige højder, har hver sin beplantning, vandkunst og sidedemuligheder. Stenene er primært fra den bagfacade som for nyligt blev revet ned for at udvide galleriets rammer.

Haven adskiller sig også fra andre ved at den skal gro til og blive overvokset af græsser og slyngplanter som et permanent og omskifteligt kunstværk. Haven er åben for offentligheden hver weekend.

Gå på opdagelse i Kinas modullandsby i 2019

Rejser til Kina skal planlægges i god tid. Find din 2019-kalender frem og sæt kryds et sted mellem 29. april og 7. oktober hvor the International Horticultural Expo 2019 løber af stablen i Beijing. Her vil man bl.a. kunne opleve et 30.000 m² modulopbygget værk skabt af arkitektfirmaet Penda.

"Expo-pavillonen er designet som et netværk af småskala-enheder," fortæller arkitekten bag Chris Prect i en pressemeddelelse. "Det grundlæggende greb var at undgå en stor, ikonisk struktur der dækker størstedelen af arealet. Tværtimod ønskede vi at skabe en landsbylignende typologi der kan udforskes af de besøgende."

Pavillonen får navnet 'Thousand yards' og vil være opbygget omkring en central plads med en række brede og smalle passager som bl.a. vil føre til et drivhus, et madmarked, tehuse, en køkkenhave og resten af udstillingens pavilloner. Men der er også veje som fører ingen steder hen, el-

ler til et bordtennisbord eller en legeplads.

"I de fleste expo-pavilloner er stierne guidede, og det gør udstillingerne kedelige. Vi tror på at arkitekturen og dens rum har brug for at blive udforsket af gæsterne - jagten

efter en unik oplevelse, ligesom når du finder en lille café i en gyde i en by," fortæller Chris Prect.

Alle gæsterne vil desuden få en pakke frø, som de bliver opfordret til at plante i hulterne i træmodulerne. *lt*

Igen plan om flere træer i København

Københavns Kommune skal i de næste tre år have 27.704 nye bytræer ifølge en plan teknik- og miljøforvaltningen har fremlagt og som Borgerrepræsentationen nu skal tage stilling til. Den har dog før vedtaget at byen skal opleves i en grøn by, og at der skal plantes flere træer. Teknik- og Miljøudvalget har desuden før vedtaget en plan om 100.000 nye træer frem mod 2025 hvoraf 17.000 er plantet.

De knap 28.000 træer er prissat til 323,7 mio. kr. De 4000 er gadetræer som er meget efterspurgt, men meget dyre. Med en enhedspris på 75.000 kr. koster de alene 290 mio. kr. og vil ofte kræve nedlægning af p-pladser.

"Hvis vi vil have en grønnere by, nytter det ikke noget at nøjes med at plante træerne i parker og på enge. Træerne skal ind i byen hvor de visuelt, miljømæssigt og sundhedsmæssigt kan gøre en forskel", siger teknik- og miljøborgmester Morten Kabell (EL).

Naturfond går ind i Mols-samarbejde

45 hektar i Mols Bjerge blev det andet naturområde som blev opkøbt af Den Danske Naturfond. Sammen med yderligere 35 hektar fordelt på to private lodsejere og Naturstyrelsen skal det samlede område på 80 hektar nu have en fælles naturplan. Det skal sikre værdifulde overdrev og heder med sjældne dyrearter.

I samarbejdet indgår også Nationalpark Mols Bjerge der skal styre samarbejdet og udarbejde projektforslag. Ifølge Lauritz B. Holm-Nielsen, formand for Den Danske Naturfond, udnytter man synergien ved at flere parter arbejder sammen så man kan udvikle et naturområde på tværs af ejergrænser. Naturfonden håber derved at projektet kan inspirere andre til at samarbejde på kryds og tværs om at bevare naturen.

Den Danske Naturfond blev stiftet i 2015 af staten, Villumfonden og Aage V. Jensens Fond. Første opkøb var ved Bøtø på Falster. Ddnf.dk.

Gartnerens barkflis

Den rigtige dækbark til den rigtige pris

Vi er klar med forskellige typer kvalitetsbark til omgående levering. Hele læs leverer vi fragtfrit.

Pris kr./m³ excl. moms	SJÆLLAND	JYLLAND/FYN
Granbark, fra	180,-	200,-
Fyrrebark, 20 til 60 mm, fra	215,-	235,-
Vedflis/træflis, fra	180,-	200,-
Spagnum, fra	180,-	200,-

Varerne kan desuden afhentes ab lager. Ring 4064 6810
Ved større mængder: indhent venligst tilbud

Vi er også leveringsdygtige i
Svensk granit
med levering direkte fra brud i hele Sverige
Indhent venligst tilbud

Kumlehusvej 1, Øm, 4000 Roskilde. Tlf. 47 52 47 00
Richard Nielsen, mobil 4064 6810. richard.nielsen@dsvtransport.dk

Blå kompakttraktorer til grønne erhverv - til alle årstider

TM 3185

TXG 237

TM 3215

TLE 3400

TG 6400

Effekt fra 16 - 100 hk og uanset størrelse produceret efter de berømte japanske kvalitetsforskrifter.
Transmission efter behov og temperament - Synkro - HST - PowerShift - Dual Clutch IQ-transmission.
Førerkomfort i særklasse med brugervenlig betjening og rummelige kabiner med varme.
Ejertidsomkostningerne er ekstremt lave med fleksibel finansiering, lave driftsomkostninger og lang levetid.

Bestil din Iseki nu og vær klar når foråret kommer

Maskiner skal købes lokalt. Der hvor du får gode råd og kompetent service.
Find vores lokale forhandlere på www.hcpetersen.dk

Stien ved Hafrsfjord

En 850 meter lang sti i Stavanger skaber en ekstraordinær rute langs fjorden

En sti kan også være et sted. Det var målet med den nye rekreative sti langs Hafrsfjorden i oliebyen Stavanger i det sydvestlige Norge. En sti der løber i et meget krævende og kuperet terræn der udfordrede anlægsteknikken, men også skabte særlige oplevelser da stien først var anlagt.

Byens 132.000 indbyggere nyder i forvejen godt af mange stier og grønne områder. Det politiske mål har siden 1990'erne været at der højst er 500 meter fra en bolig til et grønt område. Et missing link var der dog mellem to stier langs fjorden. De er nu kortsluttet med en 850 meter lang og 2,5-3 meter bred sti der begynder ikke langt fra skulpturen 'Sverd i fjell' og undervejs passerer et af byens mest populære badesteder.

Den nye stis tracé fra A til B - før stien blev anlagt. Foto: Stavanger Kommune.

Stien skulle anlægges som 'universelt design', uden trapper og stejle ramper. Og uden at skæmme landskabet, oplyser Ingjerd Bratterud der leder plan- og projektafdelingen i Park og vej i Stavanger.

Til udfordringerne hørte ikke kun terrænet. En skytteforening har skydebane ud til fjorden, så før man kunne anlægge stien blev der i 2012 anlagt en 250 meter lang sikringsvold af 30.000 ton tilkørte sten og grus. Langs ruten blev der desuden udført en fjeldsikring hvor farlige stykker blev fjernet eller boltet fast.

Den nye sti begynder med en terrasseret hylde. Herfra svinger stien ind i en fjeldknu- de hvor der er udsavet en pas- sage med diamantbelagte wiresave. Dette skår ('Skaret') er i sig selv en særlig oplevelse,

men får også knuden til at virke intakt set fra fjorden af. På andre stykker er der udsavet hylder ud i fjeldet så der kun- ne laves fæster til en udkraget bro. Enkelte steder er der også støbt lidt beton for at få stien bred nok.

Den største udfordring var Håhammeren hvor fjeldet en- der brat i fjorden. Løsningen blev en 'svævende' bro på klippens yderside, kun funde- ret på to betonpæle i vandet. En bænk er indbygget i broens inderside. Ruten har ellers in- gen bænke, men der er mange sten at sidde på.

Broen har stålærkværk med integreret lys. Hvor der er skå- ret passage ud i fjeldet, sidder belysningen på de udskårne fjeldsider og fremhæver møn- strene. Ruten øvrige del har en almindelig stibelysning.

Hvor fjeldet er savet ud, er belægningen fjeld. Hvor stien svæver eller hænger, er den dækket af Accoya-træ (acety- leret fyr) med indfældede stri- ber af en epoxybelægning (Barrikade) for at gøre det sik- rere i glat føre. Ellers er belæg- ningen grus.

„Det er fuldt muligt at gøre en tursti til et sted - en attrak- tion folk opsøger og gerne vi- ser frem når de har besøg,“ si- ger Bratterud om stien som Stavanger Kommune betalte 14 millioner norske kroner for. „Det er nok det mest vellykke- de turstiprojekt vi nogensinde har gennemført. Folk er meget glade for det, og vi har ikke registreret en eneste negativ kommentar.“ sh

KILDE
Ole Billing Hansen: En ny turvei langs Hafrsfjord. Park & Anlegg 4/2017.

Stien begynder - og svinger ind i klippen. Foto: Stavanger Kommune.

Hylder og stålprofiler til en udkraget bro. Foto: Stavanger Kommune.

Skåret er savet ud i klippen med viresave. Foto: Jon Torgeisson.

Broen fordi Håhammeren svæver over vandet. Foto: Stavanger Kommune.

Giantlæsser tager 1700 kg i frontlift

Hele 1700 kg kan den nye Giant D337T X-tra løfte i frontlift, og løftehøjden er 241 cm til pinbolt. Importøren Brdr. Holst Sørensen modtog den nye model hjem fra Holland så den kunne få dansk debut på Roskilde Dyrskue sidst i maj. Læssemaskinen vejer 2,1 ton og drives af en 33 hk turbo dieselmotor. Holst Sørensen fremhæver for hele X-tra-modelserien den ekstra løftekapacitet og det ekstra udsyn til redskaberne. Man kan få kabine, trafiklys, dobbelt pumpe, affjedring af løftebom, HD transmission mv. oveni. Bhsrbe.dk.

Vinterglans kan også få kvistdød

Buksbomkvistdød rammer ikke kun buksbom. Den kan også ramme andre arter i buksbomfamilien, bl.a. den stedsegrønne dværgbusk vinterglans. Det oplyser Park & Anlegg 4/2017 med Deutsche Baumschule 7/2016 som kilde. Kvistdøden skyldes svampen *Cylindrocladum buxiola* der først giver brune bladpletter. Siden inficeres hele bladet og kviste og hele planten kan dø.

At svampen også kan smitte vinterglans (*Pachysandra terminalis*) blev set i USA i 2012. Det blev siden bekræftet gennem smitteforsøg, både i USA og i Europa hvor smitten dog ikke er set på vinterglans.

Risikoen, der er størst i skygge og fugtig varme, er formentlig mindre for vinterglans end for udsatte buksbomsorter som *Suffroutica*, og angreb foregår langsommere. Men er vinterglans først angrebet, kan den smitte buksbom. Derfor bør de to kulturer holdes adskilt i produktionen, tilråder Deutsche Baumschule.

TourTurf samler ny 'Iconic Collection'

E. Marker A/S har samlet 94 græsplejeprodukter i serien 'The Iconic Collection'. På det nye labeldesign har hvert produkt fået unikke-QR koder så man hurtigt kan se både produktblad og sikkerhedsdatablad. Produkterne er desuden opdelt i farvekoder efter den kategori de hører ind under, og et ikon for den funktion produktet har. Hovedformålet er at gøre det enkelt og nemt for fagmanden at vælge mellem de mange produkter.

Produkterne er alle af mærket TourTurf og har det til fælles at de naturligt og uden kemi stimulerer vækst og forebygger sygdomme. Produkterne er baseret på organiske gødninger tilsat nyttige bakterier og mykorrhiza.

Produktudviklingen sker i tæt samarbejde med professionelle institutter og laboratorier rundt om i verden. E. Marker står for distribution og markedsføring af TourTurf-produkterne i Danmark, Sverige og Tyskland. Emarker.dk.

Penge til at udvikle minivådområder

Minivådområder er et af de virkemidler der blev satset på i landbrugspakken sidste år. De foreløbige forskningsresultater tyder da også på at minivådområder kan reducere udledning af kvælstof fra markdræn til vandmiljøet med 45-60%.

Nu har Miljø- og Fødevareministeriet bevilget 31 mio. kr. til et fireårigt projekt hvor Aarhus Universitet skal styrke videngrundlaget. Man skal bl.a. undersøge langtidseffekterne i allerede etablerede minivådområder og etablere tre nye anlæg i fuld skala. Projektet skal udmønte sig i detaljerede anvisninger der kan tilpasses i forhold til nedbør, jordbund, geologiske betingelser og afdræningsforhold.

Minivådområderne placeres i lavtliggende markhjørner og modtager markens drænvand der passerer et biofilter der f.eks. kan være lavet af pileflis. I dette filter omsætter bakterier drænvandets nitrat til frit atmosfærisk kvælstof ligesom i naturlige enge.

HONDA
The Power of Dreams

PLÆNEKLIPPER HRX537

Rustfri topmodel med masser af eksklusive finesser som variabel hastighed, de dobbelte bloknive i forskelligt niveau samt den unikke kombination af bioklip og opsamling, hvor du kan justere, hvor meget der bioklippes og hvor meget, der opsamles.

Så undgår du klumper på græsset.

Fås med elstart, hydrostat og knivkobling.

Vælg din favorit blandt de fire modeller.

SPAR 20% I MAJ OG JUNI

FRA 6.996
ekskl. moms

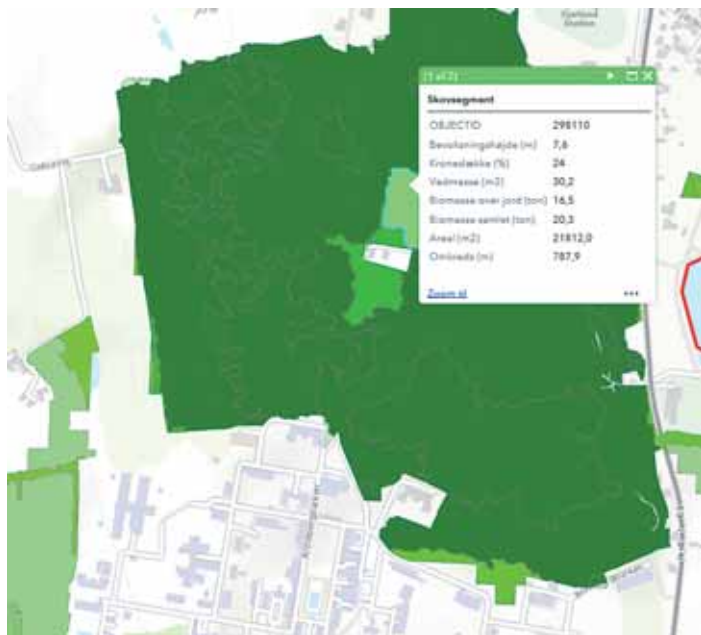

hondapower.dk

IMPORTØR:
TIMA A/S - Tel. 36 34 25 50

Snildt digitalt kort over skovressourcerne

Man klikker på de enkelte felter og får nøgledata om bl.a. bevoksningshøjde og vedmasse

Der er her zoomet ind på Grønnehave Skov ved Nykøbing Sjælland. Et klik på det lille lysegrønne felt fortæller at bevoksningshøjden er 7,6 meter, kronedækket 24%, vedmassen 30,2 m³, biomassen over jord 16,5 ton, den samlede biomasse 20,3 ton, arealet 21812 m² og arealets omkreds 787,9 meter.

Med et nyt digitalt 'Kort over de danske skovressourcer' er det blevet nemt at få information om bl.a. bevoksningshøjde og vedmasse på et bestemt areal og dermed også udbyttet af tynding og hugst. Bag kortet står Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet. Det kan bruges af den enkelte skovej og andre der interesserer sig for skov.

Det nye kort bygger på en landsdækkende laserscanning fra fly som Geodatastyrelsen lavede i 2014-15, og af data fra Danmarks Skovstatistikks prøveflader og er målt for felter på 25x25 meter.

Hidtil har man været nødt til at indsamle data om træernes aktuelle størrelse m.m. manuelt. Det er besværligt og dyrt. Med det nye kort kan man på få minutter få de samme oplysninger. På et online GIS-kort klikker man på skovbevoksnings- eller indrammer bestemte arealer og får oplyst bevoksningshøjde, kronedække, vedmasse, overjordisk biomasse, total biomasse samt bevoksningsareal og omkreds. Det

bliver også muligt at hente kortet for hele landet ned på ens egen pc og arbejde videre med det.

Kortets anvendelighed i praksis er testet på Frederiksdal Skovdistrikt. Her blev estimeret fra kortet sammenlignet med målinger foretaget ved udarbejdelsen af en ny driftsplan. Testen viste fin sammenhæng for både bevoksningshøjde og vedmasse.

"Styrken ved skovressourcekortet er at det bygger på en faktisk måling. Det skal sammenlignes med den hidtidige praksis hvor vedmassen i bedste fald fastsættes ved at måle højden på nogle få træer og slå op i en tilvækstoversigt. Med den nye metode kan driftsplanlægningen effektiviseres, og det kan forhåbentligt være med til at sikre en økonomisk bæredygtig forvaltning af skovene," siger Thomas Nord-Larsen fra Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning. sh

Find kortet på <http://ign.ku.dk/samarbejde-raadgivning/myndighedsbetjening/skovovervaagning/kort-over-skovressourcer/>

BØLLE

Det faglige sprogjørne

Bølle er det danske navn for *Vaccinium*, planteslægten med danske arter som mosebølle (*Vaccinium uliginosum*), blåbær (*V. myrtillus*), tyttebær (*V. vitis-idaea*) og tranebær (*V. oxycoccus*). De er alle bølles. Løvfældende dværgbuske der mest trives på sur mager jord, typisk på heder med revling og lyng.

Bølles vokser mest i Vest- og Nordjylland, men også bl.a. i Bøllemosen i Jægersborg Hegn. Den var oprindelig en højmose, siden en tørvegrav og i dag en sø med hængesæk, men stadig også med højmose hvor bølleserne gror.

Bølle bruges også om en rå, voldelig person. Udtrykket stammer faktisk også fra Bøllemosen, nemlig „efter banden Bøllesjakket der i 1880'erne holdt til ved Bøllemosen" som der står på Ordnet.dk.

I Salmonsens Konversationsleksikon (1915-1930) læser man at bølle opstod som slangord i sommeren 1885: „En Forening af kbhvske Læredrenge og Ign. unge Mennesker plejede om Søndagen, naar de havde fri, at drage ud til Bøllemosen i Jægersborg Dyrehave og derefter om Eftermiddagen at indfinde sig til Dansen ved Grøndalshuset i Charlotten-

Ny bro over Bøllemosen - med mosebølle på begge sider.

lund, hvor de ofte yppede Klammeri og Slagsmaal med de Tilstedeværende og navnlig stræbte at tilegne sig andres Hatte, for saa vidt de var bedre end deres egne. Foreningen kaldte sig 'Bølleföreningen', hvorefter Ordet B. snart kom til at betegne enhver, der udøver Voldshandlinger mod sagesløs Mand."

Måske blev bølleföreningens medlemmer rå og voldelige fordi de spiste for mange af mosebøllens blåduggede bær. „Mosebølle bliver også kaldt fattigmandsblåbær. I gamle dage blev den regnet som giftig og delvis euforiserende," oplyser Naturstyrelsen på sin web.

Vi ved ikke om det var bølles generelt eller specifikt mosebølle som mosen og moseslænget har navn efter. Men mon ikke det er mosebøllen? Den relativt

høje art er i hvert fald i dag den langt mest tydelige bølle i mosen. Og så er den jo også den tørstigste.

At man på engelsk har 'bully' med samme betydning, kan så tvivl om bølles sproglige forbindelse. Vi har jo også på dansk lignende ord som buller og buldrebase og tilsvarende på plattysk og hollandsk. Engelske kilder afviser dog en ældre sproglig forbindelse. De siger at bully oprindeligt betød 'kæreste' som hollandsk 'boele' og tysk 'buhle'.

I dag kan man gå over Bøllemosen på en ny 280 meter gangbro der samtidig beskytter mosebunden og dens flora. Broen er opført af 239 stålpæle og et plankedæk af eg og lærk. På vej over kan man tænke tilbage på dengang der var bølles af alle slags. sh

Træer scannes i terrænet

Med håndholdt laser kan man supplere flyscanning når bevoksninger skal registreres

Laserscanning af bøge. Man kan få præcise 3d-billeder af hele stammen.

Laserscanning fra fly bruges til at kortlægge terræn og bevoksningshøjder. Teknikken, der er under hastig udvikling, kendes også fra landmåling på jorden med håndholdt apparatur. Det kan også bruges til at fastslå de enkelte træers positioner og diametre i en bevoksning og hjælpe til med at skønne vedmassen.

Det viser en test i to danske skovbevoksninger af rødgran og bøg som HedeDanmark og Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet har stået for.

Laserscanning er som et ekolod med lys i stedet for lyd. En lysimpuls sendes fra laser-scanneren og reflekteres fra det den rammer. Lysets rejsetid kan derefter omregnes til afstanden mellem scanneren

og objektet. Man får tusinder af målepunkter i sekundet.

I testen brugte man en Zeb 1 laserscanner med en håndholdt scanner og en rygsæk med batteri og computer. Den yder 43.200 punkter pr. sekund med en nøjagtighed på +/- 0,1%. Hver scanning dannede en tredimensionel 'punktsky' af refleksioner fra jorden, vegetationen og træernes stammer og grene. Når punktskyen var 'klassificeret og normaliseret', fik man billeder som dem af bøgene.

Når man også filtrerede retur-signalerne 1,25-1,35 meter over jorden ud af skyen, kunne man se cirkelformede grupper af punkter der kunne lokalisere de enkelte træer og antyde deres diameter. Alle træer blev identificeret i alle scan-ningsafstande fra 10 til 40 meter, og præcisionen blev dokumenteret ved at sammenligne med en manuel opmåling.

Undersøgelsen viste store muligheder for at bruge metoden ved taksation af skovbevoksninger, fastslår Jacob Aalborg, Thomas Nord-Larsen og Lene Fischer i Skoven 1/2017. De bemærker dog også at metoden skal udvikles så den bliver mere præcis og billig. sh

KILDE
Jacob Aalborg, Thomas Nord-Larsen og Lene Fischer (2017): Mobil terrestrisk laserscanning. Skoven 1/2017.

Zeb 1 laserscanner med håndholdt scanner, batteri og computer.

Doppstadt
SENEBOGEN
KOMPLET
RECYCLING SYSTEM

Ring for demo:
Jan Juellund,
tlf. 60 14 36 73

- Mobil og flexibel - Let at betjene
- Klar til drift på 5 min.
- Egenvægt på 3500 kg
- Isuzu motor 21kW - 28,5 HK / Generator 380V - 10 kW

- Kan sortere sten, jord, sand, kompost og biomasse
- Tromler i fraktioner mellem 10-80 mm
- Ydelse fra kun 5.900,- pr. måned

OP system a/s
DANMARK
Lundagervej 30 · DK-8723 Løsning
Tel +45 76 74 85 85 · info@opsystem.dk
www.opsystem.dk

Stabilt grus klar til at blive spredt ud og komprimeret. Grusets kvalitet kan nu angives på flere nye måder.

Nye krav til bundsikring og stabilt grus

I nye udbudsforskrifter indfører Vejdirektoratet methylenblåt, glødetab, breddetolerancer og overbredde, fin bundsikring og mere permeabilitet

En helt række kriterier beskriver hvordan bundsikringsgrus og stabilt grus kan være. Flere af dem er ændret eller nye i Vejdirektoratets nye udbudsforskrifter. F.eks. erstattes sandækivalent af methylenblåt til at måle det plastiske indhold. Glødetab indføres til at måle det organiske indhold. Man må bruge en særlig fin bundsikring. Man må stille krav til permeabilitet. Og så er der kommet tal på breddetolerance og overbredde.

Udbudsforskrifterne for bundsikringsgrus og stabilt grus er også relevante for de mindre befæstelser i grønne områder. De blev udsendt i en revideret form sidst i 2016 og afløser tidligere udgaver fra 2003, bl.a. for at opdatere kravene så de følger de europæiske standarder.

Det blå farvestof

Med de nye forskrifter er den klassiske prøvningsmetode sandækivalent (SE) erstattet af en metode der hedder methylenblåt (MB). Begge bruges til at måle grusets plastiske indhold, dvs. ler.

Methylenblåt er et blå farvestof. Når det tilsættes en op-

slemning af gruset, optages farvestoffet af det plastiske finstof. Når finstoffet ikke kan optage mere, kan man ved en plettest se at der er frit methylenblåt. Man kan derefter beregne hvor meget methylenblåt der er optaget og dermed hvor meget plastisk stof der er. Metoden udføres efter DS/EN 933-9. MB-værdien må højst være 2,5 for bundsikringsgrus I og højst 3,0 for bundsikringsgrus II og stabilt grus.

Sandækivalent (SE) måles i en opløsning af calciumklorid hvor de plastiske partikler svulmer op. En ændring i de europæiske standarder betyder at man skal måle SE på 0/2 mm-fraktionen og ikke på 0/4 mm. Vejdirektoratets forsøg viser at man ikke kan sammenligne måleresultaterne af de to varianter, og det går ikke af hensyn til grusproduktionen. Derimod passer methylenblåt med SE-værdien målt efter 0/4 mm-fraktionen.

Det reducerede glødetab

For både bundsikringsgrus og stabilt grus er der kommet en ændring til kravet om at gruset ikke må indeholde skadelige mængder af planterester

og muld der nedsætter bæreevnen. Problemet har været at 'skadelige mængder' ikke er målbart. Derfor kan man nu stille krav om det 'reducerede glødetab' højst må være 2%.

Glødetab er en velkendt prøvningsmetode. En grusprøve varmes kraftigt op i ovn med defineret temperatur og tid. Derefter bestemmes glødetabet som mængden af det organiske materiale der er glødet bort. At glødetabet er reduceret, betyder at man ser bort fra det kalk der også måtte være brændt.

Krav til bredderne

Når det gælder udførelsen er der indført tolerance på udlægningsbredden af bundsikringsgrus og stabilt grus. Den må aldrig være mindre end foreskrevet, men gerne op til 5 cm bredere.

For stabilt grus er der desuden indført krav til overbredde (skuldre) for at styrke kanten. Overbredde er almindelig praksis hvor der ikke er kantsten, men nu defineres overbredden til 50 cm ved veje og 30 cm ved stier og fortove.

For bundsikringsgrus er der endvidere et nyt krav til de

steder hvor råjordplanum let kan blødes op af regnvand. Her skal bundsikringsgruset indbygges i takt med at råjordplanum etableres.

Kurver og permeabilitet

Kornkurvekravene er uændrede. For bundsikringsgrus tillades dog at den mindste maksimalkornstørrelse kan være under 8 mm som ellers er det mindste de europæiske standarder tillader. 8 mm er meget lidt når bundsikringsgrus normalt har korn op til 90 mm. Det fine bundsikringsgrus tillades så man lettere kan anvende lokale materialer.

For både bundsikringsgrus og stabilt grus er opdelingen i to kvaliteter, I og II, bevaret. For stabilt grus angiver de to kvaliteter en forskel i bæreevnen idet SG I er til ekstrem belastning. For bundsikringsgrus angiver de to kvaliteter en forskel i permeabilitet idet kvalitet II er mest permeabel. Kvalitet I er mindst permeabel, men kan dog tømme et 35 cm oversvømmet bundsikringslag for frit vand på højst ti timer.

Med de nye forskrifter må man nu også stille særlige krav til bundsikringsgrusets permeabilitet for at sikre en mere effektiv bortledning fra overfladen eller midlertidige høje vandspejl. Det er aktualiseret af klimaændringer og LAR, bl.a. i form af vandgennemtrængelige befæstelser. Krav til permeabiliteten vil dog normalt betyde at grusprisen stiger, så kravet bør kun stilles de relevante steder, påpeger Vejdirektoratet. *sh*

VEJREGELGRUPPEN

Vejregelgruppen jord, grus og brolægning bestod i perioden af: Caroline Hejlesen, Vejdirek., formand Christian Fræhr, Sweco, sekretær David Skovbjerg Johnsen, Vejdirek. Finn Thøgersen, Vejdirektoratet Jette Bork, Sønderborg Kommune Torben Overgaard, Boes Consulting Lars Møller Nielsen, NCC Råstoffer A/S John Skalskøi, Per Aarsleff A/S Morten Vanggaard, Banedanmark

KILDER

Bundsikring af sand og grus. Af vejregelgruppen Jord, grus og brolægning. Vejdirektoratet 1.12.2016. Stabilt grus. Af vejregelgruppen Jord, grus og brolægning. Vejdirektoratet 1.12.2016. Vejregler.lovportaler.dk. Udbudsforskrifterne er delt i vejledning, almindelig arbejdsbeskrivelse samt paradigmer for arbejdsbeskrivelse, udbudskontrolplan, tilbuds- og afregningsgrundlag og tilbudsliste. Caroline Hejlesen (2015): Reviderede udbudsforskrifter for stabilt grus og bundsikring af sand og grus. Trafik & Veje 11/2015.

Prutteriet starter så snart vådområdet igen er vådt

Frigivelsen af metan afløser den svagere drivhusgas CO₂, viser målinger i Gribskov

Når man retablerer vådområder, får man natur, renser drænvand og skaber naturoplevelser. Men ikke alt ved vådområder er en fordel. De kan nemlig også frigive mere metangas der er en langt mere potent drivhusgas end CO₂.

I den våde jord kan ilten ikke komme ned, og i den ilt-frie jord opstår der i stedet metan når organisk stof nedbrydes. Derfor er vådområder i det hele taget den største naturlige kilde til udledning af metan. Metanen nærmest bobler op af vandet.

Det kan retablerede vådområder bidrage lidt til. Det bekræftes i et forsøg hvor studerende fra Københavns Universitet har målt metanudslippet i nyere retablerede vådområder i Gribskov. De målte i marts 2016 metanudslippet på seks lokaliteter med 15 målinger hvert sted. Hertil brugte de en drivhusgasmåler forbundet til et lukket kammer.

I 88% af målingerne blev der målt udledninger af op til 1,6 kg metan pr. ha pr. døgn. Variationen var dog meget stor, selv inden for få meter. Det kan forklares med at gas-sen samles i lommer i dyndet. På 9 af stederne kunne man se metanbobler. Resultaterne viste endvidere at metanproduktionen begynder lige så snart jorden igen vandmættes.

Forsøget omfattede også naturligt veldrænede og kunstigt drænede jorder i skoven.

Her var der intet udslip, men tværtimod et optag af metan. Det var med 0,0002-0,026 kg pr. ha pr. døgn meget lidt i forhold til udslippene i vådområderne. Raten kan alligevel spille en rolle for skovens samlede metalbudget fordi det drænede areal er langt større end det udrænede.

Selv om forsøget blev foretaget i skov, kan problemstillingen overføres til landbruget, hvor der som i skoven er drænet mange vådområder og hvor flere af dem nu retableres som vådområder.

Drænede vådområder producerer også drivhusgas, dog ikke metan, men det svagere CO₂. Det sker når der kommer ilt ned til det organiske stof som derefter omsættes i en proces der skaber CO₂. Når man så gør vådområdet vådt igen, stopper CO₂-frigivelsen, men til gengæld begynder metanudledningen, i hvert fald så længe der stadig er organisk stof at omsætte. Det er et kompliceret regnestykke når man skal beregne den samlede drivhuseffekt. sh

KILDE

Daniel Rudd, Magnus Mygind, Rasmus Velling, Jesper Riis Christiansen (2017): Vådere skove giver mere metan. Skoven 5/2017.

Artiklen er baseret på Rudd, Mygind, og Vellings bachelorprojekt 'Naturgenopretning i Gribskov - i et metanperspektiv' hvor Jesper Riis Christiansen var vejleder. Opgaven er udført på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. Opgaven fik prisen 'Bedste poster' i 'Bedste bachelorprojekt 2016'.

Måling ved et af de reetablerede vådområder. Foto: forfatterne.

GRØNT MILJØ 5/2017

MIIMO ROBOTKLIPPER

Miimo slår græsset så du ikke skal gøre det. Robust støjsvag og automatisk premium robotplæneklipper, der kører i alt slags vejr, dag og nat og efterlader en altid nyklippet og flot græsplæne. Tre modeller med kapacitet op til 4.000 m² græs.

Der er to års garanti på Miimo - også ved professionelt brug.

Køb en HRM310 eller en HRM520 og få en HHTE38 batteridrevet græstrimmer, 2.0 Ah li-ion batteri og oplader med i købet. Gælder så længe lager haves.

INKL. AKKU GRÆSTRIMMER

FRA **11.996**
ekskl. moms

HRM520

hondapower.dk

IMPORTØR:
TIMA A/S · Tel. 36 34 25 50

Stabben må blive, men skal senere fjernes

TRÆPLEJE. Når store grene skal kappes, kan man give stammen tid til at aktivere sit forsvar

Når en gren skal skæres af ved stammen, er det bedste beskæringssnit ikke nødvendigvis lige uden for grenkraven. For store grene kan det være bedre at efterlade en stab, i hvert fald hvis man senere kapper stabben af.

At grenen saves af lige uden for den såkaldte grenkrave, har ellers været god latin siden den videnskabeligt baserede træpleje slog an i 80'erne anført af amerikaneren Alex Shigo. Grenkraven er stammeved. Og ved at save lige uden for grenkraven undgår man at såre stammevedet og dermed at skabe råd i stammen uden for knastkeglens ved. Knastkeglen er det tidlige grenmateriale som er overvokset af stammen og som sidder som grenes forlængelse ind i stammen. Man skal altså begrænse såringen til gren og knastkegle. Så undgår man også at efterlade en stab der snart dør og inficeres med svamp - som

derefter let kan sprede sig til stammen.

Javist. Men i skoven går man normalt ikke og beskærer hvert træs sidegrene for at få en lang ret stamme uden store grene og knaster. Man sørger for at de nedre grene beskyttes så træet 'oprenser sig selv' som forstfolk siger. Sidegrenene dør i skyggen og falder af, og efterlader i reglen ingen stubbe uden for barken.

Nu skulle man tro stammen var udsat for råd fra de mange naturligt affaldende grene.

Men nej. Så længe grenen ikke har vokset sig alt for stor og tyk før den dør, beskytter træet sig mod råd fra såret. Ellers var metoden jo heller ikke brugt i skovbruget der er helt afhængig af de store kævler uden knaster og rådlommer. Men det kræver at træerne står homogent tæt, så de lave grene bortskygges og dør før de bliver for tykke.

Den korrekte beskæring

Det har fået forstfolk til at stille spørgsmålstegn ved at

beskære grene ved grenkraven, også når det gælder træer uden for skoven. F.eks. fortæller forstkandidat og fagleder i Odsherred Kommune Lars Jespersen at forvaltningen bevidst efterlader stubbe når de beskærer træerne.

„Da jeg læste til forstkandidat, var den rigtige beskæringsteknik at skære grenen af lige uden for stammen. Men nu er den faglige korrekte måde at den skæres 20-30 cm fra stammen eller mere. Grenen vil dø og lukker dermed indgangen for svampe gennem såret. Normalt vil man efter nogle år skære de døde grene af ved grenkraven eller vente på at de døde grene selv falder af,” siger han til Nordvestnyt 25.4.2017.

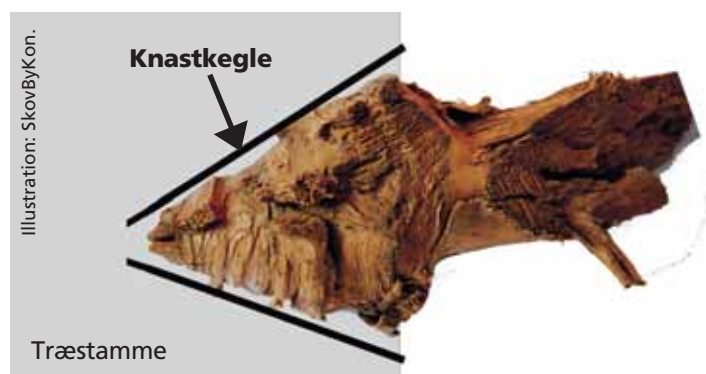
Anledningen er en voldsom beskæring af træer og buske langs hovedvejen Odsherredsvej. Det er udført med maskine. Man får grove flossede snit, men hvad gør det når de bare sidder på stubbe der alligevel bare skal dø? Metoden kan derfor også have en driftsøkonomisk interesse.

Til Grønt Miljø påpeger Lars Jespersen at behandlingen kommer an på træets funktion. „Der er stor forskel på selvsåede opvækst i en vejrabat og f.eks. vej, allé eller parktræer som er plantet på udvalgte steder. Man vil ofte undlade at bruge maskiner til beskæring af træer af høj værdi da der er større risiko for utilsigtede barkskader på stammen ved brug af maskine end ved sav,” siger han.

Shigo tog dog ikke fejl

Tog Shigo da fejl? Nej, det gjorde han ikke, siger forstkandidat og trækonsulent Christian Nørgård Nielsen fra kovByKon. Han er velorienteret i træforskningen og arbejder bl.a. med at overføre den forstlige viden fra skoven til træerne i byen og landskabet.

Men der er alligevel noget om stabbene, forklarer han. Ikke alt er videnskabeligt påvist, og meget er deduktion, altså biologisk slutning på ba-

Træerne er beskåret med maskine. „Selvfølgelig er der også træer som har fået læsioner på stammen, og hvor en efterfølgende beskæring ved håndkraft vil gavne træet,” oplyser kommunens forstkandidat.

14

ODSHERRED

SEKTION 1

NORDVESTNYT • TIRSDAG 25. APRIL 2017

Kant er det ikke, men det er den mest lempelige metode, forklarer fagleder i Odsherred Kommune.

Efter træ-kritik: Bedste løsning

NATUR: Behandlingen af træer og buske langs Odsherredsvej er den mest lempelige, siger fagleder.

Af Torben Andersen

ODSHERRED: Sokker, mælkekartoner, flasker og plastik af ubestemt herkomst. Groftræerne langs Odsherredsvej er ikke et kønt syn. Og blandt andet derfor har kommunen bedt Hede-Danmark om at rydde buske og grene, der står i vejen for en effektiv oprydning. Arbejdet, som blev indledt i den påske, er dog blevet kritiseret for at gå for hårdt ud over træer og buske.

Fag- og personaleleder i Natur, Trafik og Nyttejob Lars Jespersen erkender, at det ikke alle steder ser lige kønt ud.

„Vi skal kunne slå røtterne og rense grøfterne, så de kan klare afvandingen. Og beskæringen skal også hjælpe til at skabe bedre udsyn rent trafikikkerhedsmæssigt, siger Lars Jespersen, som forventer, at denne type indgreb vil ske igen i de kommende år, på andre strækninger i Odsherred.

Faglederen forklarer, at det køneste og mest næ-

somme havde været at udføre beskæringen med håndkraft og for eksempel hugge de afskudte grene til flis. Denne løsning er dog for dyr.

Der er forskel på de læsioner, buske og træer får i forbindelse med den maskinelle beskæring. Der er tre slags læsioner: Den ene handler om, at en busk bliver træet helt ned. Den anden drejer sig om, at busken eller træet bliver beskåret både på grenen og stammen. Det tredje handler om, at kun grenene bliver beskåret. Det er buskens/træets størrelse og placering i grøften eller rabotten, der afgør, hvor kraftigt det beskæres.

Ved den anden og tredje type får vi det grimme syn med flossede sidegrene. Men det er det mest lempelige, vi kan gøre med maskine for træet eller busken, i forhold til at fjerne det helt. Det svarer til, hvad der ville ske i naturen, hvis der kommer en storm eller kraftigt snefald med brækkede grene til følge, siger Lars Jespersen og fortsætter:

„Da jeg læste til forstkandidat, var den rigtige beskæringsteknik at skære grenen af lige uden for grenkraven ved stammen. Men nu er den faglige korrekte måde, at der skæres 20-30 centimeter fra stammen eller mere. Grenen vil dø og lukker dermed indgangen for svampe

gennem såret. Normalt vil man efter nogle år skære de døde grene af ved grenkraven, eller vente på de døde grene selv falder af. Maskinen skærer ikke præcist og lige, men efterlader et flosset snit, men det er marginalt, hvad det betyder for grenen og træet, om det er flosset eller skåret præcist lige over. Træet/busken vil i begge tilfælde reagere ved at lade en større eller mindre del af grenen dø.

Lars Jespersen fortæller, busken eller træet vil skyde igen fra stammen/grenen i år eller i 2018. Det afhænger af arten.

„Men det vil helt sikkert blive pænt igen, forklarer Lars Jespersen.

Noget af kritikken handler om timingen. Lars Jespersen havde gerne set, at beskæringen var sat i værk tidligere, men det lod sig ikke gøre af praktiske grunde. Nu overvejes det, om nogle af træerne skal spyntes. Men de flossede grene er ved at tørre ind og vil så få et nyt skud.

Selvfolgt er der også træer, som har fået læsioner på stammen, og hvor en efterfølgende beskæring ved håndkraft vil gavne træet. Her kan vi bruge lidt ressourcer på en mere skånsom tilskæring, men vi har ikke ressourcer til at gå det hele igennem, siger han.

20 cm lang stab fra asketræ, 8-10 cm tyk ved grenens basis. Grenen blev kappet for to år siden og er død undtagen nærvæd grenkraven hvor der er genvækst fra sovende knopper. Genvæksten burde ikke være der fordi stammen gerne skal blokere alle knastkeglens ledningsbaner. Ledningsbanerne er den svageste væg i Shigos CODIT-model. Stabben burde nok også have været cirka 50 cm lang. Foto: SkovByKon.

sis af teori. Men alligevel. Når man beskærer en gren og efterlader en stab, danner træet barrierezoner af bl.a. fenoler, sådan som det beskrives i Codit-modellen. Der kan også dannes et afstødelseslag af korkceller i grenens ved som ødelægger fibrenes styrke, og som hjælper stabben til at falde af. Det samme sker når en gren beskygges og dør.

Forudsætningen for at en større gren danner en barriere mod svampe og måske afstødelseslag i stammens rand er, at parenkymcellerne i knastveddet får hormonel besked på at grenen er døende. Denne besked opstår når grenens leverance af kulhydrater er mindre end dens forbrug. Beskeden opstår altså når grenen får en negativ kulstof-balance. Det betyder også at der ikke må være en kraftig genvækst fra stabbens sovende knopper.

Barrieren og afstødelseslaget inde i grenfæstet har bedre tid til at udvikle sig når grenen kappes med en stab. Der går jo tid når råddet skal begynde helt ude for enden af

stabben. Hvis beskæringssåret efter en stor gren derimod sidder lige uden for grenkraven, vil der opstå et svampeangreb og råd før træet får aktiveret en barriere inden for grenkraven. Også selv om man beskærer korrekt. Man vil jo altid efterlade lidt grenved og sårflade som svampene kan angribe.

Gælder kun store grene

Metoden er dog kun relevant for store grene som ikke har udsigt til at lukke såret med kallus inden for cirka 2 til 5 år. For grene under tommelfingertykkelse bør beskæringen altid ligge ved kraven.

Man skal desuden fjerne stabben efter 2-3 år, fastslår Nørgård Nielsen. Samme gren skal altså beskæres to gange. Det er metodens ulempe. Stabben skal fjernes før de svampeangreb der kommer i stabbens beskæringssår, når hen til stammen. Stabben skal også væk fordi den er i vejen for stammens kallusdannelse og effektive lukning af såret.

Nørgård Nielsen anbefaler også at den efterladte stab

skal være mindst 50 cm lang så det tager længere tid før råddet når stammen.

Men hvorfor at det nødvendigt at fjerne stabben? Det gør man jo ikke i skoven, og her er der ikke problemer med at råd breder sig ind i stammerne. Forklaringen er ifølge Nørgård Nielsen at i god skovproduktion står træerne så tæt at grendiameteren er lille (højest 2-3 cm) når grenen skygges ihjel. Den falder senere af under påvirkning af sne og vind eller ved at grene fra nabotræer slår mod hinanden når træerne svinger. Især i nåletræ kan grenene også falde af når der tyndes idet tyndingstræerne river de døde grene med sig i faldet.

Da skovenes bortskyggede grene er meget tynde, efterlades kun et meget lille sår der normalt ikke kan give problemer med råd i stammen. Det samme er tilfældet på træer uden for skoven når man afskærer smågrene på 1-2 cm i diameter. Risikoen for akut svampeangreb er markant mindre i det lille beskæringssår, især hvis træet er vitalt. Træet når at lukke såret med kallusvækst inden den blottede knastkegle i stammen tørrer ud, sprækker og gør det muligt for svampen at få fat.

Men hvor der er tale om

større grene, er det en anden sag. Her er det en fordel først at efterlade en længere stab, hindre genvækst fra stabben og siden kappe den tørre stab af. I hvert fald hvis grenen er mindst 5-10 cm i diameter, vurderer Nørgård Nielsen. Det er også et spørgsmål om alle træarter reagerer ens, men ifølge Nørgård Nielsen kan man godt regne med at alle de almindelige skovtræarter gør.

Den rettidige omhu

Det var landskabsarkitekt Per Toft Larsen der gav Grønt Miljø tippet om artiklen i Nordvestnyt. Han bemærker at økonomien ikke nødvendigvis er at argument for metoden med at efterlade stubbe når man skal følge op med håndbeskæring. Desuden risikerer man - som man kan se på avisbilledet - at grene flækker helt ned til hovedstammen og derfor alligevel starter rådgreb direkte i stammen.

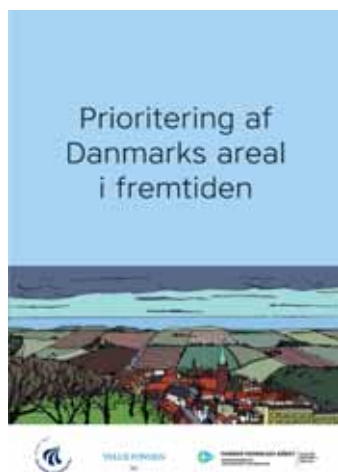
„Jeg har så helt forbigået det oplevelsesmæssige og visuelle indtryk af indgrebet,“ siger Per toft. „Mit råd herfra hvor jeg sidder må være at huske skibsredderen fra Esplanadens ord om rettidig omhu og løbende foretage de billige små klip som løbende former beplantningen langs vejene, så problemet aldrig opstår.“ sh

Bundsikring af sand og grus. Af vejregelgruppen jord, grus og brolægning. Vejdirektoratet 1.12.2016.

Bundsikring af stabilt grus. Af vejregelgruppen jord, grus og brolægning. Vejdirektoratet 1.12.2016.

Vejregler.lovportaler.dk.

- To nye udbudsforskrifter der i begge tilfælde afløser udgaverne fra 2003. Til ændringerne hører at sandækivalent erstattes af methylenblåt, at glødetab indføres til at måle det organiske indhold, og man må stille krav til grusets permeabilitet. Det tillades også at bruge en særlig fin bundsikring ligesom der indføres tal på breddetolerance og overbredde. Forskrifterne er efter vanlig skik delt i vejledning, almindelig arbejdsbeskrivelse samt paradigmer for arbejdsbeskrivelse, udbudskontrolplan, tilbuds- og afregningsgrundlag og tilbudsliste.

Prioritering af Danmarks areal i fremtiden. Af Finn Arler, Michael Søgaard Jørgensen og Esben Munk Sørensen. Fonden Teknologirådet, Velux Fonden og Aalborg Universitet 2017. 38 s. Tekno.dk.

- Hvis ønskerne inden for landbrug, byudvikling, infrastruktur, natur, landskab mv. skal opfyldes kræver det 130-140% af Danmarks areal. Det kræver bl.a. prioritering og samtænkning så man kan løse flere behov på samme areal. Rapporten slutter projektet 'Prioritering af fremtidens arealanvendelse i Danmark 2014-2017'. Projektet blev refereret i Grønt Miljø 2/2016 s. Tilføjelserne er begrænsede i den nye rapport.

Byggeaffaldsvejledning. 2. udgave. Videncenter for Håndtering og Genanvendelse af Byggeaffald. Gratis. Vhgb.dk.

- Vejledning i at håndtere miljøfarligt byggeaffald så loven holdes. Hvordan screener og kortlægges affaldet? Hvilke materialer og bygningsdele kan indeholde farlige stoffer? Hvem har ansvar for affaldet? Hvornår må man flytte det over kommunegrænsen? Vejledningen findes i seks udgaver tilpasset henholdsvis bygherrer, rådgivere, entreprenører, kommuner, ejendomsadministratorer samt beboere. Det er anden udvidede udgave og findes kun på web.

Cottagehave. Tante grønns haveunivers. Af Jytte Aggerholm Justesen. Gyldendal 2017. 192 s. 300 kr. Gyldendal.dk.

- Tante Grøn, bl.a. kendt fra sine haveblogs, fortæller om den afslappede cottagehavestil. En frodig mormorhave fyldt med planter og blomster og hvor stemning og sjæl tæller mere end design.

Naturpleje og arealstørrelser med særligt fokus på Natura 2000-områderne. Af Camilla Fløjgaard, Jesper Bladt og Rasmus Ejrnæs. Aarhus Universitet og DCE 2017. 60 s. Dce.au.dk.

- Den lysåbne natur skal plejes for at undgå at gro til, men traditionel pleje er dyr og giver ikke bedst biodiversitet. Et alternativ er mere selvforvaltende økosystemer med afgræsning og friere naturlige processer. Fusion af §3-arealer mv. kan sikre pladsen.

Ny videnportal om friluftslivet

En ny videnportal skal styrke fagligheden om friluftsliv ved at samle viden og dokumentation samt inspirere med masser af praksiseksempler. Bag portalen, der findes på Videnom-friluftsliv.dk, står Naturstyrelsen, Miljøstyrelsen, Syddansk Universitet, Friluftsrådet og Københavns Universitet med støtte fra TrygFonden.

Tanken initiativer er at samle den viden der i dag er spredt mange forskellige steder og måske ikke umiddelbart er tilgængelig. „Det skal være let for alle der vil arbejde for bedre muligheder for friluftslivet at finde relevant viden og gode eksempler,“ siger Jakob Simonsen, afdelingsleder i Friluftsrådet og formand for projektets styregruppe.

Portalen henvender sig til dem der arbejder professionelt med friluftsliv, bl.a. forvaltere, foreningsledere, planlæggere og undervisere. Dem der vil vide mere om konkrete naturoplevelser, kan se mere på Miljøstyrelsens udnaturen.dk. sh

Danmarks kystklitter. Af Peter Wind, Anders Barfod og Ane Kirstine Brunbjerg. Natur og Museum 1/2017. Naturhistorisk Museum. 36 s. Nathistshop.dk.

- Klitterne er populære rekreative områder, men også sårbare - og nu er der politisk fokus på at lempe den strenge kystbeskyttelse bl.a. af hensyn til turisme. Hæftet beskriver truslerne, hvilke klitter der er mest udsat og hvad man kan gøre for at beskytte klitterne.

Oscar Under Broen - et sted i Køge Bugt Strandpark 6. maj 2016.
Opført af genbrugstræ af Thomas Dambo og en flok frivillige.

De seks glemte kæmper

Genbrugstræ blev til store skulpturer som man selv skal ud at lede efter i landskabet

Genbrugskunstneren Thomas Dambo fik op til 'Vestegnens Kulturge' i september 2016 udført seks store træ-kæmper i de seks kommuner på Københavns vestegn som deltog i Kulturge. De seks træ-kæmper som går under navnet 'De Seks Glemte Kæmper'. De skulle - og skal - invitere borgere og andre besøgende ud for at opdage områder væk fra hovedvejen og udforske egnens steder og natur, eventuelt som led i en skattejagt. Derfor var de præcise steder også hemmelige.

„Formålet er at byde på en rejse ind i de stærke lokale fællesskaber, kreative rum og hverdagskendte steder. I kraft af en kreativ forvrængning lader projektet borgere opleve deres by og egn fra en ny og anden side,” lyder det fra arrangøren på www.vkir.dk.

Alle værkerne er lavet af genbrugstræ fra bl.a. paller og er opført med hjælp fra lokale

frivillige. Den første af seks kæmper der blev udført var 'Oscar Under Broen' der blev lavet under en bro i Ishøjs Kommunes del af Køge Bugt Strandpark. Der er bl.a. brugt træ fra den gamle vandmølle Pile Mølle i Ishøj samt genbrugstræ fra Stark i Ishøj. Udover Thomas Dambo og hans hold blev kæmpen opført med hjælp fra fire elever fra Ishøjs produktionsskole Møllen. Det tog 10 dage at sammentømre kæmpen der er cirka seks meter høj og fem meter bred.

De næste kæmper der blev bygget var 'Teddy Venlig' i Hakkemosen i Høje Taastrup, 'Lille Tilde' i Vallensbæk Mose, 'Sovende Louis' ved Espelundens Idrætsanlæg i Rødovre, 'Thomas på Bjerget' på en bakke i Kongsholmsparken i Albertslund og sidst 'Bakke Top Trine' på Avedøresletten i Hvidovre. Hun blev færdig lige før kulturge gik i gang 9. september. *sh*

Der skal mere fart i naturdirektiverne

Med en ny handlingsplan vil EU-Kommissionen have fart i implementeringen af fugle- og habitatsdirektiverne der er en hjørnesten i EU's naturbeskyttelsesregler. De to direktiver er også centrale i dansk naturbeskyttelse via deres krav til Natura 2000-områderne.

Årsagen til handlingsplanen er at der fortsat er lang vej til målet om at standse naturens tilbagegang i 2020. "Nu sikrer vi at direktiverne lever op til deres fulde potentiale så de bevarer og beskytter Europas rige biodiversitet," siger EU-Kommissionens næstformand Frans Timmermans.

Kommissionen meddelte i 2014 at man ville evaluere direktiverne. I 2016 lød det at man ikke ændrer dem, men implementere dem bedre. Den ny plan viser i 15 punkter hvordan, bl.a. gennem mere vejledning, overvågning, videndeling og samarbejde, bedre støtteordninger samt mere synergi med den fælles landbrugs-, fiskeri og havpolitik.

Glor du i telefonen, ser du også stregen

Et rødt lysende LED-lysbånd nedfældet i fortovsbelægningen skal være med til at hindre at folk går ud på gaden med næsen i telefonen. De kan være til fare for både sig selv og andre når de f.eks krydser en sidevej eller en fodgængerovergang for rødt lys. I Holland deltager HIG Traffic Systems i et forsøg med en sådan 'Lichtlijn' foran en fodgængerovergang. Tesen er at fodgængerne ser lysstriben selv om de også glør ned på telefonen. Striben skal af gode grunde koordineres med trafiklyssignalet. Hig.nl.

BOLDBANER & STADIONS

Rådgivning
Pleje
Analyser
Hotline
Nyholt.dk

ASBJØRN
nyholt
Viden om planer og vækst

Plænegræsfrø med stærke rødder

- til alle formål
- til den professionelle bruger

Top kvalitet
Professionel rådgivning og service
Hurtig levering - prøv os her:

Holstebro: 97 42 05 33
Slagelse: 58 57 14 70
Produktschef plæne: 40 45 97 04
ole.sams.falkenberg@dsv-froe.dk

www.dsv-froe.dk

Innovation
og vækst

100 år med loven der beskytter naturen

Før hed den naturfredningsloven, i dag hedder den naturbeskyttelsesloven. Men loven handler i alle tilfælde om både arealfredninger og generel beskyttelse i et lille landbrugsland

Den 8. maj 1917 blev den første naturfredningslov vedtaget, og den har siden været et centralt instrument til at beskytte landskaber, naturen, dyr og planter og deres levesteder. Loven blev hjulpet på vej af rygter om et tysk selskab der ville købe Møns Klint og bygge hoteller på den.

Siden 1917 er der gennemført cirka 5000 fredninger. En af de første angik netop Møns Klint. Det blev dog kun forbudt at fjerne orkidéer og visse andre planter på en del af klinten, men derved forebyggede man i praksis også råstofgravning. Længere kunne man ikke komme dengang, og først i 80'erne blev hele området fredet.

I mellemtiden var mange andre områder fredet. De omfatter i dag hele landskaber som Skagens Gren, Mols Bjerger, De fynske Alper, Lille Vildmose og Vestamager. Og de omfatter punktfredninger som Madsebakkens helleristninger på Bornholm og parker og kirkegårde i byer.

Knap 5% af Danmarks areal er fredet, og der kommer stadigvæk nye fredninger der er den stærkeste beskyttelse et areal kan få. Der rejses om-

kring en halv snes sager årligt og staten betaler årligt omkring 8 mio. kr. i erstatning.

Generel beskyttelse

Men arealfredninger er kun en del af målet. Nok så vigtige er de generelle beskyttelses- og adgangsregler, og her var der vel at mærke tale om erstatningsfrie reguleringer. Da loven blev revideret i 1937, kom der byggelinjer langs kyster og skove og regler om offentlig adgang til skov og strand.

Senere lovrevisioner tilførte bl.a. faste byggelinjer rundt om jordfaste fortidsminder som dysser og gravhøje. I 1978 blev søer, vandløb og moser over en vis størrelse omfattet af en generel beskyttelse, altså uden tinglysning på hver matrikelnummer. I 1984 kom også større heder og strandenge med. Og i 1992, hvor loven blev omdøbt til naturbeskyttelsesloven, blev beskyttelsen udvidet med ferske enge og overdrev. Beskyttelsen af naturtyperne fremgår af lovens §3 og kaldes derfor tit §3-natur. De omfatter i dag næsten en tiendedel af hele landets areal. Og med årene blev alle krav skærpet og suppleret af en fredningsplanlægning.

Særlige dyrearter blev efterhånden også omfattet af en generel beskyttelse, selv om det skete gennem jagtlovene.

Gennem tiden er den generelle beskyttelse blevet mere og mere udvidet, men de seneste år har vist en modsat tendens. De brede randzoner ved søer og åer nåede aldrig at blive effektueret før de blev nedlagt i den såkaldte landbrugspakke. Planlovaftalen og den kommende planlov åbner også for projekter inden for de nuværende beskyttelseslinjer.

Arealfredninger

Før lovens tid var nogle naturområder allerede fredet ved lov. Det første var Gammelmosen ved Vangede som blev fredet i 1844 for at studere tørvedannelsen. Andre tidlige fredninger før lovens tid var Råbjerg Mile og Borris Sønderland samt flere fortidsminder.

Med naturfredningsloven, som 100 års-jubilerer i år, blev fredningen sat i system: Fredningsnævn i alle amter, et overfredningsnævn som ankeinstans, en taksationskommission til at afgøre erstatninger og et uvildigt ekspertorgan, Naturfredningsrådet.

I dag har vi 13 lokale fred-

ningsnævn hvis afgørelser kan ankes til Natur- og Miljøklagenævnet, nu Miljø- og Fødevareklagenævnet. Naturfredningsrådet blev siden til Naturbeskyttelsesrådet og Naturrådet før det blev nedlagt i 2002.

Danmarks Naturfredningsforening fik fra første færd ret til at foreslå, og siden også at rejse fredningssager. Foreningen er for øjeblikket involveret i omkring 20 fredningssager. Ellers er det kun kommuner og staten (miljø- og fødevareministeren) der kan rejse fredningssager.

En fredning betyder at der lægges begrænsninger på et områdes anvendelse. Ejerne af den jord der bliver fredet får erstatning hvis deres rettigheder indskrænkes, f.eks. hvis de skal lægge jord til stier, eller hvis de mister deres ret til at dyrke juletræer. Sådan har det været siden 1917. Der er dog lige fra dengang også mange eksempler på frivillige fredninger uden erstatninger.

Fredningerne er meget forskellige og er gerne udtryk for kompromiser. Hver fredning fastslår hvad der er tilladt. Det kan f.eks. være om byggeri, veje, master, vindmøller og anden infrastruktur, naturpleje og adgang for offentligheden. Landbrugsdriften som sådan får ikke nødvendigvis ringere vilkår. Tværtimod kan en fredning bevare landbrugsjord.

Regler om råstofgravning er blevet en vigtig faktor de senere år fordi den begyndende råstofmangel presser gravningsinteresserne ind i landskaber som i kommunernes og regionernes planer før har været friholdt for råstofgravning.

Indbyggede konflikter

Fra starten var fredningen præget af to retninger: Den ene var landskabeligt-æstetiske hvor man fredede smukke landskaber og punktfredninger som gamle træer og fortidsminder og ville have folk ud og opleve det fredede.

Den anden retning var den naturvidenskabelige hvor man

Vejle Ådal. Danmarks Naturfredningsforening har foreslået en såkaldt let fredning der skal sikre og udvikle stedets kvaliteter inden for natur, landskab, geologi, kultur og friluftsliv.

Møns Klint var en del af grunden til at naturfredningsloven blev vedtaget i 1917. I 1921 blev klinten fredet, men kun i en meget begrænset form. Først i 80'erne blev hele området fredet.

fredede sjælden natur, geologi, flora og fauna, og hvor en beskyttelse mod publikums færden kunne være en del af fredningen.

De to retninger indbyggede dermed den konflikt der siden har været mellem benyttelse og beskyttelse af fredede arealer. I dag er fredninger næsten altid både beskyttelse og benyttelse, og det har været muligt at finde en balance. Konflikten er dog fortsat latent som man f.eks. ser det hvor mountainbikere forstyrrer skovens ro og rugende ørne.

Fredningerne har samtidig fået flere mål og er derfor blevet mere komplekse. 50'ernes kirkefredninger handlede kun om at frede indsigt til kirkerne og deres nære omgivelser. I de seneste årtier er hovedformålene blevet at sikre større sammenhængende landskaber, og her indgår delmål som landskab, natur, kulturhistorie, adgang og naturpleje.

Oprindeligt var fredninger mest status quo-fredninger. Det fredede skulle bevares som det var. Men natur og landskab forandrer sig når anvendelsen skifter, især landbrugsdriften. Fredninger i dag tager derfor mere højde for denne dynamik og frednings-

ens formål beskrives bedre. Mange tidligere fredninger er derfor også revideret, f.eks. for at indbygge naturpleje. Så man f.eks. kan se de fredede træer igen.

Bedre end planlægning

Natur og landskab kan også beskyttes gennem offentlig planlægning, og det blev for alvor muligt da planloven blev indført i 1970. „Mange akutte fredningsbehov blev løst med opbygningen af en mere langsigtet strategi for byvækst og infrastruktur og inddelingen af Danmark i by-, land- og sommerhuszoner,” skriver Kristensen, Brandt, Ovesen og Pears i Jord & Viden 1/2017.

Fredning er dog den stærkeste beskyttelse et areal kan få. Kommunen kan selv ophæve eller ændre en kommune- eller lokalplan. Det kan den ikke med en fredning. Her skal der en ny fredningssag til.

Det sikrer en mere varig beskyttelse „som ikke kan ændres med den skiftende politiske dagsorden,” som det udtrykkes af Birgitte B. Ingrisch, fredningsleder i Danmarks Naturfredningsforening. „En fredning skal være ufleksibel og urørlig,” fastslår hun. Dog kan fredning også ophæves

hvis Folketinget vedtager en anlægslov, men det sker kun i særlige tilfælde. En fredning kan fratage kommunen en planlægningsmulighed og noget fleksibilitet. Det kan få kommuner til at modsætte sig fredninger. Det så man da der blev rejst fredningsag på i Assistens Kirkegård på Københavns Kommune. Kirkegården blev dog fredet alligevel.

Fredningen har den fordel at den fleksibelt kan koble mange faktorer sammen i en sammenfattende plan der passer til området selv om det er varieret med skove, marker og naturområder. Det kan de generelle beskyttelsesregler og lokalplaner ikke, mener Birgitte B. Ingrisch.

Hun nævner som eksempel forslaget om at frede Vejle Ådal. Her skal en 'let' fredning sikre og udvikle stedets kvaliteter inden for natur, landskab, geologi, kultur og friluftsliv, bl.a. ved at forbedre adgangsforholdene, udføre naturpleje og hindre yderligere støjforurening.

A- og B-naturen

Naturbeskyttelsesloven er en hjørnesten i den danske naturforvaltning, og er - nu som før - en del af den løbende debat

om hvordan naturen bør forvaltes. Siden 60'erne har det været debatteret om man skulle indføre nationalparker. Dengang undlod man, bl.a. fordi man ikke ville samle beskyttelsen i en A-natur og efterlade en ubeskyttet B-natur. I stedet blev den generelle naturbeskyttelse udbygget.

De nye nationalparker er et udtryk for en modsat tendens der også mærkes i de nye landbrugs- og naturparker hvor man - bl.a. med urørt skov - vil prioritere en A-natur. Flere biologer slår på at vi sikrer naturen og dens biodiversitet bedst ved at have mere areal hvor naturen udfolder sig frit. Andre slår på at det ikke er realistisk at afsætte nok plads til natur, og at man derfor også må gøre dyrkede og beboede områder så naturvenlige som muligt. *sh*

KILDER

Fredningsnaevn.dk.

Ellen Ø. Andersen (2017): Streng lov har sikret dansk natur i 100 år. Politiken 8.5.2017.

Søren B.P. Kristensen, Jesper Brandt, Claus Helweg Ovesen, David Qvist Pears (2017): Fredninger og landskab - balancen mellem dynamik og stabilitet. Jord & Viden 1/2017.

Birgitte Bang Ingrisch (2017): Tillykke til naturen: Naturfredningsloven fylder 100 år. Dn.dk 8.5.2017.

Søren Olsen: Kampen om Danmarks natur. Gads Forlag 2015.

Jord til Bord endte i blandet landhandel

BFA transport, service, turisme og jord til bord. Sådan endte branchefællesskabet med at blive. De 11 branchearbejdsmiljøråd blev 1. januar erstattet af 5 branchefællesskaber for arbejdsmiljø (BFA). Et BFA for transport, service, turisme og jord til bord blev foreslået som et af de fem branchefællesskaber, men indsigelser fra Dansk Industri og Dansk Erhverv udsatte beskæftigelsesministernens endelige godkendelse. Med en ministergodkendelse af 10. maj skulle det nu være i orden. Det eksisterende BAR-materiale er stadig tilgængeligt på hjemmesiden Barjordtilbord.dk. *sh*

Hans Møller får nu grej fra Hinnagård

Hans Møller Vej- og Parkmaskiner har overladt importen af det svenske mærke Slagkraft til Gersvang Maskiner, men har samtidig fået importen af Hinnagårds Mekaniska AB der også er svensk og dækker nogenlunde det samme maskinsortiment. Det omfatter rabatklipper og slagleklipper der monteres på arme (som Hinnagård også fremstiller) eller sættes direkte på traktoren. Desuden leveres specialklipper til skilte, pæle og autoværn. På billedet en Procomas rabatklipper. Hmvp.dk.

Du skal kunne se slutningen allerede når du starter

UDDANNELSE. At være faglært anlægsgartner betyder ikke at man bliver på samme hylde hele livet, for uddannelsen åbner mange veje

Af Lars Thorsen

Det slutter ikke med at man bliver udlært anlægsgartner. Det begynder. Det gjorde det også for Alexander Briand de Crevecoeur da han blev udlært anlægsgartner med et 12-tal og en så flot svendeprove at han har fået Haandværkerforeningen i Københavns fineste medalje. Inklusiv 25.000 kr. og et solidt håndtryk fra H.M. Dronning Margrethe II.

Alexander er udlært anlægsgartner, men som det sker for mange i faget, er han på vej videre. Han læser allerede nu til have- og parkingeniør. Og det giver god mening ifølge Robert Hein, indehaver af anlægsgartnervirksomheden Greenwork ApS i Lyngby, hvor de Crevecoeur blev udlært.

„Alexander bliver et grønt stjernesud, og selvfølgelig skal han læse videre. Vi fortæller vores elever fra dag ét at hvis de ikke kan se afslutningen når de begynder, så kan

de heller ikke se rækkefølgen undervejs. Det gælder f.eks. når du laver et konkret bro-læggerarbejde, men det gælder i høj grad også for hele din karriere,” siger Robert Hein der sidder i Danske Anlægsgartneres uddannelsesudvalg.

Når man starter på anlægsgartneruddannelsen, er det altså en god idé allerede til en start at gøre sig klart, hvad man vil senere hen. Og så gælder det om at være konsekvent og følge op, mener Robert Hein.

„Vi laver gerne 5-årsplaner for vores elever med waypoints over hvor eleven skal være nået til når der er gået 1 år, 2 år og så videre. Den snak har vi helt åbent og ser på hvor der er åbninger, og hvor der er begrænsninger. Så har man en køreplan både som elev og virksomhed. Det er vi meget konsekvente med og følger op, for så er vi sikre på at det går som det skal. Og sådan en plan bør også omfatte

årene efter svendebrevet, for du stopper jo ikke med at lære bare fordi du er udlært. Pensum er uendeligt. Om du så blev ved i 100 år, ville der stadig være mere at lære,” understreger Robert Hein.

Firmaets ansvar at løfte

Alexander Briand de Crevecoeur er ikke den eneste tidligere anlægsgartnererelev fra virksomheden som er på vej videre efter svendebrevet.

„Vi har været heldige at have andre som havde de samme evner som Alexander. I dag har den ene en bro-læggervirksomhed med 40 ansatte, og når folk har så meget i sig, har vi en pligt til at hjælpe dem videre i deres grønne liv,” fastslår Robert Hein.

Derfor er der heller ingen sure miner hos Greenwork ApS over at Alexander allerede er på vej videre.

„Jeg kunne mærke fra starten at der var krummer i ham. Bundbrædderne lå rigtigt, og

Det er fint og fornemt til håndværkerforeningens medaljefest. Foto: Haandværkerforeningen i København.

Københavns Rådhus 15.5.2017. Haandværkerforeningen i København holder sin årlige medaljefest. Alexander Briand de Crevecœur giver dronningen hånd. Til højre undervisningsminister Merete Riisager. Foto: Haandværkerforeningen i København.

han var nysgerrig, ydmyg og lærenem, så vi kunne godt snuse os frem til at vi ikke ville have ham som ansat anlægsgartner i lang tid," fortæller Robert Hein der derfor kastede ekstra ressourcer efter at få oplært Alexander til det stadig højere niveau som han kunne følge med på. Anlægsgartnermesteren understreger dog at der ikke var tale om en gavebod. Firmaet tjente penge på de projekter som Alexander begyndte at tegne allerede på sit andet år i virksomheden.

Hammergod oplevelse

Også hos anlægsgartnerfirmaet Th. Skov Larsen ApS har man brugt ekstra ressourcer på elever med krummer i. Det skete eksempelvis da deres anlægsgartnererelev Anne Møllegaard Rasmussen skulle deltage i DM i skills i 2016, og senere kæmpe om medaljer i Europa til Euro Skills. Selv om det koster nogle ressourcer, er direktør Marianne Larsen ikke i tvivl om at det betaler sig at gøre en ekstra indsats for at sende så kompetente elever videre som muligt.

„Man tænker selvfølgelig lige over hvad det koster, men sådan kan man ikke sætte det op. Det handler om at give vores elever en hammergod op-

levelse, så hun synes at det er virkelig fedt at være anlægsgartner, også på længere sigt. Og det giver jo også meget promotion som er godt for både Anne, for os og for hele branchen. I en tid med mange historier om dårlige håndværkere vil vi gerne fortælle historien om unge håndværkere som får medaljer i Europa," fortæller Marianne Larsen.

Hun har stadig Anne Møllegaard Rasmussen ansat som anlægsgartner, men det regner hun ikke med at blive ved med at have.

„Hun er jo helt grøn og er ved at samle erfaring som anlægsgartner, men hun kommer ikke til at fortsætte som udførende i de næste 25 år. Hun er ikke helt afklaret med hvad hun skal, men hun vil sindssygt gerne branchen, og så må vi bare støtte op," fortæller Marianne Larsen der bl.a. ser jordbrugsteknologuddannelsen som en mulig vej videre for den tidligere Euro Skills-medaljetagers fortsatte rejse i den grønne branche.

Nødvendigt med ballast

Skibe på havet har brug for ballast. Det gælder også i de fleste karrierer på landjorden, også når man vil være jordbrugsteknolog, landskabsarki-

tekt eller have- og parkingeniør. Her har netop anlægsgartneruddannelsen den tyngde som holder skuden på ret køl når bølgerne går højt på arbejdsmarkedet senere hen, pointerer Robert Hein.

„Hvis du kommer ud som nyuddannet jordbrugsteknolog og pludselig skal sidde og lede et byggemøde, så kan en erfaren anlægsgartnermester jo tørre gulv med dig. Du skal have monteret grundpillerne rigtigt inden du går i gang med at bygge en bro, og der findes intet værre end eksempelvis en landskabsarkitekt der tegner ting som ikke kan lade sig gøre i virkeligheden. Men når en anlægsgartnersvend som Alexander er færdiguddannet som have- og parkingeniør, vil han være meget stærkere funderet. Han ved hvordan tingene hænger sammen fra bunden. Det han projekterer, vil også kunne udføres rent praktisk," siger han.

En vigtig kombination

Hos brancheforeningen Danske Anlægsgartnere er uddannelseskonsulent Annette Esbjerg Jensen enig.

„Jeg er sikker på at branchen meget gerne så at alle uddannelserne havde studerende med en praktisk erfa-

ring eller var faglærte. Men på jordbrugsteknologens linje for landskab og anlæg er der meget brug for det... ja det er nærmest nødvendigt at der er en baggrund som faglært anlægsgartner," siger hun.

„Medlemmerne udtrykker klart at der er et fremtidigt behov for jordbrugsteknologer med praktisk erfaring og faglig ballast som anlægsgartner kombineret med et højt fagligt niveau fra uddannelsen som jordbrugsteknolog. Virksomhederne ønsker at jordbrugsteknologen kan kombinere sin faglige uddannelse som anlægsgartner med spidskompetencer inden for de administrative opgaver i projektledelse og samtidig har gode forudsætninger for ledelse af medarbejdere," fastslår Annette Esbjerg Jensen.

Danske Anlægsgartnere er i samarbejde med Erhvervsakademiet Århus i gang med at etablere et samarbejde på tværs af relevante uddannelsesinstitutioner og fagforbund om udfordringer med at rekruttere faglærte anlægsgartnere til jordbrugsteknologuddannelsen.

Videreuddannelse i OK17

Videreuddannelse er også et af elementerne i den nye over-

Alexander Briand de Crevecoeur sammen med tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen (tv) og Alexanders gamle mester Robert Hein (th). Foto: Haandværkerforeningen i København.

enskomst mellem 3F og Danske Anlægsgartnere. Der skal gøres mere ud af at uddanne medarbejderne i virksomhederne. Bl.a. skal der tilbydes erhvervsrettet opkvalificering

til dem der endnu ikke er faglærte.

Ikke mindst er der krav om uddannelsesplanlægning. Ifølge den skal virksomheden årligt holde en kompetenceud-

viklingsamtale hvor medarbejderens ønsker til kurser og opkvalificering drøftes og planlægges. Den enkelte medarbejders ønsker og behov indgår i virksomhedens planer for beskæftigelsen hen over vinterhalvåret så medarbejderne kan fastholdes i beskæftigelse længst muligt.

Ældre anlægsgartner

Mange har valgt uddannelsen fordi de vil arbejde som anlægsgartner i mange år, og det er der også både plads til og brug for. Ifølge fremskrivninger fra Danmarks Vækstråd kommer vi til at mangle op til 85.000 faglærte i år 2025.

Hvis man ønsker et helt arbejdsliv som udførende anlægsgartner, kræver det dog at man passer på sig selv og altid bruger de påkrævede værnemidler, ikke kun når det er belejligt, understreger Hein.

„Men gør man det, er der til gengæld chance for at man kan være erhvervsaktiv helt op i 70'erne. Desuden har Danske Anlægsgartnere en hel del kurser, eksempelvis lederkurser som man kan drage nytte af i takt med at man samler mere og mere erfaring. Der er mange muligheder, også som tilbudsregner eller for at lede hele byggepladsen. En anden vej er at overveje uddannelsen til kloakmester, for sådan en er der brug for i enhver anlægsgartnervirksom-

hed til bl.a. klimaprojekter,” fortæller Robert Hein.

Projekterne lever videre

Uanset hvordan ens grønne karriere folder sig ud, vil Robert Hein dog gerne understrege én ting: Det man skaber i den grønne branche, lever længere end én selv.

„Hvis vi har gjort vores arbejde ordentligt, så lever vores projekter videre den dag vi dør. Derfor synes jeg at vi er enormt privilegerede. Hvis du producerede tandbørster, ville det du producerede, blive smidt ud efter et par måneder, men som udgangspunkt kan et ordentligt stykke anlægsgartnerarbejde blive ved at skabe glæde,” siger Hein.

Det er Robert Heins egen far et glimrende eksempel på. Da det for 1½ år siden blev klart at han ikke havde længe igen, tog de rundt til nogle af de steder som faren havde skabt helt tilbage til 1953. Anlægge stod stadig, lyset flimrede i de store trækroners løv. Det var anlæg ejerne havde nydt livet i, sæson efter sæson i mere end et halvt århundrede.

Så det er muligt at historien starter med at man bliver udlært anlægsgartner. Men med respekt for håndværket, ens krop og vilje til at blive ved med at lære ender historien ikke. Heller ikke når anlægsgartneren hænger handskerne op for sidste gang. □

Da Alexander blev færdigudlært i 2016 dukkede mester og kolleger op for at tjekke svendestykket. Fra venstre er det Stine Svendsen, Johan Østerby, Alexander Briand, Robert Hein og Daniel Rygaard. Foto: Greenwork ApS

Undgå de skjulte numre

Virksomheder kan miste kontakter med nye kunder hvis de ikke viser hvem de er

De fleste modtager mange telefonopkald hvor displayet viser 'skjult eller 'ukendt' nummer. Flere og flere blokerer disse anonyme opkald, især fordi der ofte er en irriterende sælger i den anden ende af røret. „Hvis de vil mig noget må de anstændigvis vise hvem de er, og hvis de ikke kan eller vil det, må de i stedet lægge en besked eller en sms.“ Sådan er tankegangen ofte hos dem der afviser opkaldene. Også når de er på arbejde.

Det er noget som virksomheder - også i den grønne sektor - skal være opmærksom på. Hvis man vil i kontakt med en mulig kunde, en samarbejdspartner eller en leverandør, er det et problem at skilte med skjult nummer. Og det er der faktisk flere der gør. Det kan bl.a. ses på de opkald der kommer fra Danske Anlægsgartners medlemmer til foreningens sekretariat.

En ofte fremsat forklaring er at opkald fra en omstilling eller et callcenter automatisk vises som skjult nummer. Det passer ikke. Man vælger selv om der angives skjult nummer eller ej. Men det kan være praktisk med skjult nummer

for den der ringer op fra en virksomhed. Hvis man selv ringer ud uafbrudt, kan man ikke tage mod opringninger tilbage. Det kan også være at man bevidst vil være anonym, f.eks. hvis man er sælger og frygter at dem man ringer op, genkender nummeret.

Der er dog det alternativ at indstille omstillingsanlægget til at vise virksomhedens hovednummer, og ikke lige det nummer der ringes op fra. Det er der mange der benytter sig af. Så ved man hvem der ringer, men ulempen er at tilbagekald som regel havner hos en person der ikke ved hvad sagen drejer sig om.

Man behøver dog ikke gå gennem en omstilling for at vise skjult nummer. Det kan man også indstille den enkelte telefon til, enten for enkelt-opkald eller permanent. Men noget tryghedsskabende og forretningsfremmende signal er det ikke. *sh*

Jordens bedste håndværker

De nye bilstreamere er 20x80 cm inklusiv det uændrede logo og navn. Det kan fås med både hvid og gennemsigtig baggrund. Streamerne er gratis for medlemmerne og kan bestilles på ts@dag.dk.

Danske Anlægsgartnere med nyt slogan

Jordens bedste håndværker. Det er det nye slogan som Danske Anlægsgartnere har lanceret, og som i løbet af sommeren kommer frem på bl.a. medlemsvirksomhedernes biler. Sloganet er designet i en grafisk helhed sammen med foreningens velkendte navn og logo og er i den samme lysgrønne farve.

„Det nye slogan er en idé fra et af medlemmerne. Det sender et bevidst tvetydigt signal med underfundighed og humor. Det ene er at vi er

gode til at arbejde med jord, underforstået også planter og belægninger. Det er vi faktisk gode til. Det andet signal - at vi er planetens bedste håndværkere - er selvfølgelig humoristisk,“ siger Kim Tang der fagkonsulent i foreningen.

Danske Anlægsgartners gamle slogan var 'Så bliver ude bedst' og blev lanceret for snart ti år siden. Fra starten af 80'erne husker mange sikkert sloganet 'Vi bygger grønt' og det opfølgende 'Vi bygger og plejer grønt'. *sh*

ECOstyle[™]

PlantProfessional

Ultima ProFF

Ukrudtsbekæmpelse

- Bekæmper bredbladet ukrudt og græsukrudt
- Hurtig virkning
- 2 behandlinger pr. år – afskærmet sprøjtning
- Ingen afstand til træer, hække og busketter
- Ingen afstandskrav til vandmiljøer

Vil du vide mere: Kontakt os på 30 52 50 05

ecostyle.dk

Plantebeskyttelsesmidler skal anvendes på fornuftig måde. Læs altid etiketten og vejledningen om produktet før anvendelse. Vær opmærksom på de advarselssymboler og advarselssætninger, der fremgår af etiketten.

Fra venstre Niels Svenningsen, Mogens Lyngsø, Jac Nellemann og Benny Svenningsen.

Nellemann overtager Svenningsens

Bilfirmaet vil igen ind på det grønne marked hvor især Kubotas nye store traktorer interesserer den tidligere John Deere-importør

Nellemann Gruppen, der er kendt for sin bilimport, har købt Svenningsens Maskinforretning A/S. Svenningsen er en af de største leverandører af maskiner til anlægsgartneri, entreprenører og golfbaner med import af mærker som japanske Kubota, amerikanske Bobcat og Textron samt tyske Schmidt, Nido og Holder.

For fem år siden forlod Nellemann markedet for landbrug og grønne områder efter at have importeret John Deere fra 1978 til 2012. John Deere, en af verdens største producenter af traktorer, landbrugsmaskiner og græsplejemateriel, ville selv stå for importen.

Nu er Nellemann efter fem år klar til igen at træde ind på sit gamle grønne marked:

„Med købet af Svenningsens ser vi en enestående mulighed for at vende stærkt tilbage i branchen,” siger administrerende direktør for Nellemann Gruppens importselskaber, Mogens Lyngsø. Det gør han i en fælles pressemeddelelse fra de to familieejede firmaer.

„Vi har i flere år ønsket at finde et forretningsben mere så vi kan sprede risikoen, og hvor vi kan bruge de kompetencer og den erfaring vi har.

Det kan vi med maskinhandlen til landbruget og de grønne områder. Her har vi også et navn som folk forhåbentligt stadig kan huske,” forklarer Lyngsø til Grønt Miljø.

Traktormarkedet rykker

Det vigtigste agentur i forhold til landbruget er Kubota der er i gang med at realisere en strategi om at træde ind på agromarkedet. Kubota er stadig mest kendt for mindre traktorer, men i de senere år er modellerne blevet større og større. På udstillingen 'Maskiner under Broen' i august 2016 viste Svenningsens en Kubota-traktor med 170 hk. Og for fem år siden købte Kubota den norske redskabsproducent Kverneland.

Opkøbet skal ifølge pressemeddelelsen ses i lyset af den rivende udvikling som markedet for især landbrugstraktorer er inde i. Kunderne „stiller nye og anderledes krav til leverandørerne og lægger op til nogle større enheder der har de fornødne ressourcer til at imødekomme og håndtere kundernes individuelle behov inden for køb, leje, leasing, deleordninger og eftermarkedsservice.”

Lyngsø understreger dog at

det ikke kun er store Kubota traktorer til landbruget der har Nellemanns interesse. „Det har også den grønne sektor og de mindre entreprenører hvor Bobcat, Holder og Svenningsens andre agenturer er interessante for os,” siger Lyngsø.

En stor beslutning

Hos Svenningsens afslutter opkøbet seks generationers ejerskab siden 1861. Familien beholde aktier i virksomheden hvor Nellemann dog nu har aktiemajoriteten. Indehaver

Jac Nellemann, der opkøbte familievirksomheden i 1996 er stadig ejer og bestyrelsesformand i Nellemann Gruppen.

Niels Svenningsen vil være til rådighed i en periode, og hans søn, administrerende direktør Benny Svenningsen, fortsætter som salgsdirektør.

„Det er naturligvis en stor beslutning efter 156 års ubrudt familieejerskab,” siger Benny Svenningsen. „Men vi føler os sikre på at beslutningen er rigtig. Hvis vi fortsat vil være blandt de stærkeste i branchen, er den bedste løsning helt klart at forene Svenningsens store produktportefølje, erfaring og praktiske evner med de styrker og ekstra ressourcer som en langt større virksomhed har til rådighed.”

Købet afventer konkurrencemyndighedernes accept. Der er i øvrigt ingen planer om adresseændringer, og opkøbet ændrer heller ikke Svenningsens deltagelse på Have & Landskab, fastslår Lyngsø. Om navnet Svenningsens bevares i en eller anden form, kan han ikke oplyse. Svenningsens Maskinforretning A/S har hovedafdeling i Kastrup på Amager og en afdeling i Skanderborg og importerer til hele Norden via knap 30 forhandlere.

Den store bilimportør

Firmaet Nellemann begyndte i år 1900 hvor Vilhelm Nellemann åbnede en cykelforretning i Randers, men kun fire år efter solgte han sin første bil. Allerede i 1920'erne var virksomheden en vigtig importør og forhandler. Det skete fra 1946 gennem Domi A/S der siden blev kendt som Morris-importør.

I 1978 fik man importen af de amerikanske John Deere landbrugsmaskiner som senere udvidedes til også at omfatte John Deere have- og parkmaskiner. Disse aktiviteter blev lagt i Nellemann Agro AS der holdt til i Vallensbæk til 2012.

I mellemtiden har Nellemann fortsat sin bilvirksomhed med import af Aston Martin, KIA og Isuzu ligesom firmaet forhandler Volvo, Fiat og Ford. Det er en familieejet virksomhed der fortsat ejes af tredje generation, Jac Nellemann. Den tidligere racerfører opkøbte firmaet i 1996 og er stadig bestyrelsesformand. Den daglige ledelse er dog overdraget til fjerde generation, Jakob Nellemann. sh

Effektiv slåning af naturgræs/fællegræs med GreenLine Combi-trailer

Opsamling udpiner jorden og fremmer biologisk mangfoldighed

GreenLine Combi-trailer med 10 m³ opsamler udstyret med ekstra hjulsæt til bløde arealer

- Alternativ eller supplerende naturpleje til afgræsning
- Trimning af vegetationen tilpasset fuglelivet
- Over 10 års erfaring for stat, kommuner og anlægsgartnere

Lysholm Anlæg og Naturpleje ApS, Lysholm Allé 98, 4690 Haslev.

v/ entreprenør Bent Jacobsen. Tlf. 4239 3542. lysholm.jacobsen@gmail.com. CVR 35652027

GMR opkøber også Elkær Maskiner

GMR Maskiner A/S i Horsens har pr. 1. juni købt den østfynske redskabsproducent Elkær Maskiner. Elkær har i over 30 år produceret redskaber til traktorer og redskabsbærere og har i dag otte ansatte.

„Vi har længe haft kig på Elkær Maskiner fordi det er en dansk producent som fremstiller kvalitetsprodukter der ligesom GMR's produkter hægtes på en traktor eller redskabsbærer. Deres hovedprodukter er hæk- og hegnsklippere som supplerer GMR's produktprogram med græsudstyr, snekrabere og fejmaskiner,“ siger Niels Kirkegaard, direktør hos GMR Maskiner.

Han understreger at GMR har købt Elkær for at styrke virksomheden og drive den uændret videre i de hidtidige rammer. Elkærs stifter Henning Elkær fortsætter da også som daglig leder. GMR har som led i sin vækststrategi tidligere opkøbt firmaer som Nesbo, HTF og Stama.

Medalje til uendelig bro der genopstår

Den Uendelige Bro ved Aarhus strand var grunden til at arkitekterne Johan Gjøde og Niels Bjørn Poulsen modtog Akademiets nystiftede Franciska Clausen Medalje ved Akademiets Stiftelsesfest 30. marts.

„Den Uendelige Bro fremstår som en skitse på en ny arkitektonisk typologi, den uendelige bro tilbyder en rejse der umiddelbart ender hvor den startede, og så måske alligevel ikke,“ skriver Akademiet.

Den 188 meter lange cirkelbro blev opstillet som midlertidig kunstinstitution til udstil-

lingen Sculpture by the Sea i 2015. Den populære bro blev taget ned, men kommunen har i vinter bevilget penge til en genopførelse.

Medaljen til Gjøde og Poulsen var den eneste der i år havde noget med landskabsarkitektur at gøre i akademiets medaljeregning. De to fineste hvor der kun uddeles én af hver, er C.F. Hansen-medaljen der gik til arkitekt Bjarke Ingels og Thorvaldsens-medaljen der gik til billedkunstner Finn Reinbothe. Se alle medaljer på akademiraadet.dk.

Byg Garanti hæver garantisummen

Byg Garanti er Dansk Byggeris garantiordning der dækker fejl og mangler i sager i Byggeriets Ankenævn. Garantisummen - den maksimale udbetaling pr. sag - har hidtil været 100.000 kr., men den blev på Dansk Byggeris nylige repræsentantskabsmøde sat op til 150.000 kr. inklusiv moms. Formålet er ifølge Dansk Byggeri at gøre ordningen 'endnu mere attraktiv'.

Ankenævnet og garantiordningen er rettet mod små private kunder. Garantisummen kommer i spil når en entreprenør er dømt til at oprette et arbejde, men ikke kan eller vil.

For håndværkerydelser - herunder anlægsgartnerarbejde - bruges Håndværkets Ankenævn. Garantiordningen hedder her Håndværkergaranti med 100.000 kr. i garantisum. Danske Anlægsgartnere tilsluttede sig Håndværkergaranti i februar efter før at have haft sin egen ordning med en garantisum på 150.000 kr.

Schäffer

2428 SLT

1 ud af 10 lave og stærke SLT-modeller.

- Lavt tårn - maksimalt udsyn
- Lav platform - nem indstigning
- Løfter sagtens 1000 kg på palle
- Fra kun 89 cm bred og 189 høj

WWW.SCHAEFFER.DK

+45 99 28 29 30

HELMES TMT-CENTRET A/S

LEASING FRA

1.732,-

Priser på leasing er oplyst i pris pr. måned.

LAGERFØRENDE FORHANDLERE

Anker Bjerre, Holstebro	97421010
Almas, Brønderslev	96520300
Almas Park & Fritid, Aalborg	96330300
A.P. Jørgensen, Ribe	75420077
Boi Davidsson, Brønderslev	74711338
Første Maskinhandel	98633222
Glemstrup Maskincenter	64721460
Granhøj Landbrugsmaskiner, Østermarie	56470020
Kans Holm Maskinforretning, Tinglev	74644094
Helms TMT-Centret, Herning	99282930
Helms TMT-Centret, Aarhus	86109108
Helms TMT-Centret, Ringsted	57811100
Helsinge Maskinforretning	48795122
Hedsten Maskiner	26296588
Kolding/Gravens Maskinforretning	75520466
København Maskinforretning, Humle	62571255
Lemvig Maskinforretning	97820344
Lunde Maskincenter	75382023
Mertz, Nakskov	54921911
Midtjyske Traktorer, Hirtsholm	86398488
Maskincenter Roskilde	46367202
O. Søndergaard & Sønner, Otterup	64851102
Thy-Mors Udstyr og Maskinservice	97931377

Tegning: Colourbox

Det sorte arbejde ser ud til at stagnere

Sort arbejde ser ud til at være et stagnerende problem. Det bedste bud på hvor meget det sorte arbejde fyldte i forhold til BNP i 2016 er 2,2%. I 2009 var det 2,8%. Det ligner et fald, men da målingerne er inden for den statistiske usikkerhed, er konklusionen dog kun den at der nok ikke er tale om en stigning.

Bag analysen står Rockwool Fonden der i over tre årtier har fulgt udviklingen i sort arbejde. I den nye bog 'Danskernes liv med skatter, sort arbejde og gør det selv-arbejde' opgøres udvikling. Den oplyser også at godt en fjerdedel af dem der har arbejdet sort, er inden for bygge- og anlægssektoren. Det er den branche hvor der er klart mest sort arbejde.

Analysen baseres på en interviewundersøgelse hvor deltagere bl.a. har svaret på om de det seneste år har arbejdet sort, og hvor meget de har gjort det. Omkring hver femte af de godt og vel 1.600 deltagende 18-74-årige kunne i slutningen af 2016 bekræfte at de i løbet af de seneste tolv måneder havde haft opgaver eller havde solgt noget som 'nok' skulle have været oplyst til skattevæsenet. De der arbejdede sort, gjorde det typisk to-tre timer om ugen i snit.

Årligt arbejdes der i alt sort for en værdi mellem 34 og 59 milliarder kroner. Samfundet mister en del af skatteværdien af dette beløb. Men altså kun

Rockwool Fonden ser på hvem der udfører og køber det, men kommer også ind på anden kriminalitet og gør det selv-arbejdet

en del. Mange ville ikke arbejde til den løn de får sort hvis de skulle betale skat af den. Meget af det sorte arbejde ville ikke blive efterspurgt hvis det var til fuld pris. Mange af de sorte penge omsættes til almindeligt dagligdags forbrug som beskattes almindeligt. Og der betales moms og afgifter af de materialer der indgår i sort arbejde.

Meget skævt fordelt

Når man ser hvem der udbyder sort arbejde, er det meget skævt fordelt i forhold til køn, alder, geografi, uddannelse og indkomst. For nogle er det almindeligt og for andre helt fremmed. Den mest sandsynlige udbyder af sort arbejde er en ung mand på landet eller i en mindre by. Han er erhvervsfagligt uddannet, har en lav indkomst og er uden hvidt arbejde. Ud af 100 af denne type har de 71 arbejdet sort i de seneste tolv måneder.

Det meste af den sorte økonomi foregår i familien eller mellem venner, bekendte og kolleger. Tre ud af fire sorte aktiviteter sker i disse grupper

mens resten involverer fremmede og firmaer.

Tendenserne er mindre klare når ser man på hvem der efterspørger sort arbejde. Køberne findes i alle grupper: mænd, kvinder, unge, ældre, folk med lange og korte uddannelser. Og i hele landet. Eneste klare tendens er at dem med de laveste indkomster, får udført mindst sort - vel fordi deres efterspørgsel generelt er lavere.

Krimi og gør det selv

De der arbejder sort, sigtes oftere end andre for at overtræde loven på andre områder. De har knap 60% større sandsynlighed for også at blive sigtet for andre lovbrud. Det viser sig når man sammenholder interviewundersøgelserne med Kriminalregisteret. Det gælder både mildere former som færdselsovertrædelser og overtrædelser af straffeloven. Denne del af analysen omfat-

ter dog kun mænd under 30 år. De står for det meste sorte arbejde - og for langt de fleste lovbrud. I begge tilfælde er det et ungdomsfænomen.

I bogen ser man endelig på udviklingen i gør det selv-arbejde, men kun det der handler om at holde og forbedre boligen. Og det er blevet markant mindre end før. Kun 28% har i det seneste år selv taget fat derhjemme. I 2007 var det 34% og i 1996 50%. Gør det selv-arbejdet er ofte som en del af et arbejde hvor håndværkere gør det svære. Det er især udbredt blandt de unge, de faglærte og dem der bor på landet og i mindre byer. *sh*

KILDE
Rockwool Fondens Forskningsenhed (2017): Det sorte arbejde stagnerer. Rockwoolfonden.dk 22.5.2017.
Lars H. Andersen, Kristian H. Bentsen, Camilla Hvidtfeldt, Bent Jensen, Jan R. Skaksen, Peer E. Skov (2017): Danskernes liv med skatter, sort arbejde og gør det selv-arbejde. Syddansk Universitetsforlag.

SORT ARBEJDE ifølge Rockwool Fonden

- Sort arbejde er produktive - og i sig selv lovlige - økonomiske aktiviteter der burde beskattes, men ikke bliver det.
- Køber og sælger undlader at fortælle skattevæsenet om aktiviteten så de kan dele sparet skat og moms. Illegale aktiviteter som salg af narkotika eller rufferi indgår ikke.
- Sort arbejde indeholder både arbejde, f.eks. mekanikeren, der fikser biler uden for åbningstiden, og handler, f.eks. landmandens salg af en halv gris i staldøren.
- Betalingen kan foregå kontant eller ved en byttehandel som når blikkenslageren hjælper maleren med det nye badeværelse mod at få opfrisket sine stuer med modehvid.
- Udveksling af tjenester - f.eks. gensidige vennetjenester - udgør en stor del af det sorte arbejde

Golf med natur og miljø

Smørum fik golfens natur- og miljøpris mens Asserbo og Vejen fik inspirationspris

Smørum Golfklub har udsat får og kvæg til at græsse en stor del af klubbens anlæg. Hele plejeindsatsen på banen er gennemsyret af hensyntagen til naturen og miljøet, og det er sket gennem mange års målrettet indsats.

Det var begrundelsen da Smørum Golfklub fik Dansk Golf Unions 'Golfspørtens Natur- og Miljøpris' på unionens repræsentantskabsmøde i Kolding 18. marts. De to andre nominerede til prisen var Herning Golf Klub og Roskilde Golf Klub. Prisen, som blev ud-

delt for fjerde gang, er på 75.000 kr.

Ud over Natur- og Miljøprisen modtog Vejen Golfklub og Asserbo Golf Club golfunionens 'Inspirationspris' for henholdsvis etablering af en blomstereng og for produktion af månedlige naturfoldere til besøgende på golfbanen.

Priserne er indstiftet af Dansk Golf Union og Danish Greenkeepers Association idet juryen består af deltagere fra Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Danmarks Idrætsforbund. sh

Chefgreenkeeper Steen Mikael, Asserbo Golf Club (tv) og Dansk Golfunions banekonsulent Thomas H. Jepsen med inspirationsprisen.

NATURFORMIDLING PÅ ASSERBO GOLFBANE

„De fleste golfbaner er en integreret del af naturen og en lille oase for planter og dyr i det opdyrkede landbrugsjord omkring banen. Golfspillere ved det godt og holder af naturoplevelsen som en del af golfspillet, men mange af de ikke-golfspillere vi deler naturen omkring banen med, er ikke opmærksomme på golfbanens rolle i naturen,” lyder det fra klubsekretær Annie Christensen i Asserbo Golf Club.

„For at ændre på billedet af en golfbane som en ørken af græs for de få spillere i farvestrålende tøj, fremstiller vi på månedsbasis en folder der fortæller om de ting man kan opleve i naturen, særligt omkring golfbanen. I Asserbo Golf Club har folderen opnået stor popularitet og vakt stor begejstring blandt både golfspillere og andre naturelskere der benytter stierne omkring banen. Hos os deler vi folderen ud på greenfeepulten samt fra folderkasser der er opstillet langs de offentlige stier på banen.”

„Vi arbejder sammen med andre klubber og leverandører om design af folderen til dem også,” fortæller Annie Christensen. „Folderen har også åbnet op for nærmere samarbejde med forskellige naturforeninger omkring opmærksomhed på særlige emner og tiltag.”

“En fremragende værktøjskasse ... når man skal indrette sin skov eller skovlandskab”.

Niels Juhl Bundgaard, Skoven 10/2016

“Engagementet er medrivende. Vi har fået et nyt standardværk i skov- og naturforvaltningen”

Søren Holgersen, Grønt Miljø 7/2016

**Ny bog
fra 2016**

450 kr (+ moms og fragt)
Studerter-rabat i år: 47%

530 sider om:

- Skovrejsning og oplevelsesværdier
- Landskabsplanlægning
- Natur og biodiversitet
- Risikospredning / klima
- Dræn → bækløb, damme, småsø
- Biologisk / rekreativ plan for søer
- Skovbryn (funktion / opbygning)
- Naturskov, stævning, urørt skov
- Heder, overdrev, enge, græsning, høslet
- Vildtpleje og jagt-hensyn

Af Christian Nørgård Nielsen og 14
medforfattere og bidragsydere

læs mere og køb bogen på
skovbykon.dk

SkovByKon.dk

Eleverne finder ikke faget af sig selv

UDDANNELSE. Færre og færre unge vælger en erhvervsuddannelse. Nyt idékatalog skal inspirere til mere samarbejde mellem folkeskolen og de mindre firmaer

Af Lars Thorsen

Folkeskoleelever opdager ikke erhvervsuddannelserne af sig selv. Og politikerne rider sjældent samme dag de sadler. Så virksomheder og folkeskoler må selv på banen hvis Danmark skal have nok kvalificerede håndværkere fremover. Derfor har Håndværksrådet netop udgivet et 35-siders idékatalog.

„Målet med idékataloget er at inspirere flere virksomheder til at indgå nye samarbejder mellem virksomheder og folkeskolen så endnu flere unge får øjnene op for at tage en erhvervsuddannelse,” forklarer Håndværksrådets uddannelsespolitiske medarbejder, chefkonsulent Dorte Kulle.

Anlægsgartnerne i gang

Heldigvis er mange virksomheder allerede i fuld gang når det gælder om at få folkesko-

leelevernes øjne op for de mange muligheder inden for håndværkerfagene. Det gælder bl.a. anlægsgartnervirksomheden Oxholm ApS fra Kolding. Her har indehaver Thøger Oxholm sammen med flere andre lokale håndværksmestre været rundt i kommunens folkeskolars 8. klasser og fortælle om deres fag, og det har gjort en stor forskel, fortæller Thøger Oxholm.

„Skolerne og skolelærerne har fortalt at de håber at vi vil fortsætte, og studievejlederne fortæller at de virkelig har manglet at se en håndværker i kød og blod og at høre fra en virkelig person som repræsenterer sit fag,” fortæller Thøger Oxholm.

Turen rundt til folkeskoleklasserne foregik i efteråret, og projektet kulminerede med et arrangement i slutningen af maj hvor cirka 125 unge fra Koldings 8. klasser mødtes på

Anlægsgartnermester Thøger Oxholm tog 23. maj i år til 'Håndværkerdag' i Kolding for at vise 8. klasserne lidt om at være anlægsgartner. Mathias Sørensen (tv) og Maja Mikkelsen (ved siden af), går begge på Munkevængets Skole og går nok efter en uddannelse hvor man skal 'lave noget' som de siger. Foto: Søren Gylling, Jyske Vestkysten.

pladsen ved Bygma i Kolding for at få en konkret og håndgribelig erfaring med otte forskellige håndværksfag. Her var Thøger Oxholm mødt op med en trailer med en række forskellige fliser, brosten og chausséstén som eleverne kunne prøve kræfter med at lægge. Og det er ikke sidste gang at han gør en særlig indsats for at præsentere anlægsgartnerfaget for de unge.

„Alle skal ikke gå i gymnasiet. Vi skal have nogle håndværkere ud af de unge mennesker hvis vi skal have arbejdskraft nok i fremtiden, og jeg tror at mange af dem vil få et bedre liv ved at lære et håndværk fremfor at gå på gymnasiet og få nederlag der.

Og vi er nødt til selv at gøre noget, for politikerne er jo ti år bagefter udviklingen, og de er først nu begyndt at tale om at alle måske ikke skal på gymnasiet,” siger Thøger Oxholm.

Han har selv har en datter på et gymnasium og vil absolut ikke have alle til at tage en erhvervsuddannelse: „Men måske får forældre og lærere og manglende viden om mulighederne ved en erhvervsuddannelse en del elever til at vælge gymnasiet til trods for at de ville have fået mere selv-værd og mere gavn af at komme ud i et håndværksfag.”

Projekt Samspil

Et af projekterne i Håndværksrådets idékatalog er 'Samspil

mellem Uddannelse og Erhverv' i Horsens Kommune. Det går ud på at øge interessen for erhvervsfaglige uddannelser hos folkeskoleelever, deres lærere og forældre.

Modsat arrangementet i Kolding, der var baseret på frivillighed, har Horsens Kommune forpligtiget alle elever på kommunens folkeskoler til at deltage i projektet 25 timer om året. Projektet består bl.a. af virksomhedsbesøg hvor de kan se forskellige skolefag, eksempelvis matematik, blive brugt til at løse konkrete opgaver i virksomheden. Både før og efter besøget får eleverne nogle opgaver som bl.a. er med til at give et indblik i virksomhedens opgaver.

„I Horsens har de taget de unges fravalg af erhvervsuddannelser alvorligt og indgået et samarbejde mellem kommune og erhvervsliv i Projekt Samspil. Her er interessen for erhvervsuddannelserne begyndt at vokse igen hvilket er en meget glædelig udvikling,“ siger Dorte Kulle.

Efter KL's anbefaling

Håndværksrådets idékatalog hviler på fem temaer:

1. Folkeskoleelever i erhvervspraktik.
2. Virksomhedsejere underviser eleverne i folkeskolerne.
3. Folkeskoleelever på virksomhedsbesøg.
4. Forældre, lærere og vejledere skal kende erhvervsuddannelserne.
5. Elever i særlige praktikforløb.

Det ligger godt i tråd med de fælleskommunale anbefalinger som blev udstukket i februar af KKR Hovedstaden, et af de fem regionale kontaktråd i Kommunernes Landsforening. Her var der også udar-

KOLDINGS UNGE FRAVÆLGER ERHVERVSUDDANNELSE

Ligesom i resten af landet er andelen af unge som søger en erhvervsuddannelse, faldende i Kolding:

2012: 22,8 %
2013: 21,7 %
2014: 23,7 %
2015: 19,7 %
2016: 17,9 %

Ifølge Danmarks Vækstråd kan faldende søgning betyde en mangel på op mod 85.000 faglærte i 2025. Folkeetingets mål er at 25% af hver ungdomsårgang får en erhvervsuddannelse

KILDER
Jyske Vestkysten
Danmarks Vækstråd

bejdet et katalog med vellykkede aktuelle eller afsluttede projekter som med fordel kan implementeres eller videreudvikles i de enkelte kommuner.

Anbefalingerne peger bl.a. på at de enkelte kommuner skal opstille lokale mål for søgning til erhvervsuddannelserne, at man skal understøtte bedre sammenhæng mellem folkeskole og erhvervsskole, og at man skal sikre bedre viden om erhvervsuddannelsesområdet til elever, forældre og undervisere i folkeskolen.

Men de gode tanker hos de erhvervspolitiske råd står ikke alene. Der vises også konkret handlekraft hos de lokale håndværksmestre. Nogle gange kræver det ikke mere end et læs sten på en trailer før de unge får øjnene op. □

LÆS OGSÅ

Hvis de unge ikke vil komme til anlægsgartneren. Grønt Miljø 1/2017. Håndværksrådets idékatalog. Hvr.dk (https://hvr.dk/Files/NW/PDF/Uddannelse/Idekatalog_final.pdf).

SÅDAN KAN DU STARTE ET SAMARBEJDE

Vil du som virksomhedsejer at starte et samarbejde med din lokale folkeskole, kan du bruge denne fremgangsmåde:

- Undersøg om skolen er interesseret.
- Overvej ressourcer, og hvad du kan byde ind med.
- Afstem forventningerne med skolen.
- Læg et løst program. Overvej hvordan du kan inddrage dine medarbejdere. Sørg for at programmet passer til elevernes alder og koncentrationsevne.
- Få feedback fra skolen.
- Evaluér aktiviteterne.

KILDE: Håndværksrådet

Tid til at tænke på rent sand !

Vi renser faldgrus og sandkassesand overalt i Danmark
Vore priser er uhyre rimelige:

Opstart pr. adresse, kr. 950,- ekskl. moms

Pris pr. m² vi renser, kr. 135,- ekskl. moms

Sports-Zone A/S Ring gerne eller send en mail

4034 5875. vo@sandmaster.dk

www.sandmaster.dk

Biomekanisk rensning **SANDMASTER**

Vi har maskinerne

SOMMER

VINTER

Importør **SØNDERUP** MASKINHANDEL A/S

Hjedsbækvej 464, 9541 Suldrup. Tlf. 9865 3255. mail@fbd.dk
www.ferrarimaskiner.dk www.facebook.com/ferrarimaskiner

Specialiseret i at alt professionelt udstyr til den grønne sektor.
Bredt program af maskiner til renholdelse, vedligehold og anlæg.

Hvis du ikke er ved bordet, er du en del af menuen

NATURMØDET. Debat-eventen er vokset i sin smukke ramme, og man belønnes rigt hvis man tager nysgerrigheden og snakketøjet med

Af Lars Thorsen

De mange gæster på Naturmødet i Hirtshals fik lov til at opleve vestkystens havgus på nært hold da den rullede ind over de hvide telte ved havnen og brat sænkede temperaturen fra midt i 20'erne til den lave ende af 10'erne og fik overmodige folk i shorts og tynde trøjer til at sige 'uuh' og se forvildet mod himlen.

De officielle tal siger at der var 10-12.000 gæster. Det lyder som et skøn, og det er det også. Om der vitterligt var så mange, er tvivlsomt. Grønt Miljøs udsendte har været på fagudstillingen Have & Landskab en håndfuld gange, og her bliver hver gæst registreret. Besøgstallet er omkring de 10.000 på arealer der er mange gange større end naturmødets. Alligevel føltes ingen af naturmødets to første dage nær så proppede som Have & Landskab kan gøre.

Besøgstallet var dog uden tvivl større end sidste år hvor Naturmødet blev holdt første gang. Her var skønnet 4500 deltagere. Og antallet af stan-

de med organisationer, politiske partier, offentlige institutioner mv. var i år fordoblet fra 25 til 50.

Scener og aktiviteter

Ligesom i 2016 var Naturmødet bygget om de tre hovedscener Thunderdome, Life og Learn med debatter samt standområdet The Village. Som noget nyt var der dog oprettet en ungdomsscene kaldet Roots og et familieområde kaldet Green Room, begge til uforpligtende snak.

Nyt var også tre 'Trashlands'. Her satte affaldsselskabet Vendsyssel Vest, Team Bæredygtig Udvikling fra Hjørring Kommune og Naturmødet fokus på affaldshåndtering og på hvordan arrangementet blev mere bæredygtigt.

Der er altså skruet op for omfanget af mødets officielle del, men i høj grad også for den uofficielle. På mange af standene foregik der nemlig et væld af debatter og præsentationer som de respektive organisationer selv stod for. Her stod mindre grupper og fulgte med i alt fra de senest

støttede naturprojekter fra de store fonde. De hørte på forskerne fra Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning ved Københavns Universitet fortælle om de seneste resultater fra forskning i alt fra udeskole til græsning med bison. Eller de overværede lokalpolitikere fra Å, SF, S, LA og K debattere. Man kunne også overvære miljøminister Esben Lunde Larsen (V) suse væk efter sin tale uden at debattere.

Mere konstruktiv debat

Er målet mere biodiversitet? Er naturformidling i medierne en truet art? Hvad er mulighederne for at lave store naturområder i Danmark? Er invasive arter en trussel mod dansk natur? Sådan lød nogle af titlerne på debatoplæggene på de officielle scener.

Det er Grønt Miljøs indtryk at der sjældent kommer nye synspunkter på banen ved sådanne debatter, men de gør det muligt at få svesken på disken og få gjort ens egen position tydelig og dermed at få folk til at tage stilling. Des-

Med dobbelt så mange stande og en ledelinje af rullegræs havde Naturmødet opgraderet fra 2016 til 2017. Det langsigtede mål er 20.000-25.000 gæster. Flere er der heller ikke plads til. Foto: Lars Hestbæk.

Hos MereNatur kunne man give sin underskrift, og til gengæld ville en landmand ved navn Jens frigive 10 m² mark i Kongerslev i Nordjylland fra traditionelt jordbrug til natur. Derefter måtte man sætte en nål med et naturbillede på et luftfoto af den mark det drejer sig om. Line Larsdatter, biologistuderende og frivillig for MereNatur, viser hvordan. MereNatur vil hjælpe landmænd med at ændre marker til natur der støtter flora og fauna. Foto: Lars Hestbæk.

EU-projektet Rigkilde Life viste bl.a. hvordan man kan bevare naturtypen rigkær som er truet i hele Europa. Den findes kun hvor der konstant strømmer koldt grundvand til, og hvor der er kalk i jorden. Uden græsning gror rigkær hurtigt til i birk. Derfor havde Rigkilde Life en grejvogn med. Den kan man låne gratis hvis man selv vil i gang med at rydde tilkørsede arealer. Foto: Lars Hestbæk.

uden var debatterne på de store scener ifølge flere gæster mere konstruktive i år end i 2016, og det nikker Naturmødets pressechef Mette Ring genkendende til.

„Det var mere konsensus-søgende i år. Det havde nok også noget at gøre med moderatorerne Anders Lund Madsen og Mette Walsted Vestergaard, og det er under alle omstændigheder superfint, for vi vil gerne have en platform hvor parterne taler sammen. Det er jo et af målene med Naturmødet. At vi lytter til hinanden. Det har aldrig frembragt noget at man sidder i hver sin skyttegrav og råber ad hinanden,“ siger hun til Grønt Miljø.

En del af menuen

På Naturmødet var der naturligt nok en overvægt af grønne organisationer. Netop derfor er det ifølge Lone Andersen, viceformand i Landbrug & Fødevarer, vigtigt at stikke snuden frem for en organisation som hendes der selv arrangerede tre debatter.

„Her er det ekstra vigtigt at vi får fortalt hvad vi gør og vil i erhvervet, og at det er vigtigt vi har en landbrugsproduktion som kan udvikle sig i fremtiden i respekt for naturen. Landbruget er Danmarks største naturforvalter og fylder godt 60% af Danmarks areal, så når der skal snakkes om hvordan vi skal udvikle natu-

ren, skal vi naturligvis være til stede. For hvis du ikke er ved bordet, så er du en del af menuen,“ sagde Lone Andersen.

Derfor var det bemærkelsesværdigt at Bæredygtigt Landbrug i år droppede mødet. Årsagen var ifølge organisationen at man i modsætning til sidste år ikke var inviteret med til én eneste debat.

„Der er ikke noget usædvanligt i at de såkaldt grønne organisationer forsøger at tage ejerskab på naturen. Men det er skuffende at arrangørerne, bl.a. Hjørring Kommune, tillader at debatterne i år tydeligvis får politisk slagside. Vi er klar over at når vi ikke deltager med en stand, bliver indoktrineringen af borgerne endnu mere udtalt. Men der er grænser for hvad vi kan bruge vore medlemmers penge til,“ sagde formand Flemming Fuglede Jørgensen. Som blev en del af menuen.

Rullegræs og virtual reality

Indoktrineringen af borgerne foregik overalt i Hirtshals i de tre dage i maj. En stribe rullegræs gik desuden som en ledelinje gennem hele den del af Hirtshals som var inddraget til mødet. Den markerede elegant mødets område og var en lise for fødderne på dage hvor man vandrer meget og en god løsning når man nu ikke kan køre en møgspreader igennem byen og sprede flis som det netop er sket på Have & Landskabs arealer i Slagelse.

Man kunne også droppe det almindelige debat-format og kaste sig over de mange udstillersaktiviteter samlet under titlen 'Explore'. Her kunne man f.eks. tage på strandvandring med Verdensnaturfondens Opdag Havet-projekt, spise gratis gryderet fremstillet af madvarer med udløbet salgsdato, ro havkajak med vinterbaderne i Hirtshals, tage på svampe- og lavtur med guide eller prøve virtual reality på Danmarks Naturfredningsforenings Back To Nature-stand og se hvor vild naturen i Danmark kunne være.

VVM og erstatningsnatur

På standen 'Rambøll i gummi-støvler' spurgte Grønt Miljø hvilken rolle naturhensyn i dag spiller i de større bygge-

projekter. Civilingeniør og projektchef i Rambøll Benn Erik Grav: „Jeg fornemmer at det går den rigtige vej. Vi kan se at i vores VVM-arbejde at der bliver der mere og mere fokus på bynatur og på at lave erstatningsnatur når vi bygger veje, erhvervsbygninger mv. Der er en rigtig god udvikling i gang med at tænke kreativt om hvordan man kan skabe noget tilsvarende natur tæt på byen. Der bliver simpelthen indarbejdet mere miljø og naturhensyn i planlægningen. Vi prøver selv at påvirke både myndighed og bygherre, at få dem til at tænke miljø og natur. Også gerne tiltag som er bredere end lovgivningen kræver. Det har vi held med ... nogle gange. Det er jo en lang proces, og vi håber selvfølgelig at myndighed og politikerne kommer på banen og også stiller krav til de konkrete projekter. Ikke bare minimumsstandarden men også hvad der kan give merværdi, også for bygherrer,” fortalte han.

I arbejdet med VVM-redegørelser arbejder Benn Erik Grav sammen med biolog og projektmedarbejder Camilla Brændstrup som pointerede, at selv om der er gode takter, er alle kommuner slet ikke lige langt fremme.

„Nogle kommuner kører man efter minimumskravene. Andre har en strategi som går ud på at de vil fremme naturen hvor de kan. Hvis der f.eks. skal være et regnvandsbassin,

så overvejer de hvordan man skaber natur samtidig med at man laver det tekniske anlæg. Niveauet svinger voldsomt fra kommune til kommune,” forklarede Brændstrup.

Bål, kaffe, kage og viden

Budskaberne på standene svingede voldsomt meget. Venstre stod ved siden af Verdensnaturfondens stand som stod ved siden af Coops stand, derefter SF, Socialdemokratiet og Randers Regnskov. Budskabet ‘natur’ er et skud med spredehag ind i organisationsjunglen.

Med den store og lidt tilfældige sammensætning er Naturmødet også et charmerede kludetæppe hvor den uventede oplevelse eller indsigt venter lige rundt om hjørnet.

Det gjaldt f.eks. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltnings stand. Pludselig åbnede rækken af hvide telte sig, og man trådte ind til et bålsted i læ af en stor tipi på den græsklædte top af en skråning med udsigt over havet. Bålet var omgivet af træstammer dækket af fåreskind hvor man satte sig og blev tilbudt bålcaffe og biscotti - og pludselig faldt i snak med Rita Merete Butenschøn, biolog med speciale i græsningsøkologi, om hvordan de danske landskaber så ud før mennesket for alvor påvirkede dem. Det er sådanne oplevelser som får Naturmødet til at lette. De erhvervspolitiske debatter alene var vi ikke kørt til Hirtshals for. □

På den nye ungdomsscene Roots var der både livemusik, fadøl og passende nok også rigtige rødder. Der var tale om to omvendte fyrretræer fra den nærliggende Lilleheden Plantage. Det diskuteres for tiden om træerne skal blive stående selv om Naturmødet er overstået. Foto: Lars Hestbæk.

Grønt Miljø's udsendte Lars Thorsen (tv) sammen med lingvist og trommeslager Cem Avus der prøvede alle Naturmødets tilbud, et efter et. Lars Thorsen nåede ikke at besøge alle, men han forsøgte til gengæld at beregne deltagerantallet med en pomfritmåling. Udgangspunktet var hvor mange ekstra pomfritter Hirtshals Fiskehus solgte under Naturmødet. Det endte med mange antagelser og forbehold - og den konklusion at folk spiste voldsomt mange pomfritter. Foto: Lars Hestbæk.

Legehusene i boligbebyggelsen Brumleby i København vrider sig i dansen - men ligner også de rigtige huse. Foto: Monstrum.dk.

Legepladser med teatrets scenografi

Tematiske legepladser med store legefigurer af træ designet til stedet er konceptet for Monstrum der selv fremstiller legeredskaberne på sit værksted i Hvidovre. Her er der 41 tømrere, designere, arkitekter m.fl. der ikke mindst producerer til eksport.

„Med baggrund i billed-

kunst og design laver vi legeredskaber der ikke kun kan klatres på, rutsjes ned ad eller gynges i, men som kan sætte gang i legen ved at være et rum hvor der er god plads til fantasien. Hvorfor lege på et klatrestativ hvis man kan lege i en måneraket, en ubåd, et kæmpe sneglehus, et klovnehoved eller en trojansk hest,” hedder det på Monstrum.dk.

Alle legeredskaber er konstrueret af tømmer i miljøvenlig, PEFC-certificeret Superwood, FSC-certificeret okoume

Denne store grønne ål slynger sig omkring et fyrtårn ved siden af nationalmuseet på Bermuda. Foto: Monstrum.dk.

kradsfinér og robinia fra bæredygtigt skovbrug. Træet males med vandbaseret træbeskyttelse (Flügger Wood Tex Dækende). Og det garanteres at sikkerhedsstandarden DS/EN 1176/77 holdes.

Firmaet blev stiftet i 2003 af Ole Barslund Nielsen og Christian Jensen der har en baggrund i teaterverdenen hvor de sammen byggede scenografier. Idéen til firmaet opstod da den børnehave hvor Oles søn gik, skulle bruge en ny legeplads. Ole kom med i

en forældregruppe der skulle vælge legeredskaber. „Jeg kunne se at jeg for det givne budget kunne lave noget som mindede om teaterscenografi og gav bedre legemuligheder end de kendte koncepter for legepladser,” oplyser Ole Barslund Nielsen der er uddannet billedkunstner.

Monstrum har siden fået en række priser, bl.a. Danish Design Award 2012, Stockholms bedste legeplads 2014 og German Design Award 2014. Monstrum.dk. sh

Få jordboret i gang og stolpen i hullet

Med et motordrevet jordbor er det let at grave stolpehuller i jorden, og hullet bliver ikke bredere end nødvendigt. Stihls énmandsbetjente BT 131 har Quick-stop så boret stopper hvis det støder på sten, rødder mv. som boret ikke kan gå gennem. Så undgår man de voldsomme ryk. En støttepolstring gør desuden arbejdet mere behageligt og sikrer en rolig og præcis føring. Boret er 4-40 cm i diameter og 42-87 cm langt. Der er specialbor til plantning. Den 10 kg tunge maskine drives af en 36,3 cm³ benzinmotor. Stihl.dk.

Robotklippere kan skade pindsvinene

Robotklippere kan komme til at skade nataktive pindsvin og det er der stadig flere der gør fordi robotklipperne bliver mere udbredt, meddeler DR og Ekstrabladet 16.5.2017.

„Vi har allerede modtaget flere henvendelser om tilskadekomne pindsvin. Dyrene lægger sig fladt ned når de oplever fare, og det gør at robot-plæneklipperne kan køre over dem og forvolde nogle slemme skader på de små dyr,” advarer Kenneth Jensen fra Pindsvinenes Venner.

Pindsvinene er mest fremme om natten hvor de leder efter føde. Om dagen trækker de sig tilbage for at sove. Derfor opfordrer Pindsvinenes Venner folk til at sætte robotplæneklipperne til i det mindste kun at slå græs om dagen.

Stihl, der fremstiller robotklippere, anbefaler at man blot holder sig til den klippeplan der er som standard i installationsguiden. Så klippes plænen kun i dagtimerne, og det er nok til en pæn plæne.

Gravemaskinen med en hævbar kabine

Hvorfor skal gravemaskinens kabine sidde helt nede på bælteerne hvor føreren ikke altid ser så godt ud? Næh, hvorfor. Og så kan man jo bare købe en Case CX290D MH der er født med hævbar kabine og ikke som normalt er ombygget med en hævbar kabine. Kabinen kan trækkes op på armen så man kan styre gravningen med større overblik.

Den første maskine er købt af Woodson ApS i Vissenbjerg

der bruger den til at fodre neddelere med rødder, byggeaffald og andet affaldstræ. Derfor er den 29 ton tunge maskine leveret med larvefødder så den bedre end en gummed maskine kan komme frem i terrænet og arbejde samtidig. Desuden har den gitre for ruderne og anden specialindretning. Importøren er S.D. Kjærsgaard der desuden fremhæver det stærke hydrauliksystem. Sdk.dk. sh

Hellere Gardener's World end En have i gave

På ildkatten.blogspot.dk har haveentusiasten Ester den 21.2.2017 set nærmere på TV2 Fris program 'En have i gave'. Og hun foretrækker det engelske Gardener's World:

„Jeg har lidt på fornemmelsen at mange af værterne i de tilsvarende danske programmer helst ikke skal vide ret meget om have, sådan virker det i hvert fald ofte. Det er mig en gåde at producenterne ikke finder en tv-vært, der er have-menneske med stort H... og så alligevel ikke, for jeg synes det er kendetegnende ved de danske programmer, at det ofte kommer til at handle mere om menneskene fremfor haven...”

Kan bruge foreningen som en prygelknabe

Den ret Danmarks Naturfredningsforening (DN) har til at rejse fredningsager, er et tveægget sværd, siger journalist til Natur & Miljø 2017:

„Hvis man kigger på vores nabolande, er det statens opgave at frede, og der er ikke mindre natur der, tværtimod. I Danmark har særligt staten bekvemt overladt det til en privat forening at tage slæbet og balladen. Det folkelige engagement er godt, men det har også gjort det muligt for politikerne et skubbe ansvaret fra sig og bruge DN som prygelknabe.”

En naturzone med ægte plads til naturen

Mere biodiversitet kræver at vi afsætter plads til natur uden andre formål, skriver Rasmus Ejrnæs, biolog og seniorforsker ved Aarhus Universitet, i Altinget 27.4.2017:

„De vilde dyr, planter og svampe har brug for ægte plads - ikke pæne og miljøvenlige landskaber. Ægte plads betyder strækninger forsumpet af fremvældende grundvand, eroderet af havet eller begravet i flygende sand, strækninger med masser af store græssende og trampende dyr, strækninger med

Den hvide bølge skyller ud over landskabet. Her er det tjørn og roser der blomstrer 2.6.2017.

tussegamle træer som er mange menneskegenerationer om at stå og falde sammen i al deres væld. Ægte plads betyder strækninger uden plov, gødningsspreder, rendegraver, drænrør, motorsav og såmaskine (...) Vis, at det er for alvor ved at oprette en naturzone i planloven som sideordnet med landzone og byzone.”

Når der ikke er plads nok må man dele den

I april debat om biodiversitet opsummerer Jørgen Nimb Lassen, Landskabsværkstedet, sine svar på Facebook:

„Biologerne vil udlægge en naturzone på 17% af landarealet forbeholdt A-naturen, og for at opnå det er mange af dem villige til at opgive enhver interesse i det dyrkede land og for B-naturen. I mine øjne behøver vi en mere helhedsorienteret og ambitiøs strategi for begge dele, hvor vi ved siden af mere plads til naturen i større sammenhængende reservater også bliver nødt til at sikre bedre hensyn til både miljø, klima, friluftliv, dyrevelfærd, sundhed og ikke mindst naturen i det dyrkede land. I øvrigt tror jeg ikke på at landbruget, deres interesseorganisationer og Folketinget vil afgive den fornødne ekstra

plads til naturen som biologerne håber, når de finder ud af hvad det vil koste...”

Den hvide bølge skyller ud over landskabet

Ole Mouritsen, der sidder i Danske Landskabsarkitekters bestyrelse, bemærker på Landskabsarkitekter 3.5.2017 hypen om de japanske kirsebær:

„Candyfloss over landskabet er vel ok, men ikke et ord om, at den hvide bølge nu skyller ud over det danske landskab. Den hvide bølge vælder nemlig ud over landskabet i disse uger. Anemonerne kan stadig opleves i skovbunden, mens mirabellerne er afblomstret. Slåen står i ud-spring eller fuldt flor i syd-vendt læ, som de vilde kirsebær, pære og kirsebærtræer står med bristefærdige knopper. Hvidtjørnen er grøn nu og vil snart være helt hvid, så kommer seljærønnen og de andre rønnebær og de vilde æbler, og til sidst kommer hyl-den...”

Ros bygartnerne der lader mælkebøtterne i fred

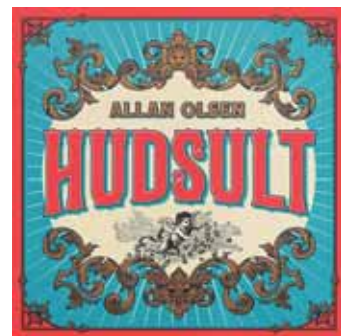
Søren Ryge Petersen opfordrer i Politiken 13.5.2017 til at rose stadsgartnerne i Aarhus der slækker på græsslåningen:

„En ny generation af gart-

nermænd og -kvinder er ved at indtage de betydningsfulde poster som bestyrere af alle vore offentlige grønne arealer. De har andet i hovederne end klippemaskiner. De tror mere på natur i byerne, flere vilde blomster ved vejene, og det skal de have tak for. Jeg ved at gode oplevelser og smukke billeder i vore dage bruges meget på Facebook og andre sociale medier, og den bedste tak ville være hvis mælkebøtterne i disse uger gik viralt og blev til en veritabel flower-storm.”

Mågerne skydes, men man skyder symptomerne

På sit nye album Hudsult synger Allan Olsen i 'Nu skal mågerne skydes' om konflikten mellem de nye havnehuses beboere og havnens fugle. Han siger til Jylland-Posten 13.5.2017:

„Det nye byggeri er hurtigt klasket op af nogle elementer som for en måde at se ligner klippeafsætser som er deres naturlige redepladser, så der flyver de ind. Derudover er vores byer svinet til med madrester, burgerrester, pizzastykker og opkast. Det er det mågerne lever af. Når man så skyder mågerne fordi de generer os, så har man endnu en gang skudt symptomerne. Årsagerne ligger hos os, ikke hos mågerne (...) Mågerne er for mig det eneste der minder mig om at Aarhus er en havneby.“

En massiv mågelarm 20-21 timer i døgnet

DR Østjylland skrev 22.2.2016 at Aarhus Kommune havde fået 16 jægere til at skyde måger indtil 15. april. DR citerer Inger Kristoffersen der i år har fået sin egen tilladelse:

„Det er ikke bare et spørgsmål om at der er nogle måger, der flyver rundt og skriger lidt. Det er et spørgsmål om at jeg bor i massiv larm 20-21 timer i døgnet i juli og august. Da jeg snakkede med de andre beboere i august, hvor det var aller værst, var folk grædefærdige og desperate. Nogle kunne ikke gå ud på deres altan, fordi mågerne angreb.“

Livstræerne må ikke være økonomisk værdifulde

Med Naturstyrelsens 'livstræ-projekt' gives der grønt lys for at fælde de ældste træer hvis der økonomisk værdifulde, skriver biolog Søren Wium-Andersen i Altinget 16.5.2017:

„Naturstyrelsens hidtidige regler for naturnær skovdrift sikrede at de fem ældste træer i en afdeling i skoven skulle bevares til henfald. Denne regel er med Naturstyrelsens 'livstræsprojekt' nu ændret administrativt da det af reglerne for 'livstræer' fremgår at 'økonomisk værdifulde træer med rette og knastfri stammer' ikke må udnævnes til livstræer.“

Mads Jensen, kontorchef i Naturstyrelsen, svarer i Altinget 23.5.2017: „I 2014 blev det besluttet at der skulle være fem træer per hektar i alle statens skove. Det skal der stadigvæk, og det ændrer udpegningen af livstræer ikke på som Wium-Andersen fejlagtigt skriver.“ sh

Det rødhvide landskabsmaleri i Mindeparken

Den tyske kunstner Katharina Grosse har i samarbejde med Aros spraymalet et grønt område i Aarhus rødt og hvidt. Plastmalingen dækker en hjørne af Mindeparken og fortsætter ud over Strandvejen til kysten. Det er en del af kunstværket 'The Garden' der sætter fokus på vores forhold til naturen. Det omfatter også en udstilling på Aros og på stranden. Det medførte en intens debat de sidste dage i maj.

Aros' museumsdirektør Erlend G. Høyersten på Aros.dk: „Det handler om at skabe indsigt for hvordan mennesker har tænkt igennem tiderne, men også et skrigende behov for kundskab og forståelse for hvordan naturen påvirkes af os.“

Tine Høisgaard Jørgensen i DR: „Hvad er idéen med at ødelægge endnu mere natur end der allerede er ødelagt? Man går jo ned og ødelægger et stykke smukt og livskraftigt natur. "Til Politiken siger hun at „museet ødelægger natur for at skabe debat om at ødelægge natur.“

Biolog og museumsinspektør på Naturhistorisk Museum i Aarhus Morten D.D. Hansen i Jyllands-Posten Aarhus: „Det er sådan jeg ser naturens udvikling hver eneste dag. Det man har ødelagt lige nu, gør måske ondt i folks øjne, fordi folk synes at det er en øjebæ. Men man har ikke ødelagt noget som helst uerstatteligt, mens det uerstattelige bliver ødelagt hver dag ude i den virkelige natur (...). Om to år vil du overhovedet ikke kunne se at det her er sket i Mindeparken. Så har man bare hældt muld på og sået plænegræs og plantet nye træer som man plejer. Det er det der er en vederstyggelighed i mine øjne. Man ødelægger værdifuld natur for at hælde muld på.“

Næstformand for Teknik- og Miljøudvalget

i Aarhus Kommune Ango Winther (S) i DR:

„Jeg har ikke noget imod kunst. Men når det ødelægger vores natur, så er det ikke længere kunst, men hærværk. Det hænger jo ikke sammen, når vi på den ene side vedtager politik som skal sikre vores grønne områder og samtidig går ud og giver tilladelse til at overmale det hele.“

Biolog Michael Stoltze på Facebook: „Jo - det er grimt - og det er meningen. Men det er jo blot et stykke kultur der skifter udtryk et par måneder. Det sker overalt i Danmark hele tiden i en million gange større stil. Her er det bare en provokation. Det er ikke kun i orden - det er også et genialt stunt denne ene gang.“

Biolog Vagn Juhl-Larsen i Politiken: „Hvad bliver det næste? Tre døde hvaler på stranden for at gøre opmærksom på at hvalbestanden er truet (...) Det er herligt at man kan provokere, men jeg begriber ikke at man kan stille sig op som biolog og forsvare at man ødelægger liv. Jeg er enig i at græsset er en monokultur, men der er også buskads med biller og fugle på stedet.“

Aarhus' borgmester Jacob Bundsgaard (S) i DR: „Jeg synes at kunstværket allerede har vist sin berettigelse. Uanset om man kan lide det eller ej, så er det her med til at skabe en vigtig diskussion. Vi har enormt mange målsætninger på klima- og naturområdet, og det her kunstværk har overgået alt i debat-skabende aktivitet i forhold til mange af de andre ting, vi går og laver som f.eks. at plante flere træer.“

Gert Bjerregaard (V) i Aarhus Kommunes Teknik- og Miljøudvalg foreslog at fjerne malingen, men udvalget besluttede at bevare kunstværket der kan ses til 31. juli. Det oplyses fra kommunen at træerne ikke tager alvorlig skade, og at det maledes krat alligevel skal tyndes. Græsplænen skal dog genetableres.

Morten D.D. Hansen: „Det er sådan jeg ser naturens udvikling hver eneste dag.“ Pressefoto fra Aros.

Natursten, primulaer og frodige flader af bregner, hostaer og andre grønne bladplanter fyldte flere udstillingshaver. Her er den skyggefulde del af 'The Morgan Stanley Garden' designet af Chris Beardshaw. Foto: Jeanette Thysen.

Det naturnære helle

CHELSEA FLOWER SHOW. Haver med naturpræg og frodige grønne flader var sammen med vand og grus blandt tidens stærkeste trends på årets udstillingshaver

Af Jeanette Thysen

Hovedindgangen vrimlede med blanke Bentleyer, sorte Limousiner og et massivt opbud af haveglade gæster, da portene blev slået op til Chelsea Flowershow 2017 i London med 28 udstillingshaver og et hav af kommercielle stande.

Indenfor bød udstillingen på anderledes fredfyldte beplantninger og mere naturnære udstillingshaver end set tidligere. Tendensen var klar med et tydeligt strejf af zen og sansehaver. Der er mere end nogensinde brug for haven som et naturnært helle.

Kontrasterne var klare på verdens mest mondæne have-show der foldede sig ud den 22.-27. maj. Her samledes verdenspressen, kongelige og

kendisser med grønne fagfolk og haveinteresserede. Alle kom for at opleve Chelsea Hospitals 4,4 hektar store park som på tre uger er omdannet til et frodigt inferno af spektakulære haver, udstillinger og installationer.

Normalt dækker BBC Chelsea Flowershow i timevis hver dag i udstillingsugen. I år var dækningen dog overskygget af den tragiske selvmordsbomber der sendte 22 i døden i Manchester samme dag som Chelsea Flowershow åbnede.

Naturpræg dominerer

Grøn var årets fyldigste farve i beplantningerne på showets haver der bød på mere dæmpede blomsterfarver og naturprægede beplantninger.

Naturligt formede fyr dannede sammen med andre skæ-

Årets største og farverigste showhave er den kinesisk inspirerede 'Silk Road Garden'. Den illustrerer handelsruten 'silkevejen' som bragte mange af vore haveplanter til Europa. Rododendron, primulaer og pæoner er oprindeligt fra Kina. De er her plantet ind for foden af de rosa-røde bjergtoppe og flerstammede træer. Foto: Jeanette Thysen.

ve, uklippede stedsegrønne samt flerstammede løvfældende træer og buske loft og fyldte i haverne og afløste tidligere tiders stramme formklippede beplantninger.

Frodige flader af bregner, lette græsser og bladplanter som hosta og bispehue dækkede jorden i mange haver. Blomsterne var typisk lette primula, engelskgræs, trævekro-

ner, iris, lupiner, skærmpflanter og akelejer som var tydeligt inspireret af grøftekantens og skovens skødesløse plantesammensætning.

Permeable belægninger som grus og knuste natursten, var sammen med sandsten, sveller i eg og kantsten i granit de foretrukne materialer til belægning i haverne.

Naturmaterialer som skind,

solidt træ og rustent stål dannede et dæmpet indtryk af interiøret.

Vand i haven gik igen i hovedparten af haverne. I det hele taget var der mange elementer fra zen og sansehaver på årets udstilling.

De naturinspirerede haver har været fremme i flere år, men i år var tendensen tydeligere end nogensinde før og strakte sig fra en komprimeret miniatureudgave af økosystemerne på Malta til en bid af stranden ved Yorkshire. Udenlandsk inspiration var hentet ind fra hele verden. Lige fra Malta, Canada og Mexico til Kina, Japan og Bermuda, men i år på en mere dæmpet, naturlig og anvendelig måde.

23 udstillingshaver

Årets 28 udstillingshaver omfattede 8 showhaver, 9 'Artisans Gardens', 5 'Fresh Gardens', haveforeningens 'The RHS Greening Grey Britain Garden' og 5 nye sansehaver.

Showhaverne er udstillingens største, dyreste og mest prestigefyldte haver. De kæmper om at vinde guld, sølv eller bronze og showets mest æresfulde pris som årets showhave. Showhaverne er tegnet af kendte havedesignere og sponseret af aviser, banker og forsikringselskaber der vil præsentere sig i dette haveforum hvor hele verden mødes.

Antallet af showhaver var i år reduceret fra 17 sidste år til 8 i år. Brexit har kostet sponserer til showhaverne der let kan løbe op i 400.000 britiske pund eller 3,4 mio. kr. pr. showhave.

I stedet var de fem nye sansehaver, de såkaldte 'Feel Good Gardens', kommet med på årets show. Haverne var blevet til i et samarbejde mellem kendte stemmer fra BBC Radio 2 og kendte havedesignere. Hver have tog udgangspunkt i vores fem sanser: synet, lugtesansen, hørelsen, smagen og følesansen. Målet var at fokusere på vores følelsesmæssige respons på haverne og teste hvilken sansehave der fik hjertet til at banke hurtigst.

Til at stresses af i

Haverne var generelt tænkt mere som grønne og frodige refugier til fordybelse, afslap-

ning og til at stresses af i end som formfuldendte bede og stramme beplantninger.

I de små såkaldte 'Fresh Gardens' kom man på en rejse i fantasiens verden gennem ni forskellige haver. Hver have havde sit budskab og tema. Lige fra at kurere brystcancer og tanker fra Bermuda-trekanten til en grøn pause fra det hektiske byliv og tunge tanker i livet for en depressionsramt. Haverne blev brugt til at sætte fokus på et alvorligt emne over for omverdenen.

Et kig gennem årets udstillingshaver viste vidt forskellige stilarter, men havedesignet var enklere, mere frodigt og naturnært end set før. Efter mange år hvor haverne har været fyldt med alt fra high-tech udekøkkener til kontor- og stuemøbler, var interiøret i år kondenseret til få og simple siddepladser. Gerne i en autentisk kulisser på en forladt industrigrund eller i en lille byhave.

Årets Chelsea Flowershow viste at mange havetendenser er universelle. Flere af de grønne udfordringer som vi ser i den danske haveverden, fylder også på den engelske havescene. I England er tiden til haven også blevet en knap ressource, og en hektisk hverdag venter udenfor. Her drømmer et stigende antal haveejere om den kravs- og vedli-

Fyr i alle størrelser og antræk var fast gæst i flere haver. Her i 'Walker's Wharf Garden' hvor en industrigrund er blevet til en grøn siddeplads blandt græsser, stjerneskærm, bregner og bispehue. Foto: J. Thysen.

geholdelsesfri have som flere af årets udstillingshaver viste.

The land of gardeners

Ud over de 23 udstillingshaver bød showet i år på 500 udstillere. Hertil hørte bl.a. over 100 planteskoler med specialudstillinger af alt fra kartofler og klematis samt hundredvis af stande med alt hvad hjertet kan begære. Fra gedigent engelsk havegrej, orangerier og kunsthåndværkskunst til John Deere plænetraktorer til greens og privathaver. Alt sammen bekræftede at englænderne fortsat kaldes 'The Land of Gardeners'.

Hvert år besøger knapt 160.000 gæster fra hele verden den store park i Londons mon-dæne bydel Chelsea som fra slutningen af maj lægger

plads til verdens mest fashionable haveshow.

Showet har været holdt i Chelsea siden 1913 med undtagelse af enkelte år under verdenskrigene. Chelsea er i dag verdens næststørste have-show, kun overgået af Hampton Court Palace Flowershow. Parken som showet holdes i, hører til Royal Chelsea Hospital, et gammelt, stilfuldt plejehjem for krigsveteraner. □

CHELSEA NÆSTE ÅR
I 2018 holdes Chelsea Flower Show 22.-26. maj. Der er rift om de 157.000 billetter som hvert år sættes til salg efteråret før. Det gælder derfor om at være hurtigt ude. Alternativt kan du følge dækningen på BBC. TV-stationen har netop fornyet sin eksklusivtale med det engelske have-selskab til og med 2021 og dækker showugen massivt på kanal 1 og 2.

SKRIBENT
Jeanette Thysen er havearkitekt, freelanceskribent og fotograf.

Havedesigner James Basson vandt 'Årets Showhave 2017'. Den Malta-inspirerede M&G Garden præsenterer forskellige økosystemer og indfødte planter fra Maltas vandfattede klima mellem de gyldne maltesiske kalkstensblokke. Haven viste de kontraster, og den natursøgende trend gik igen i mange haver og har afløst de overdådige cottagehaver, stramtklippede stedsegrønne og opstammede træer. Foto: Jeanette Thysen.

ANNONCØRER

I GRØNT MILJØ 5/2017

MASKINER

Brdr. Holst-Sørensen, 15
Engcon, 21
HCP Danmark, 25
Helms TMT-centret, 43
Kärcher, 60
Lantmännen Aspen, 21
OP System, 29
Svenningsens Maskinforret., 9
Sønderup Maskinhandel, 47
Tima, 27, 31

PLANTER & JORD

DSV Hunsballe, 35
DSV Transport, 25
Ecostyle, 11, 41
Holdens Planteskole, 2
Leopolds Rullegræs, 3
Lyng Naturgødning, 2
P. Kortegaards Planteskole, 2
Veg Tech, 9
Vognmand Kold, 3

INVENTAR & BELÆGNING

Colas, 15
Fokdal Springvand,
IBF, 23
PE-Redskaber, 19

ENTREPRENØR & RÅDGIVER

Asbjørn Nyholt, 35
Grøn Vækst, 2
K&S Treecare, 75
Lysholm Anlæg og Naturple., 43
Malmos, 2
Plantefokus Sv. Andersen, 75
SkovByKon.dk, 45, 59
Sports-Zone, 47
Sven Bech, 75

FAG & UDDANNELSE

Danske Parkdage, 7
Urban Growth, 19

STILLINGER

DLF, 58
Nordfyn Kommune, 57

Nye batteridrevne Stihl-hækkklippere

Med HSA 94 har Stihl lanceret en ny professionel batteridreven hækkklipper der passer til Stihls 36V batteri Pro og batteriysæk. T-udgaven er med sin høje knivhastighed god til tyndere grene og formklip. Den kraftigere R-model er med en lavere knivhastighed til tykkere grene. Stihl.dk.

KALENDER

KURSER & KONFERENCER

JUNI

Jura og plan i praksis. København 14/6. Dansk Byplanlaboratorium. Byplanlab.dk.
Future Landscapes. København 19-21/6. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning. Københavns Universitet. Ign.ku.dk.

SEPTEMBER

Afløbssystemer opbygning og funktion. Tåstrup 4-8/9. Teknologisk Institut. Teknologisk.dk.
Nordisk kongres for kirkegårdskultur. København 6-8/9. Nordisk Forbund for Kirkegårde og Krematorier. Nfkk.eu.
Urban Growth. International staukonference. Lund, Skåne 8-10/9. Klintaconference.se.
Permeable befæstelser. Ringsted 20/9. Vejssektorens Efterudd. Vej-eu.dk.
Rekreativ brug af regnvand. Tåstrup 27/9. Teknologisk Institut. Teknologisk.dk.

SENERE

Drift og vedligeholdelse af LAR-anlæg. Tåstrup 4/10. Teknologisk Institut. Teknologisk.dk.
Regnvandskonsulent. Tåstrup 4-25/10. Teknologisk Institut m.fl. Teknologisk.dk.
Business og bykvalitet. Det

danske byplanmøde. Fredericia 5-6/10. Dansk Byplanlaboratorium. Byplanlab.dk.
Tilgængelighedsrevision. Odense 11/10. Vejssektorens Efterudd. Vej-eu.dk.
Drift og vedligehold af veje og grønne områder. Middelfart 24/10 og 22/11. Vejssektorens Efterudd. Vej-eu.dk.
Dimensionering af vejbefæstelser. Nyborg 16/11. Vejssektorens Efterudd. Vej-eu.dk.

UDSTILLINGER

IGA 2017. Internationale Garten Ausstellung. Berlin 13/4-15/10. Iga-berlin-2017.de.
Rørcenterdagene 2017. Taastrup 14-15/6 2017. Teknologisk Inst., Rørcentret. Teknologisk.dk.
Fokus på Haven og Rosenkåring. Valbyparken, København 6/8. Københavns Kommune. Kk.dk/valbyparken.
Have & Landskab '17. Slagelse, 30/8-1/9 17. Haveoglandskab.dk.
E&H, Entreprenør & Håndværk 2018. Herning, 14-16/6 2018. MCH Messecenter Herning og Maskinleverandørerne. Eh18.dk.
Kloakmessen. Fredericia 25-26/1 2018. Messe C og Danske Kloakmestre. Kloakmessen.dk.
Agromek. Herning 27-30/11 2018. MCH Messecenter Herning. Agromek.dk.

Få testet klimaproduktet

Rørcentrets nye laboratorium tilbyder tests, både efter eksterne og interne standarder

Rørcentret på Teknologisk Institut har indrettet et klimatilpasningslaboratorium hvor man kan teste, dokumentere, optimere og produktudvikle nye og eksisterende klimatilpasnings- og afløbsprodukter i fuld skala. Laboratoriet blev indviet 12. januar.

Baggrunden er bl.a. at kommuner og spildevandsforsyninger skal gå fra klimatilpasningsplan til handling. I den forbindelse er der ofte behov for tekniske oplysninger om de produkter der skal bruges. Det kan klimatilpasningslaboratoriet hjælpe med, både til kommuner, forsyninger, entreprenører og producenter.

Når produkterne er omfattet af en europæisk standard (EN), så testes produkterne efter denne standard. Standarder er gængse for afløbskomponenter som f.eks. olieudskillere og septiktanke, men ikke for klimatilpasningsprodukter som

f.eks. faskiner, regnbæde, vandrender, gadekær, bassiner, vandbremsere, first flush-produkter, grønne vægge og rensning af regn til sekundært vand i husholdningen.

Hvis produkterne ikke er omfattet af en europæisk standard, udvikler laboratoriet en reproducérbar prøvning, en prøvningsmetode der betyder at man under de samme betingelser får samme resultat.

Det understreges fra laboratoriet at man også kan optimere og udvikle produkter: „Vi oplever at produkter der egentlig er klar til produktion, kan optimeres. Ved at ændre ganske lidt på tilløb, udløb, overløb, skillevægge, placering af pumpe eller andet, så kan vi forbedre effektiviteten af dit produkt eller det produkt du gerne vil benytte,” fremgår det af hjemmesiden.

Ud over prøvningen på laboratoriet tilbyder laboratoriet

Laboratoriet indvies 12. januar. Med TV. Foto: Hanne K. Jørgensen.

også test dér hvor løsningen er udført, f.eks. en skybrudstest hvor man kan se hvordan nedslivningsløsningen fungerer under et skybrud. Desuden kan laboratoriet tilbyde prøveudtagninger der kortlægger hvilken regnvandskvalitet regnvandet har - så man ved hvordan man bedst kan rense det. Endelige tilbydes et program for at finde fejltilslutninger.

Rørcentret er ifølge centret det eneste der her i landet tilbyder de samme ydelser i et akkrediteret og godkendt la-

boratorium. „Vi har over 30 års erfaring med test, dokumentation og produktudvikling af afløbsprodukter, og vi kan teste med en vandføring på op til 30-40 l/s,” lyder det fra laboratoriet. I en afsluttede prøvningsrapport beskrives hvad produktet kan, så man kan dokumentere de hydrauliske og tekniske egenskaber. sh

KLIMATILPASNINGSLABORATORIET
Rørcentret, Gregersensvej 1, 2630 Taastrup. Teknologisk.dk. Senior-specialist Hanne Kjær Jørgensen, hakj@teknologisk.dk. Tlf. 7220 2287.

GAMLE NYHEDER

75 år siden DEN ROMANTISKE HAVE

„Den almindelige opfattelse af den romantiske havestil er vistnok i nutiden, at den drejede sig om en næsten sygelig sentimentalitet, og nægtes skal det ikke at retningen gav sig mange udslag, der må påkalde latteren eller en opgiven rysten på hovedet. De berømmelige eneboerhytter er eksempel herpå. De indrettedes i et vildnis, hvortil man nåede ad smalle stier, hvor trætavler med dybsindige indskrifter forberedte vandre- ren på mødet med den hellige mand (...) Men i hvilken grad forekommer ikke vildskud inden for æstetikens område? Tænk blot på alle de stendysse der er opstillet i nutiden, er det ikke lige så meget teater?“ (Erik Erstad-Jørgensens anmeldelse af Christian Ellings bo 'Den romantiske Have', Havekunst 1942).

Havekunst 1942. „Et billede fra bogen 'Den romantiske have'. Det kinesiske tårn i Frederiksberg Have.“

50 år siden MESTER PÅ NÆRINGSBREVET

„Samtlige politimestre landet over, Københavns magistrat og andre myndigheder er blevet informeret om fagbetegnelsen: ANLÆGSGARTNERMESTER - gennem handelsministeriet, håndværksrådet og fra Landsforeningen. Imidlertid savner vi medlemmernes bekræftelse på, at næringsbrevet er blevet påtegnet med: ANLÆGSGARTNERMESTER. Det haster med denne bekræftelse, idet vi snarest skal meddele offentligheden om den fremtidige opdeling mellem anlægsgartnere (arbejdere og svende) og anlægsgartnermestre (de selvstændigt erhvervsdrivende).“ (anonym, Anlægsgartneren, maj 1967).

25 år siden

HERNING SÆLGER DRIFSAFTALER

„Indtil for få år siden var det ikke normalt, at offentlige forvaltninger dyrkede marketing, reklame, konkurrence og andre handelsmæssige begreber hentet fra den erhvervsøkonomiske sektor. Men det er det ved at være. Den politisk ledelse har ganske vist som altid haft kompetencen til at beslutte, hvad forvaltningsvirksomheden skal løse af opgaver. Alligevel er mange offentlige virksomheder begyndt at sælge sig selv 'på eget marked', især fordi politikerne leder efter løsninger, der kan være bedre og billigere.“ (Henning Looft, Grønt Miljø, juni 1992).

10 år siden

GOLFBANERNES DÅRLIGE TRÆER

„I forvejen har golfbanerne ofte en smuk landskabelig placering og fremstår æstetisk spændende og varierede. Derfor kan spil og naturoplevelser gå op i en højere enhed og skabe en stor rekreativ oplevelse. Desværre er der et element på banerne som ofte ikke får særlig stor opmærksomhed, nemlig beplantningen.“ (Anne Mette Dahl Jensen, Grønt Miljø, juni 2007).

GENOPSLAG

Brolægger / grå anlægsgartner til Vej og Park

**nordfyns
kommune**

Nordfyns Kommune søger en brolægger eller grå anlægsgartner med tiltrædelse snarest muligt. Stillingen er på 37 timer ugentlig. Du vil indgå i Nordfyns Kommunes Vej og Park. Du skal indgå i et team, og det er derfor vigtigt, at du kan samarbejde og har respekt for den kultur og værdier, som vi har i Nordfyns Kommune.

Arbejdsområdet er

- Flise og fortovsarbejder i hele Nordfyns Kommune
- Diverse ad hoc opgaver eller andet forefaldende arbejde i Vej og Park

Vi søger en medarbejder, der

- Har lyst og besidder evnen til at koordinere teamets opgaver
- Kan arbejde selvstændigt
- Er omstillingsparat
- Er faglært brolægger eller grå anlægsgartner
- Er stolt over sit fag, ansvarsbevidst, fleksibel og serviceminded
- Kan læse gravetilladelser og kortmateriale
- Har IT-kendskab på brugerniveau
- Er i besiddelse af kørekort minimum kat. B og B/E
- Har gode samarbejdsevner samt et godt overblik
- Er villig til at deltage i relevant efteruddannelse samt vintertjeneste

Derfor skal du vælge os

Vi er en attraktiv og spændende arbejdsplads, hvor der lægges vægt på et godt arbejdsmiljø. Vores værdier er ordentlighed, troværdighed, åbenhed og synlighed.

Løn og ansættelsesvilkår

Løn og ansættelsesvilkår ifølge gældende overenskomst. Straffeattest skal indhentes, før ansættelse kan finde sted. Arbejdstid: mandag-torsdag 7.00-15.30, fredag 7.00-12.00. Stillested: Materialegården, Møllerled 60, 5400 Bogense.

Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til leder af Vej og Park Inge H. Andersen på mobil nr. 64 82 84 84.

Ansøgning

Vi ser frem til at modtage din ansøgning med relevante bilag senest tirsdag den 20. juni 2017. Ansættelsessamtaler forventes afholdt i uge 25/26 2017. Stillingen søges via Nordfyns Kommunes hjemmeside - Job på nordfynskommune.dk.

Nordfyns Kommune er sundhedscertificeret. Som medarbejder hos os får du en attraktiv sundhedsordning med en lang række sundhedstilbud, som du kan trække på. Nordfyns Kommune er en innovativ arbejdsplads med modet til at prøve nye ideer af. Vi skaber fremtidens løsninger i et udviklende samarbejde på tværs af fagskel - og sammen med vores borgere, virksomheder og øvrige samarbejdspartnere. Det giver nemlig de bedste løsninger. Se mere på www.nordfynskommune.dk.

Skift græsgang - Bliv international produktchef

Internationalt salg og marketing

Som International Product Manager hos DLF får du en spændende og vigtig rolle i en global danske virksomhed, der har ambitioner om forsat vækst. Du har base på hovedkontoret i Roskilde og bliver del af et engageret, og internationalt netværk af 10 product managers.

Dit primære ansvar er at sikre, at DLF's organisation og særligt dine kolleger i salg har den nødvendige faglige viden og produktindsigt til, at vi sammen giver kunderne den optimale support.

Du sikrer, at den viden og ekspertise der er i DLF indenfor forædling af plænegræs deles med organisationen og anvendes kommercielt. Dette foregår offline såvel som online via produktkataloger, web, events og lignende. Samtidig spiller du en vigtig rolle i forhold til at sikre, at DLF også i fremtiden har den produktportefølje, som kunderne efterspørger. Du holder dig derfor løbende opdateret omkring tendenserne i markedet, som du analyserer, deler og debatterer med dine kolleger.

Du refererer til Head of Product Management, og du må forvente ca. 40 rejsedage om året.

Produktspecialist med kommercielt mind-set

Du er uddannet hortonom, agronom eller har anden lignende faglig uddannelse.

Du har flere års erhvervserfaring inden for rådgivning, salg og marketing og sidder i dag i en lignende kommerciel stilling. Alternativt er du produktspecialist og ønsker et mere udadvendt og afsætningsorienteret job eller kommer fra en stilling, hvor du har opnået stor viden om plænegræs og anvendelsen heraf, og har nu lyst til at bruge denne viden mere kommercielt.

Du er vant til at kommunikere med flere forskellige målgrupper og taler og skriver dansk og engelsk på højt niveau.

Indflydelse samt personlig og faglig udvikling

Du får en stilling med alsidighed og varierende arbejdsopgaver i en spændende international virksomhed med gode karrieremuligheder. Du kommer til at spille en central rolle og vil have mange interessenter både internt og eksternt. Dette i en virksomhed, hvor faglighed og kvalitet står højt på dagsordenen.

Ansøgning

Kan du se dig selv i stillingen, glæder vi os til at modtage din ansøgning og CV mærket 'International Product Manager' på HR@dlf.com hurtigst muligt. Vi afholder samtaler løbende. For yderligere information om stillingen kontakt Head of Product Management, Mogens Toft Jensen på 46 330 368.

DLF koncernen er verdens største forædler, producent og eksportør af kløver- og græsfrø. Virksomheden er førende inden for sit felt og har en global markedsandel på 25%. Produkterne markedsføres og sælges i mere end 80 lande verden over. Salget foregår gennem koncernselskaber i Danmark, Tyskland, Holland, England, Irland, Frankrig, Tjekkiet, Rusland, Kina, New Zealand, USA og Uruguay. DLF koncernen omsætter årligt for DKK 3,5 mia. og har mere end 800 medarbejdere. Læs mere på www.dlf.dk.

Grønt Miljø retter

Indledningen forsvandt.

„Nu oplyser HedeDanmark at Brøndlundgård Planteskole lukkes helt, og at det allerede sker om et år.“ Sådan indledes artiklen 'HedeDanmarks planteskole lukker helt' i Grønt Miljø 4/2017. En noget indforstået indledning der skyldes at første sætning var faldet ud. Den lød: „Sidste år meddelte HedeDanmark at man ville stoppe sin egenproduktion af planter på Brøndlundgård Planteskole frem mod sommeren 2019 og derefter alene fortsætte som plantegrossist.“ Man kunne til nød godt forstå artiklen uden denne indledning, men alligevel...

Han hedder Primdahl. I om-talen af den nye bog 'Landscape Analysis. Investigating the Potentials of Space and Place' i Grønt Miljø 4/2017 anføres den ene af fire forfattere som Jørgen primdahl. Undskyld, Jørgen, det er selvfølgelig Primdahl. Med m og stort P.

Redaktionel frihed. I sidste Grønt Miljø kunne man læse at arkitektforeningen har overtaget bladet 'Arkitekten' fra Arkitektens Forlag. På basis af egne observationer skrev Grønt Miljø: „Når man har fulgt sagen gennem årene, er det dog klart at der længe har været uenigheder om bladets redaktionelle linje og abonnementspris. Forlaget ville lave et uafhængigt fagblad, men foreningen ville have et mere konventionelt medlemsblad.“

Arkitektforeningens direktør Jesper Pagh præciserer over for Grønt Miljø at bladet Arkitekten fortsat har fuld redaktionel frihed.

Det burde desuden være præciseret klarere at de citerede sætninger herover var Grønt Miljø's egen observation. Desuden burde Grønt Miljø have givet arkitektforeningen mulighed for at kommentere artiklen før tryk. Det blev - fejlagtigt - undladt på grundlag af aftalen om at parterne ikke ville udtale sig nærmere. sh

RETTE I PDF'EN

De egentlige fejl der nævnes i denne spalte rettes i pdf-versionen der senere er tilgængelig på grontmiljo.dk som pdf-fil. Pdf-filerne er tilgængelige når de er et nummer gamle.

Svend Andersen
Plantefokus
Professionel træ- og planterådgivning

Din direkte vej til faglig sparring og udvikling.

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

- ✓ Nyanlæg og belægningsopgaver.
- ✓ Plantearbejde og beskæring.
- ✓ Vedligeholdelse.
- ✓ Vinterberedskab.
- ✓ Kloakarbejde og fugtisolering.
- ✓ Tv-inspektion og strømpeforing.
- ✓ Medlem af Kloakmestrenes TV-inspektion.

Sven Bech A/s
LANDSKABSENTREPRENØRER

Anlægsgartnerfirma - siden 1921 **90 år**

DANSKEHLOAKMESTRE.DK
300 m³ - størst anlæg - med garanti

Danske Anlægsgartnere
Garanti- og ankenævn

Træ
-beskæring
-plantning
-fældning
-flytning
rodfræsning og rådgivning

Fældning af palme på Glyptoteket

KS Tree Care ApS
Ingegårdsvej 11 · 4340 Tølløse
www.ks-treecare.dk
E-mail: ks@ks-treecare.dk

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

VANDEDESIGN

Fokdal Springvand
www.fokdalspringvand.dk | 59 44 05 65 | info@fokdalspringvand.dk

**Grønt Miljø
faglige
filmservice !**

Den sande Mary Reynolds hvis oplevelser filmen er lavet over.

Havekampen på Chelsea Flower Show

Det er sjældent at Grønt Miljø faglige Filmservice støder på en film der faktisk handler om faget. Men det gør 'Dare to Be Wild' fra 2015. Den handler om landskabsarkitekten Mary Reynolds (spillet af Emma Greenwell) der drømmer om at få guld i den grønne branches svar på Oscaruddelingen: The Chelsea Flower Show.

Det er en urealistisk drøm, hun er blot en ung landscape designer med en drøm om at beskytte naturen, og hendes modstandere - bl.a. Prins Charles - er nådesløse. Hun vil gerne skabe noget vildt og utæmmet, men det strider

mod Chelseas konventioner, og hun har brug for hjælp. Heldigvis møder hun Christy Collard (Tom Hughes), hvis mission er at få Etiopien til at blomstre, og så bliver planterne ikke det eneste der vokser. Det gør kærligheden også.

Det lyder lidt for tykt, men filmen er baseret på en sand historie, og så er det endda en god film for en gangs skyld. Den vandt bl.a. publikumsprisen ved Dublin International Film Festival. Da der faktisk er en chance for at du vil se filmen, skal vi lade være med at afsløre om Mary tæver Prins Charles eller ej. *It*

Landmænd får evig genopdykningsret

Landmænd som laver natur på deres arealer, mister ikke længere retten til at genopdyrke arealerne. Deres såkaldte genopdykningsret har Folketinget gjort permanent fra 1. juli.

Siden 2004 har genopdykningsretten været 15 år. Når landmanden anmeldte at et areal blev lagt ud til halvkultur eller udyrket areal, kunne han genopdyrke det i op til 15 år efter, også selv om arealet i mellemtiden fik en tilstand så det skulle beskyttes efter §3 i

naturbeskyttelsesloven. Efter 15 år kunne arealet ikke mere dyrkes op. Det kan det nu.

15 år reglen har ifølge Miljø- og Fødevareministeriet gjort at flere landmænd har genopdyrket et areal inden for ikke at risikere at arealet blev §3-beskyttet. Ændringen er da også en del af naturpakkeaftalen der skal gøre det mere attraktivt for landmænd at gøre ager til natur. Den nye ret gælder både for nye og for allerede anmeldte arealer.

SkovByKon.dk
Tlf: 61 79 62 63

"FARLIGE TRÆER"
RÅDSCANNING
HULE TRÆER
RØDDER / STABILITET
RÅDGIVNING
UNDERVISNING / KURSER

Christian Nørgård Nielsen
dr.agro cnn@skovbykon.dk

Alt henvendelse: tp@teknovation.dk.

STYRKE, UDHOLDENHED OG ALSIDIGHED

Samlet i én Redskabsbærer

NYHED

BLACK
EDITION

Efter syv år på markedet med løbende opdateringer har Kärcher samlet en række tilbagemeldinger fra kunderne og kombineret dem med nye udviklingsfremskridt. Det betyder flere forbedringer af Kärcher MIC 34C, som bl.a. får forøget førerkomforten både i form af en mere komfortabel arbejdsplads og bedre kontrol over maskine og redskaber.

www.karcher.dk

Klimaansættet er forbedret på den nye version. Det handler blandt andet om de luftstrømme, der er omkring fødder og ben og ved dørene, så det samlet giver en klart bedre klimaafterfølelse.

Mærkt forbeholdt betjening af arbejdsredskaber, specielt ved behov for langsom virkende hydraulik, da den nye ventil er proportional.

Der er monteret LED arbejdslygter i taget. Det giver forbedret belysning af arbejdet og hæver dermed både sikkerhed og komfort for føreren.

KÄRCHER

makes a difference